

**UŞAK İL MERKEZİNDEKİ 8.SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI ANLATIMDA
DEYİMLERİ KULLANMA BECERİSİ**

Handan Burak NALCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yard. Doç. Dr. Celal DEMİR

**Afyon
Mayıs 2006**

**UŞAK İL MERKEZİNDEKİ 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI
ANLATIMDA DEYİMLERİ KULLANMA BECERİSİ**

Handan Burak NALCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Yard. Doç. Dr. Celal DEMİR

Afyon

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2006

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günlük konuşmalarımızda ve yazılı anlatımlarımızda anlatımımızı güzelleştiren, anlatılmak istenenin daha etkili ve kalıcı bir şekilde aktarımını sağlayan deyimlerimiz dilimizin en milli ögesi durumundadır.

Türkçe'yi kullanabilme gücünün bir göstergesi olarak deyim kullanımını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Çağımızın artık bilgisayar çağı olduğunu ve iletişim konusunda sürekli gelişmelerin meydana geldiğini düşündüğümüzde sözlü ifadelerden çok yazılı ifadelere ihtiyaç duyulacak olması kaçınılmaz görünüyor. Bireyler kendilerini ve isteklerini doğru ifade edebilmek için dilimizin anlatımı güçlendiren unsurlarına daha fazla ihtiyaç duymaya başlayacak. Bu açıdan bakıldığında deyim kullanımının sağlanması ve deyim kavramının bilincinde olunması yazılı ve sözlü anlatımlar için büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte deyim kullanımının ne ölçüde geliştiği ve deyimlerin anlatım gücünden yararlanmayı etkileyen etmenlerin tespit edilmesi de önem kazanmaktadır.

Deyimleri kullanmayı alışkanlık haline getirebilmek için tüm etmenlerin olumlu etki eder hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda; okul-aile-öğrenci ve sosyal çevre dörtlüsünde neler yapılabileceği tespit edilmeli ve gerekli uygulamalar için çalışmalar yapılmalıdır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, Uşak il merkezindeki ilköğretim 8. sınıfa giden çocukların yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini incelemeye yönelik bir çalışmadır. Araştırmada ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin, anne-baba ve kardeşlerinin öğrenim durumlarının ve mesleklerinin, kiminle ve nerede yaşadıklarının, çocukken masal dinleyip dinlemediklerinin, kitap okuma alışkanlıklarının, evlerinde kitaplık bulunup bulunmamasının, kütüphaneye gidip gitmediklerinin eğer gidiyorlarsa gidiş amaçlarının, gazete okuyup okumadıklarının, aile fertlerinin kitap okuma alışkanlıklarının, kitap dışında yararlandıkları kaynakların, cinsiyetin öğrencilerin yazılı ifadelerinde deyim kullanma alışkanlığı ve becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmamızın amaçlarını daha ayrıntılı olarak maddeler hâlinde şöyle sıralayabiliriz:

1. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini belirlemek,
2. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ile yazılı ifadelerinde deyimlerden yararlanma beceri ve alışkanlıkları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek,
3. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre yazılı ifadelerinde deyim kullanım sıklığının değişip değişmediğini belirlemek,
4. Öğrencilerin deyim kullanımının aile-okul-öğretmen ve çevre faktörlerine göre değişip değişmediğini tespit etmek,
5. Anne ve/veya babanın mesleğinin öğrencinin deyim kullanımı ile ilişkisini belirlemek,
6. Anne-baba ve kardeşlerin öğrenim durumları ile öğrencinin yazılı ifadelerinde deyim kullanma beceri ve alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi belirlemek,
7. Öğrencilerin deyim kullanımları ile kitap okuma alışkanlıkları ve sevdikleri edebî türler arasında ilişki olup olmadığını belirlemek,
8. Öğrencilerin kitaplığa sahip olma ve kütüphane kullanma amaçları ile deyim kullanmaları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek,
9. Öğrencilerin daha küçük yaşlarda masal dinlemiş olup olmamasıyla deyim kullanma beceri ve alışkanlığı arasındaki ilişkiyi belirlemek,
10. Kitaplar dışında yararlandıkları kaynaklar ile öğrencilerin deyim kullanımları arasındaki ilişkiyi belirlemek.

III. ARAŞTIRMA SORULARI

1. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında deyim kullanma becerisi var mıdır?
2. Cinsiyetlerine göre deyim kullanma becerileri değişiyor mu?
3. Öğrencilerin deyim kullanımına aile-okul-öğretmen ve yaşadıkları çevrenin etkisi var mıdır?
4. Aile fertlerinin öğrenim durumu öğrencilerin deyim kullanma becerilerini etkiliyor mu?
5. Gelir düzeyinin öğrencilerin deyim kullanma becerileri üzerinde etkisi var mıdır?
6. Masal ile deyim kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?
7. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile deyim kullanma becerileri arasında bir ilişki var mıdır?
8. Gazete alımı ile deyim kullanımı arasında bir ilişki var mıdır?
9. Kitap dışındaki yardımcı kaynakları kullanmak öğrencilerin deyim kullanımına etki eder mi?
10. Okunan edebî türler deyim kullanma alışkanlık ve becerisine etki ediyor mu?

IV. PROBLEM

Uşak il merkezindeki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini etkileyen faktörlerin tespit edilmesiyle, öğrencilerin yazılı anlatımda deyimlerden yararlanma becerilerini arttırabilmek için hangi etkinlikler gerçekleştirilebilir?

Bu temel probleme çözüm getirebilmek için aşağıda denenceler oluşturulmuştur:

V. DENENCELER (HİPOTEZ)

1. Öğrencilerin yazılı anlatımda deyim kullanma becerisi istatistiksel olarak yeterli düzeyde değildir.

2. Öğrencilerin cinsiyetleri ile deyim kullanım becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

3. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

4. Aile ile ilgili öğrenim-meslek gibi unsurlar ile öğrencilerin deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

5. Öğrencilerin kitap okumaya ilişkin görüşleri ile deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

6. Kütüphaneye gidiş amaçları ile deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

7. Okunan edebî türler ile öğrencilerin deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

8. Gazete alımı ile deyim kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

9. Aile fertlerinin kitap okuma alışkanlığı ile öğrencilerin deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

10. Kitaplar dışında yardım alınan yardımcı unsurlar ile öğrencilerin deyim kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

11. Çocukluk döneminde masal dinlemiş olmakla deyim kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

12. Yaşanan çevre ve evin özellikleri ile deyim kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

VI. VARSAYIMLAR

Öğrenciler, yazılı anlatımlarında deyim kullanma becerilerinin ölçülmesi ile ilgili kendilerine sorulan sorulara içtenlikle cevap vermişlerdir.

VII. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma Uşak il merkezindeki İlköğretim 8. sınıfa giden Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki, Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 200'er öğrenci (Toplam 600 öğrenci) ile sınırlıdır.

VIII. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE ARAÇLARI

Araştırmanın Evreni: Uşak il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarına giden ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın Örnekleme: Evrene giren tüm öğrencilerin araştırmaya dahil edilmesi mümkün olmadığı için örnekleme başvurulmuştur. Evreni daha iyi temsil edeceği düşüncesiyle farklı sosyo-ekonomik çevrelerdeki okullardan "sistemik tesadüfi (katmanlı) örnekleme" yoluyla 600 öğrenci araştırma örnekleme alınmıştır. Öğrencilerin çeşitli sosyo-ekonomik düzeylere göre gruplandırılması tahmini bir yaklaşımla belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın örneklemini Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki, Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 200'er öğrenci olmak üzere 3 farklı sosyo-ekonomik düzeyden toplam 600 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmamız için hazırlanan anket formları öğrencilere uygulanmadan önce 8. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmenleri ile bizzat görüşmemiz ve anket formunun sonuna eklediğimiz öğretmen onay bölümü öğrencilerin farklı sosyo-ekonomik düzeylere göre sınıflandırılmasında hata yapma riskimizi azaltmıştır. Anket formları öğrencilere okul içinde uygulanmış ve uygulama bizzat tarafımızca yapılmış uygulama sonunda hemen geri toplanmıştır. Bundan sonra çalışmamızın ikinci ve önemli aşamasına geçilerek öğrencilerin deyim kullanma becerilerini bir uygulama üzerinde görebilmek için öğrencilere birer kompozisyon yazdırılmıştır. Yazma konusunda sıkıntı duymamaları ve sonuçları etkilememesi için kompozisyon konusu serbest bırakılmıştır.

Veri Toplama Yöntem ve Araçları: Bu çalışmada veriler Anket Tekniği ile toplanmıştır.

Örnekleme alınan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini ölçmek amacıyla 31 soruluk bir anket formu geliştirilmiştir. Anketin 31. sorusu olan “Ödüllü bir yarışmaya katılacak olsanız hangi konuda yazmak isterdiniz?” sorusuna verdikleri cevap paralelinde bir kompozisyon yazmaları istenmiştir.

Bir nitel araştırma yöntemi olan içerik analizi yöntemiyle öğrencilerin yazdıkları kompozisyonlar analiz edilmiştir. İçerik analizi yazılı veya sözlü materyalin sistemli bir analizi olup, söylenenin ya da yazılanın kodlanarak nicelleştirilmesidir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Böylece sözel bilgi nicel veriye dönüştürülür.¹

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi: 600 İlköğretim 8. sınıf öğrencisinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerileri ve yazdırılan kompozisyonlarda kullanılan deyim sayısı ile ilgili yapılan bu çalışmada öğrenciler alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey olmak üzere eşit sayıda ele alınmış ve elde edilen verilerin istatistik analizi için SPSS (Statistical Packet for Social Science) programı kullanılmıştır.

Araştırmanın her bir alt problemi için uygun istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Öğrencilerin deyim kullanımlarına ilişkin verilerin yüzde (%) ve frekans değerleri tablolar hâlinde verilmiş ve yorumlanmıştır. Öğrencilerin deyim kullanımları üzerinde farklılık oluşturabilecek iki değişkenin test edilmesinde “bağımsız gruplar için t-testi”, ikiden fazla değişkenin test edilmesinde ise “Tek Yönlü Varyans Analizi” (One Way Anova) kullanılmıştır. Gruplar arasında fark bulunması durumunda ise gruplar arası farkın kaynağı “Tukey” tekniği ile test edilmiştir. Parametrik testlerin kullanımının mümkün olmadığı durumlarda Tek Yönlü Varyans Analizinin (ANOVA) yerine de Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tablolar hâlinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

---

¹ Yıldırım, A., Şimşek, H. , *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay., Ankara, 2000.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın verilerinin bulunduğu bu bölümde; Tablo-3'te cinsiyet durumuna göre t-Testi sonuçlarına yer verilmiştir. Yine aynı şekilde Tablo-15, 21, 28, 30, 36, 50, 55, 75, 77ve 79'da da ilgili değişkenler bakımından t-Testine yer verilmiştir. Bunların dışında ilgili değişkenler bakımında da ANOVA testi uygulanırken geriye kalan tablolarda homojen varyans varsayımı sağlanmadığından ANOVA'nın non-parametrik karşılığı olan Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEYİM KAVRAMI, SINIRLARI, ANLAMSAL VE BİÇİMSEL AÇIDAN DEYİMLER

1. DEYİM KAVRAMI

1.1. DEYİM TANIMLARI

Deyimler (Osm. ta‘bir; Alm. Ausdruck, Redensart; Fr. locution, idiom; İng. locution, formula, idiom) dilimizin en milli öğeleridir.

1935 yılında bastırılarak dağıtılan “Osmanlıca’dan Türkçe’ye Cep Kılavuzu”nda ‘Deyim’ kelimesi Türk Dili Araştırma Kurumu tarafından ‘tabir’ kelimesinin yerine teklif edilmiş ve zaman içinde tabir kelimesinin yerine deyim kelimesi kullanılmaya başlamıştır.

Literatürde deyimler ile ilgili çok sayıda tanım bulmak mümkündür. Yapılan tanımlardan bazıları şöyledir:

Türkçe Sözlük’te deyim “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım,tabir.”² olarak tanımlanmıştır.

“Doğan Aksan, deyim tanımı “Belli bir kavramı, belli bir duygu yada durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamda kullanılmasıyla oluşan sözdür.”³ şeklinde yapmıştır.

Türkçe Deyimler Sözlüğü’nde deyim “Çoğu öz anlamından az çok ayrı bir düşünce ve anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan söz topluluğuna deyim denir.”⁴ biçiminde tanımlanmıştır.

---

² *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983, Cilt 1, s. 298.

³ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara, 2000, Cilt 3, Bölüm 1, s. 35.

⁴ PAR, Arif Hikmet, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Serhat Dağıtım Yayınları, İstanbul, 1993, s. 7-10.

Deyimler üzerine en kapsamlı çalışmaları yapmış olan Leyla Subaşı Uzun ise deyimi “Birden çok göstergenin bir arada kullanıldığı yapı.”⁵ olarak tanımlamaktadır.

Şükrü Elçin’in ‘Halk Edebiyatı’na Giriş’ adlı eserinde deyim(tabir), “Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir; bu sözler duygu ve düşüncelerimizi, başka bir söyleyişle, dikkati çekecek bir ifade ile, komprime hâlinde anlatan isim, sıfat, zarf, basit fiil ve birleşik fiil görünüşlü gramer şekilleri.”⁶ olarak tanımlanmıştır.

Aydın Dağpınar deyim için, “Halk tarafından benimsenmiş,çoğu gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan(yani mecazlı), menşeleri bilinmeden, genelleme yapılmaksızın, münferit bir durumu anlatan kelime toplulukları.”⁷ tanımını yapar.

Deyim konusunda önemli çalışmaları bulunan Ömer Asım Aksoy, “Bir kavramı, bir durumu ya ilgi çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.”⁸ şeklinde deyimmin tanımını yapmaktadır.

Vecihe Hatiboğlu da deyimmin tanımını “Deyim, anlatım gücünü arttırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı kelimeleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır.”⁹ biçiminde yapmıştır.

Mehmet Hengirmen ise deyimi, “Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkili yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış söz.”¹⁰ olarak tanımlamaktadır.

Zeynep Korkmaz “Gramer Terimleri Sözlüğü”nde deyimi, “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği.”¹¹ olarak tanımlamaktadır.

⁵ UZUN, Leyla Subaşı, “Deyimleşme ve Türkçe’de Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yay. 1991, s. 29-39.

⁶ ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatı’na Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara, 1981, s. 706-723.

⁷ DAĞPINAR, Aydın, *Tıpkı ve Benzer Türk-İngiliz,İngiliz-Türk Atasözleri ve Deyimleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s. 30.

⁸ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995.

⁹ HATİBOĞLU, Vecihe, “Kelime grupları ve Kuralları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963*, 2. Basım, TDK.Yay, Ankara, 1988.

¹⁰ HENGİRMEN, Mehmet, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yay.,Ankara, 1999, s. 116.

¹¹ KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 43.

Ali Püsküllüoğlu deyim için; “Anlatıma akıcılık çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu.”¹² tanımını yapmaktadır.

Emin Özdemir ise, Açıklamalı Deyimler Sözlüğü’nde deyim tanımını “Bir kavramı, bir düşünceyi, bir olayı az sözle belirtmek ve daha etkili kılmak için başvurulan anlatım yollarından biridir.”¹³ şeklinde vermektedir.

Fethi Gözler ise deyim tanımlarken, “Kendi öz anlamından az çok ayrı bir fikri anlatmaya yarar kelime topluluğudur.”¹⁴ ifadesini kullanmaktadır.

Yusuf Ziya Bahadanlı, “Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları” adlı eserinde deyim için; “İki ya da daha fazla sözcükten meydana gelen, çoğunlukla kendi öz anlamının dışında yeni bir anlam veren ve yazıyı ya da konuşmayı daha da güzelleştiren söz bölümü.”¹⁵ olarak tanımlamaktadır.

A.Naci Tokmak deyimleri; “Halk arasında yaygın olarak kullanılan, genellikle birkaç kelime, yer yer tam ya da eksik bir cümle şeklinde olan, teşbih, mecaz, istiare ve kinaye unsurlarının da kullanıldığı, bir eylemi, durumu veya bir olayı anlatmakta yararlanan, ancak bir hüküm içermeyen sözlerdir.”¹⁶ şeklinde tanımlamaktadır.

Yusuf Çotuksöken “Deyimlerimiz” adlı eserinde deyim için “En az iki sözcükten kurulan, konuşmada ve yazıda anlatım gücünü artıran, anlam yönünden yer yer mantık dışına taşan bölümleri olabilen, yapısındaki kimi sözcükleri anlam değişmesine uğrayan, kalıplaşmış söz öbeklerine deyim denir.”¹⁷ tanımını yapar.

¹² PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Arkadaş Yayınları, Ankara, 1995, s. 7.

¹³ ÖZDEMİR, Emin, *Açıklamalı-Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 5.

¹⁴ GÖZLER, Fethi, *Türkçe Deyimler Türkçe ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul, 1972, s. 6.

¹⁵ BAHADANLI, Yusuf Ziya, *Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları*, YuvaYayınları, 1994, İstanbul, s. 11

¹⁶ TOKMAK, A. Naci, *Prof. Dr. Nihad M. Çetin’e Armağan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımı, 1999, İstanbul, s. 175.

¹⁷ ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, *Deyimlerimiz*, Varlık Yayınları, 1998, s. 7.

Bu tanımların her biri farklı gibi görünse de ortak noktalarının oldukça fazla olduğu dikkat çeken bir husustur. En önemli ortak nokta, en az iki kelimedenden oluşma ve kalıplaşma şartıdır. Tabi ki bu kalıplaşma uzun süre aynı şekilde kullanım sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yine tanımlardaki ortak noktalardan birisi de etkili bir anlatım sağlama özelliğidir. Anlatımdaki güçlü etkisinin sebebi; deyimi oluşturan kelimelerin birlikte kullanımından doğan yeni anlamdır.

Tüm bu tanımların ışığında deyimi ; “Belli bir kavramı,bir duyguyu,bir durumu, bir olayı ya da bir isteği kelimenin gerçek anlamından uzaklaşarak ya da gerçek anlamını yitirmeden özetleyici ve etkili bir şekilde anlatmaya yarayan kalıplaşmış sözler.” olarak tanımlayabiliriz.

1.2. DEYİMLERİN DİĞER SÖZ VE SÖZ GRUPLARIYLA İLİŞKİSİ VE SINIRLARI

Deyimlerle ilgili en önemli sorun, bu kavrama ait sınırların tam olarak çizilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden deyimler; zaman zaman atasözleri, birleşik sözcükler, terimler, argo sözcükler, dua ve beddualar ile karıştırılmaktadır. Tezimizin bu bölümünde deyimler ve bu kelime-kelime grupları arasındaki benzerlikler ile tüm bunları ayırt etmeyi sağlayan bazı özellikler üzerinde duracağız.

1.2.1. Deyim ve Atasözü

Atasözleri de tıpkı deyimler gibi kalıplaşmış ve uzun bir geçmişe sahip yapılar oldukları için birbirlerine karıştırılmaları oldukça sık karşılaşılan bir durumdur.

Nesilden nesile geçerek bugüne ulaşan ve atalarımızın hayat tecrübelerini, düşünce ve anlayışlarını öğüt hâlinde anlatan ve milletin ortak malı olan yalın sözlere (mesel,darb-ı mesel) atasözü denmektedir.¹⁸

Atasözleri bir toplumun duygu, düşünce, inanç ve kültürüyle ilgili olarak kendi dünya görüşünün bir yansıması şeklindedir. Kimin tarafından söylendikleri belli değildir. Kalıplaşmış olma özelliklerinden dolayı kelimelerinin yerlerinin değişmesi veya aynı anlama gelse dahi yerine başka bir kelime kullanılması mümkün değildir. Ancak bazı atasözleri zaman içinde değişime uğramış olabilir:

Ayağımı yorganına göre kaskıl. (Güvahi-16.yy)

Ayağımı yorganına göre uzat.¹⁹

Atasözleri, “İnsanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözleri dünyanın her dilinde vardır; çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleniş açısından daha etkili olmaya yönelik sözlerdir.”²⁰

¹⁸ GÖZLER, Fethi, *Türkçe Deyimler Türkçe ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 1991, s. 171.

¹⁹ HENGİRMEN, Mehmet, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yay., Ankara, 1999, s. 39-42.

²⁰ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay., Ankara, 2000, Cilt 3, s. 38-40.

Atasözlerinin büyük bir çoğunluğunun zamanı ‘geniş zaman’dır. Ancak özellikle direkt olarak öğüt veren atasözlerinde ‘emir kipi’nin kullanıldığı görülmektedir:

‘Bugünün işini yarına bırakma.’

‘Ev alma komşu al.’ gibi

Hikâye kaynaklı bazı atasözlerinde de ‘miş’li geçmiş zaman’ın kullanıldığı görülür.

‘Alim unutmuş da kalem unutmamış.’

‘Acıkan doymam; susayan kanmam sanırmış.’ gibi

Şimdiki zaman ve di’li geçmiş zaman çekimiyle kurulan atasözü yok denecek kadar azdır.

Deyimler ve atasözlerinin birbirinden ayırt edici özellikleri de mevcuttur.

Bu özellikleri şöyle ifade edebiliriz: Deyimler özel bir anlatım şekli iken atasözleri genel kural niteliği taşımaktadır. Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür: Deyimler, anlatımı akıcı, güzel ve etkileyici kılmak için kullanılır. Atasözleri ise deneyimlere dayalı, bireylere veya topluma öğüt verici özellikleri dolayısıyla kullanılır. Deyimler hiçbir şekilde yargı taşımadıkları hâlde atasözleri genel yargı bildirirler ve cümle durumundadırlar. Deyimler ise bir durum, bir kavram bildirdikleri için genellikle cümle durumunda değildirler. Cümle durumunda olan deyimleri anlam bakımından daha kolay ayırt edebiliriz:

Atı alan Üsküdar’ı geçti.

Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı.

Ana usta yufka yapar, çocuk usta çift çift kapar.

İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık.

Senin aradığın kantar Bursa’da kestane tartar.

Tıngır elek tıngır saç, elim hamur karnım aç.

Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister.

Kafasına vur, lokmasını ağzından al.

Benden uzak olsun da Mısır'a sultan olsun.

Bir yaşıma daha girdim.

Girmediği bir Gerede zindanı kalmış.

Helva demesini de bilirim, halva demesini de.

Hık demiş (anasının, babasının) burnundan düşmüş.

Kapıdan kovsan bacadan girer.

1.2.2. Deyim ve Birleşik Sözcük

“Birleşik sözcükler” de deyimlerle sıkça karıştırılmaktadır. Ancak bu sözler özellikle anlam ve kullanılış bakımından birbirlerinden oldukça farklıdırlar.

Birleşik sözcük, birden çok sözcüğün birleştirilerek tek sözcük olarak yazılış biçimidir. Birleşik sözcüğü oluşturan sözcükler, öylesine kaynaşmışlardır ki yazılışlarını olduğu gibi anlamlarını da ayrı ayrı düşünemeyiz.²¹

Birleşik fiillerde kelimeler birleşerek biçimsel olarak da tek bir kelime şekline dönüşmektedir. Ancak deyimlerde böyle bir şey söz konusu değildir.

Bazı fiillerle bir araya gelen bir veya birkaç kelimenin kendi gerçek anlamlarını yitirerek yeni anlamlar kazanması ve kazandıkları anlamın bir duyguyu, bir düşüncüyü ya da bir olayı daha etkili ve güçlü olarak ifade eder hâle gelmesi sonucu bazı birleşik fiiller deyimleşmişlerdir: Kulak misafiri olmak, Elden ayaktan düşmek vb.

Anlam kayması, birleşik fiillerin kalıplaşarak deyim olarak kullanımına sebep olmaktadır.

kapısı açık olmak

karşı gelmek

mola vermek

nazara gelmek

oyunbozanlık etmek

²¹ AKSOY, Ömer Asım, *Deyimler Sözlüğü II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 509-511.

başıboş kalmak

işi düşmek

aşka gelmek

başa çıkmak

dara düşmek

saçına ak düşmek

sahip çıkmak

1.2.3. Deyim ve Terim

Bilim, sanat, edebiyat, spor ve çeşitli alanlarda kullanılan kavramlar için anlamlandırılmış kelimeler olduğunu bildiğimiz terimler de deyimlerle karıştırılan kelimelerdir.

“Anlamları dar ve sınırlı olan terimler, bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının mensupları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan sözlerdir.”²²

Tanımından da anlaşıldığı üzere özel kullanım alanlarına sahip olmalarından dolayı terimlerin kullanım alanları oldukça sınırlıdır.

Terimlerin bir kısmı zaman içinde günlük konuşma dilinde de konuşulur hâle gelmiştir ancak; ait oldukları alanla ilgili olarak kullanılırken terim, alan dışında ve günlük konuşma dilinde kullanılırken kelime durumunda bulunurlar. Örneğin “Perde”; tiyatrodaki bölümlere verilen ad iken; günlük hayatta pencereye takılan örtü olarak kullanılmaktadır.

“Terim türetmede;

1-Dilin kendi öğelerine yeni anlamalar yükleme yoluyla dilden karşılama,

2-Birleştirme,

3-Canlandırma,

4-Çevirme,

---

²² ZÜLFİKAR, Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara, 19991, s. 20.

5-Türetme yollarından yararlanılır.”²³

Birleşik sözcük durumunda olan terimler doğal olarak deyimlerle karıştırılmazlar. Ancak iki veya daha çok sözcükten oluşup da bitişik yazılmayan terimler, kuruluş yönünden deyimlere benzerler. Kimi terimler ortak dilde de sık sık kullanıldıklarından deyimleşmektedirler. Bunlar terimlerle deyimler arasındaki sınırın üzerindedirler. Terimler dizelgesinde de deyimler dizelgesinde de yer alabilirler. Açık oturma, rest çekmek, yumuşak iniş, kara borsa...²⁴

Terim; tanımı, kullanımı, aldığı yapımları ekleriyle farklı bir özellik taşıyor ve bir ölçüde dilin öteki kelimelerinden ayırt edilebilir.²⁵

Terimin bildirdiği anlamın yoruma açık olmaması ve kelimelerin kullanıldığı alan içinde özel bir anlamının olması deyimlerle arasındaki en belirgin farktır.

1.2.4. Deyimler ve Argo

Deyimler, argo olarak tanımladığımız kelimeler ile de birbirine karıştırılmaktadır. Bunun asıl sebebinin ‘argo’ kelimesinin tam anlamının bilinmemesinden ileri geldiği kanaatindeyiz. Çünkü tanım olarak baktığımızda deyimle karıştırılabilecek herhangi bir özelliğin bulunmadığı ancak herkes tarafından anlaşılabilen kelimeler oldukları için böyle bir karışıklığın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Argo; “Toplumda belli bir kesimce, genellikle de bir meslek grubunca kullanılan, ortak dilden hem başka sözcükler kullanma hem de ortak dilin sözcüklerine kendine özgü anlamlar yükleme açılarından farklılaşan, böylece herkesçe anlaşılabilen, nükteli anlatımların bolluğu ile dikkat çeken dil.”²⁶ olarak tanımlanmaktadır.

Her dilin ve hatta her kesimin kendine ait bir argosu bulunmaktadır. Bunun birçok sebebi olabilir. Ancak ortaya çıkışı ile ilgili kabul edilebilir en geçerli sebep

²³ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara, 2000, Cilt 3, s. 40-41.

²⁴ AKSOY, Ömer Asım, *Deyimler Sözlüğü II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 514.

²⁵ ZÜLFİKAR, Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara, 1999, s. 20.

²⁶ HENGİRMEN, Mehmet, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yay., Ankara, 1999, s. 35.

kendi argolarını kullanan bireylerin diğerlerinden farklılıklarını ortaya koymak istemesi ve sadece kendilerinin anlayabildiği şekilde anlaşmak istemeleridir.

Ömer Asım Aksoy'un argoyu daha çok "Külhanbeylerinin özel anlamda kullandıkları kaba sözlere ya da başkaları anlamasın diye aralarında kararlaştırdıkları sözler."²⁷ olarak tanımlaması bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak önemli bir bakış açısı daha dikkati çekmektedir. Yine Ömer Asım Aksoy; deyim niteliği taşıyan argo sözcük öbeklerine "argo deyim" adının verilmesi gerektiğini söylemektedir. Örnek olarak da, yağ çekmek, boş vermek, dalga geçmek gibi deyimleri vermektedir.²⁸

altmış altıya bağlamak

ayak yapmak

baldırı çıplak

boş vermek

caka satmak

cartayı çekmek

zokayı yutmak

1.2.5. Deyimler ve Dua-Beddua

Deyimler birçok konuyu içerdiği gibi inanç, gelenek, görenek gibi unsurları da içermektedir. Bu yüzden dua ve beddualarla karıştırılmaları doğal karşılanmalıdır.

Ömer Asım Aksoy deyim-dua-beddua ilişkisini açıklarken kullanım amaçlarını göz önüne alarak; deyimlerin amacının bir kavramı, ya hoş, çekici bir anlatımla anlatmak ya da sadece özel bir kalıp içinde belirtmek olduğunu, dua ve beddualar

²⁷ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 51.

²⁸ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 51.

arasında da bu özellikleri taşıyanların olduğunu ve onların hem dua ve beddua hem de deyim sayılabileceğini belirtmiştir.²⁹

Dua ve beddualarda sık kullanılan “Allah” kelimesinin kullanıldığı pek çok deyim vardır. Ömer Asım Aksoy’un *Deyimler Sözlüğü*’nde sadece ilk kelimesi “Allah” olan 27 adet deyim bulunmaktadır.³⁰

Başta belirttiğimiz gibi deyimler her konuyla ilgili olabilirken; dua ve bedduaların konusu sınırlıdır. Dua ve beddualar genellikle iyi ve kötü dilekleri belirtmek için kullanılırlar.

Dikkat etmemiz gereken husus ise; dua ve bedduaların anlatımda kullanılış şeklidir. Ömer Asım Aksoy’a göre, anlatımda deyim özellik ve niteliği bulunan dua ve beddualar deyim de sayılabilirler.³¹

Al Allah kulunu, zapt eyle delini.

Allah akıl versin.

Allah bağışlasın.

Allah dört gözden ayırmasın.

Allah utandırmasın.

Allah versin.

başın için

elinin/ölünün körü

Tuttuğu altın olsun.

tövbeler tövbesi

Ziftin pekini yesin.

²⁹ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 53.

³⁰ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995

³¹ AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 53.

1.3. Deyimler Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Deyimler ile ilgili çalışmaların büyük bir çoğunluğu toplama (derleme / tarama) sözlükler şeklindedir.

Atasözleri ve deyimleri ilk defa kitap hâlinde toplayan Şinasi'dir. Durub-i Emsal-i Osmaniye adlı 2500 sözü içeren eserini 1861 yılında düzenlemiş ve 1863 yılında yayınlamıştır.³²

Mustafa Nihat Özön de 1943'te Türkçe Tabirler Sözlüğü'nü yayınlamış ve o döneme kadarki en ayrıntılı ve örnekli sözlüğü oluşturmuştur.

Günümüze yansıyan en önemli eser Ömer Asım Aksoy'un ilk baskısını 1965'te yaptığı Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'dür. 1994 yılında Türk Dil Kurumu tarafından 3 cilt hâlinde düzenlenen eser daha sonra İnkılâp Yayınevi tarafından 2 cilt olarak basılmıştır.

Ömer Asım Aksoy ayrıca bölge ağızlarındaki deyimleri de "Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler" adlı eserinde 2 cilt olarak yayınlamıştır.

1974 yılında H. J. Kissling ve Bedriye Atsız tarafından Almanya'da yapılan bir çalışma oldukça önemlidir. Bu çalışma Sammlung Türkischer Redensarten (Deyimler Koleksiyonu) adıyla yayınlanmış ve Zeynep Korkmaz tarafından eserin Türkçe ve Almanca deyimleri bir araya getiren karşılaştırmalı bir deyimler sözlüğü olduğu belirtilmiştir.³³

Doğan Aksan, H. Fethi Gözler, Zeynep Korkmaz, Yusuf Ziya Çotuksöken, Asım Bezirci, Vecihe Hatiboğlu, Arif Hikmet Par, Sabahat Emir, A. Naci Tokmak, Emin Özdemir gibi isimler de deyimler ve deyimler sözlüğü hazırlama konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır.

Bu kapsamda ulaşılan ve incelenen eserler kaynakça bölümünde verilmiştir.

Sözlüksel çalışmaların dışında deyimler ile ilgili olarak yapılmış doktora ve yüksek lisans tezleri de mevcuttur.

³² ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Türkçe Tabirler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943, s. 28.

³³ KORKMAZ, Zeynep, "Sammlung Türkischer Redensarten", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. Cilt, TDK.Yayınları, Ankara, 1995, s. 446-449.

Fırat Üniversitesi'nden Ahmet Turan Sinan'ın 'Türkiye Türkçesi'ndeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi' adlı doktora tezi, Ankara Üniversite'sinden Leyla Subaşı'nın 'Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesi'ndeki Örneklerin İncelenmesi' adlı yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi'nden Mine Güven'in 'Properties of Verbal Idioms in Turkish' adlı yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi'nden Emel Esentürk'ün 'Türkçe Sözlük ve Kamus-ı Türki'de Bulunan Deyimlerin Karşılaştırılması' adlı yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden Bayram Çetinkaya'nın 'Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelemesi' adlı yüksek lisans tezi konuyla ilgili olarak yapılmış önemli akademik çalışmalardır.

Bu tezler de incelenerek hepsinden yararlanılmıştır.

Tez çalışmalarının dışında deyimlerle ilgili olarak yazılmış çok önemli makaleler de bulunmaktadır. Bu makaleler de incelenmiş ve bunların künyeleri kaynakça bölümünde verilmiştir.

2. DEYİM YAPILARI

Bu bölümde deyim yapıları üzerinde duracağız. Deyimleri ‘anlamsal yapı’ ve ‘biçimsel yapı’ olarak iki şekilde inceleyeceğiz.

2.1. ANLAMSAL YAPI BAKIMINDAN DEYİMLER

Anlam yapısı bakımından deyimlere baktığımızda farklı anlamsal özelliklerin olduğunu görmekteyiz. Deyimleşme sürecinde farklı anlam yollarının etkisi olmuştur. Bunları şu şekilde inceleyebiliriz:

2.1.1. Deyim Aktarması (Metaphor)

Deyim aktarmasını soyut bir kavramın benzerlik ilişkisi kullanılarak somutlaştırılması olarak tanımlayabiliriz. Deyim aktarmasında amaç, araç ve ilişki olarak 3 öge bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinin yokluğu bile deyim aktarmasını engeller.

Deyim aktarmasını günlük dilde karşılaştığımız deyimlerin büyük bir bölümünde görmekteyiz.

Cem Dilçin, deyim aktarmasında hem bir mecaz hem de bir benzetme aracı olduğunu ve 3 niteliğinin bulunması gerektiğini söyler. Bu üç niteliği ise şu şekilde gruplandırır:

“a-Kelimenin gerçek anlamının dışında herhangi bir kavrama ya da nesneye ad olması,

b-Engelleyici ipucu olması

c-Benzetme amacının mevcudiyeti.”³⁴

Ancak anadili konuşucusu çoğu zaman, deyim anlamına ulaşabilmek için araç-amaç ilişkisini düşünmeksizin aracı doğrudan kullanır. Bu nedenle deyim aktarmaları, deyim yapıları içinde çoğu kez ölü durumdadır.³⁵

aba altından değnek göstermek

alttan almak

³⁴ DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK.Yay.5. Baskı, Ankara, 1999, s. 412.

³⁵ UZUN SUBAŞI, Leyla, “Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1991, Hitit Yay. s. 29-39.

ağzı gevşek
ateşle oynamak
ayağının altına karpuz kabuğu koymak
arka çıkmak
başa çıkmak
bağrını delmek
belini dođrultmak
başının etini yemek
burnunda tütme
can çekişmek
çam devirmek
çığır açmak
deliksiz uyku
dili varmamak
dolap çevirmek
elden ayaktan düşmek
Eski çamlar bardak oldu.
gönül almak
göz alıcı
hatırı kalmak
iç açmak
işine gelmek
içine kurt düşmek
kafa patlatmak
kalbur üstü

kendine gelmek
kel başa şimşir tarak
lafı ağzında gevelemek
mekik dokumak
nalları dikmek
ömür törpüsü
pireyi deve yapmak
renk vermek/vermemek
sineye çekmek
süt kuzusu
tatlıya bağlamak
tekne kazıntısı
üstüne alınmak
üzümün çöpi var demek
yangına körükle gitmek
yelkenleri suya indirmek
yoldan çıkmak
zihnine takılmak

2.1.2. Ad Aktarması / Mecaz-ı Mürsel (Metonymy)

Bir sözün benzetme amacı güdülmeden gerçek anlamının dışında kullanılması olan ad aktarması bir söz sanatıdır ve deyimlerin yapısında oldukça sık rastlanmaktadır.³⁶

Amaç benzetme yapmak olmadığı için gerçek ve mecaz anlamlı kelimeler arasında farklı anlam ilişkileri bulunur. Bu ilişkiler, sebep-sonuç, özel-genel ya da parça-bütün şeklinde olabilir. Yazmak yerine **kağıda dökmek**, zayıflamak yerine, **bir deri bir kemik kalmak** gibi farklı anlamları anlatmayı amaçlamaktadır.

açlıktan nefesi kokmak

ağzı kulaklarına varmak

al kanlara boyanmak

bir ayağı çukurda olmak

beyin yıkamak

dil dökmek

dili damağına yapışmak

dünya evine girmek

eli ayağı buz kesmek

göbeğı çatlamak

göz kulak olmak

günleri sayılı olmak

kan gövdeyi götürmek

karnı burnunda

kefeni yırtmak

koltukları kabarmak

pusulayı şaşırmaq

---

³⁶ DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK. Yay. 5. Baskı, Ankara, 1999, s. 415.

2.1.3. Benzetme/Teşbih (Simile)

Benzetmeyi; sözü daha etkili kılabilmek için aralarında farklı yönlerden ilgi olan iki şeyden, benzerlik bakımından zayıf olanı nitelik bakımından daha üstün olana benzetme olarak tanımlayabiliriz. Benzetmede kelimeler kendi asıl anlamlarında kullanılırlar.³⁷

Benzetme etkisi sonucunda oluşan deyimlerde, benzetmenin yapısı gereği ilişki ögesi deyimlik anlam yapılanması içinde hazır olarak bulunmaktadır.³⁸

‘Gibi’ benzetme edatı bu deyimler için olmazsa olmaz unsurlardan biridir. Bu nedenle ‘gibi’ sözcüğü bu deyimlerimizin bünyesinde olmasa bile anlamını bir şekilde sezdirir.

ağlama duvarına dönmek

anka gönüllü olmak

arı kovanı gibi işlemek

arkası mihrapta olmak

ayaklı kütüphane

barut fıçısı gibi

bendeniz cennet kuşu

Besmele görmüş şeytana dönmek

beyninden vurulmuşa dönmek

bir iğne bir iplik kalmak

cancığer kuzu sarması olmak

deli kızın çeyizi gibi

dış kapının dış mandalı olmak

³⁷ DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK.Yay. 5.Baskı, Ankara, 1999, s. 405.

³⁸ UZUN SUBAŞI, Leyla, “Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1991, Hitit Yay. s. 29-39.

eşekten düşmüş karpuzla dönmek
 fasulye gibi kendini nimetten saymak
 fesat kumkumasına dönmek
 gözleri kan çanağına dönmek
 ham armut gibi boğaza durmak
 Hızır gibi yetişmek
 hokka gibi oturmak
 iki cami arasında kalmış beynamaza dönmek
 kaleminden kan damlamak
 kedi gibi dört ayağının üzerine düşmek
 lök gibi oturmak
 Miskinler tekkesine dönmek
 papağan gibi ezberlemek
 tere yağından kıl çeker gibi
 yangından mal kaçırır gibi

2.1.4. Telmih (Allusion):

Deyim anlamının aktarılmasında kullanılan araç ögesinin, geçmişte gerçekleşmiş bir olay, durum ya da yaşantıya gönderimde bulunulması ve deyimleşme olgusunda etkisi olan anlam aktarımı olayı alüzyon'dur.³⁹

Bu tür deyimler bir hikâyeye dayanır o yüzden sürekli olup olmamaları zamana bağlıdır. Zaman içinde unutulmaları veya ilk anlamlarının dışında kullanılmaları mümkündür. Bu deyimlerin kullanımlarında önemli bir nokta da deyim kullanan ve kullandığı kişi tarafından gönderme yapılan durumun ya da olayın bilinmesinin gerekliliğidir.

³⁹ UZUN SUBAŞI, Leyla, "Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri", *Dilbilim Araştırmaları*, 1991, Hitit Yay. s. 29-39.

ağzından baklayı çıkarmak
Ahfeş'in keçisi gibi başını sallamak
Abaz'ın kör kaz gibi yutmak
Bu kedi ise et nerede,et ise kedi nerede?
cemaziyelevvelini bilmek
Cim karnında bir nokta
Derdini Makro Paşa'ya anlat.
Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak
Fincancı katırlarını ürkütmek
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye.
Hoşafın yağı kesildi.
Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu.
kazan kaldırmak
pabucu dama atılmak
peygamberlerin arasından Cercis'i seçmek
Rahmetli başka ne dedi?
sarı çizmeli Mehmet Ağa
Taşları bağlayıp, köpekleri salmışlar.
Üsküdar'da sabah oldu.
yaya kaldın Tatar ağası

2.1.5. Kinaye:

“Bir kelimeyi, bir sözü gerçek anlamı ile de düşünmek mümkün ise de onun mecazi anlamını kastederek söz söyleme sanatına kinaye denir.”

Bir sözü, bir kelimenin gerçek anlamının dışında ancak benzetme amacı olmadan mecaz olarak kullanmak olan kinaye deyimlerde de sık sık rastlanan bir söz sanatıdır. Önemli olan kelimelerin anlamlı ya da anlamsız bir birliktelik oluşturmasından çok mecazlı olarak kullanılmasıdır.

Övgü ya da alay amaçlı olarak da kinaye kullanılabilir.

alnı açık

ağır başlı

ağzı bozuk

baldırı çıplak

iliğine kadar işlemek

maymun iştahlı

mürekkep yalamış

Ne âlâ memleket!

ödü patlamak

pamuk ipliğiyle bağlamak

2.1.6. Abartma(Mübalâğa):

Abartma, meydana gelen olayın ya da durumun olduğundan çok daha fazla boyutlarda anlatılmasıyla oluşan bir anlam özelliğidir. Abartmalarda mantık dışı olma durumu söz konusudur. Deyimlerde de buna oldukça sık rastlanmaktadır.

ağzı kulaklarına varmak

ağzı açık kalmak

aklı başından gitmek

ayakları yere basmamak

balık kavağa (kurbağa ağaca) çıkınca

başı kazan olmak

bir bardak suda fırtına koparmak

canının içine sokacağı gelmek

Dağlar dayanmaz.

deveye hendek atlatmak

dünyalar onun olmak

İğne atsan yere düşmez.

iğne deliğinden Hindistan'ı seyretmek

Kafdağı'ndan kar bağışlamak

kan alacak damarı bulunmamak

mangalda kül bırakmamak

Sinekten yağ çıkarmak

tekeden süt çıkarmak

yanağından kan damlamak

2.2. BİÇİMSEL YAPI BAKIMINDAN DEYİMLER

Biçimsel yapı bakımından deyimleri incelediğimizde cümle biçiminde ya da kelime grubu biçiminde yapılandıklarını görmekteyiz.

2.2.1. CÜMLE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER:

Cümle biçimindeki deyimler yargı bildiren deyimlerdir. Bu tür deyimler arasında her çeşit cümle yapısını görebiliriz.

2.2.1.1. Tam Cümle:

Tam cümle durumundaki deyimleri taşıdıkları yargı bakımından yalın, bileşik, sıralı ve bağlı cümleler olarak değerlendirebiliriz.

2.2.1.1.1. Yalın (Basit) Cümle Biçimindeki Deyimler:

Tek yargı bildiren ve kalıplaşmadan dolayı öğeleri yer değiştiremeyen deyimlerdir.

Cehenneme kadar yolu var.

Aklına turp sıkayım.

Ayıkla pirincin taşını.

Bu hamur daha çok su götürür.

Her gün papaz pilav yemez.

O kadar kusur kadı kızında da olur.

2.2.1.1.2. Bileşik Cümle Biçimindeki Deyimler:

Birden fazla yargı içeren deyimlerdir. Bileşik cümle biçiminde birçok deyim bulunmaktadır.

Ateş olsa cürmü kadar yer yakar.

Cehenneme atsalar, odun yaş diye bağırır.

Denize düşse ağzında balıkla çıkar.

Geleceği varsa göreceği de var.

Halep oradaysa arşın burada.

Hangi taşı kaldırsan altından çıkar.

Kapıdan kovulsa bacadan girer.

Sen ekilirken ben göcektim.

Sen giderken ben geliyordum.

2.2.1.1.3. Sıralı Cümle Biçimindeki Deyimler:

Sıralı cümle biçimindeki deyimlerde ses tekrarlarını, kafiye ve ölçü gibi şiirle ilgili pek çok unsuru görmek mümkündür.

Av avlandı, tav tavlandı.

Atsan atılmaz, satsan satılmaz.

Ananız taş yesin, yarımşardan beş yesin.

Bahtım olaydı anamdan kız doğardım.

Bugün buldum bugün yerim, yarına Allah kerim.

Çoğu gitti azı kaldı, keli gitti dazı kaldı.

Düğüne gider zurna beğenmez; hamama gider kurna beğenmez.

Eşek hoşaftan ne anlar suyunu içer tanesini bırakır.

Helva demesini de bilirim, havla demesini de.

İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık.

Karşıdan baktım yeşil türbe; yanına vardım estağfirullah tövbe.
 Kızım sana söylüyorum; gelin sen dinle.
 Kuş uçmaz, kervan geçmez.
 Maksudı üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek.
 Ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor.
 Ne ölü görmüş ağlamış, ne düğün görmüş oynamış.
 Ne şiş yansın, ne kebab.
 Orasını ne sen sor, ne ben söyleyeyim.
 Ölme eşeğim ölme, yaza yonca bitecek.
 Pişirdiği aş olaydı, başımı yaran taş olaydı.
 Saç tava geldi, hamur kalmadı; akıl başa geldi, ömür kalmadı.
 Şaşıydı, arı da soktu,kör oldu.
 Tahtadan çuvaldız, ne yitiren acır, ne bulan sevinir.
 Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.
 Yılanı sen tut, gözüne ben bakayım.

2.2.1.1.4. Bağlı Cümle Biçimindeki Deyimler:

Bağlı cümle biçimindeki deyimler karşımıza, ki'li bağlı ve bağlama edatlarıyla bağlı cümle biçiminde çıkmaktadır.

Ağzı torba değil ki büzesin.
 Benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil.
 Boyacı küpü değil ki hemen sokup çıkarasın.
 Cami yıkılmış ama mihrap yerinde duruyor.
 Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.
 Ne ölüye ağlar ne diriye güler.

Ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün.

Sakalım yok ki sözüm dinlensin.

Vur fakat dinle.

Yüklem türü bakımından isim ve fiil cümlesi durumunda olmak üzere 2 grup, yüklem anlamı bakımından olumlu, olumsuz ve soru cümlesi olmak üzere 3 grup karşımıza çıkmaktadır. Bu da bize cümle durumundaki deyimlerin isim cümlesi, fiil cümlesi, olumlu cümle, olumsuz cümle ve ya soru cümlesi olabileceğini göstermektedir.

İsim Cümlesi:

Atta duran var, duramayan var.

Benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil.

Boğaziçinde kavga var.

Eleğim var sacım var, komşuya ne borcum var.

Ortada fol yok, yumurta yok.

Dini, imanı yok!

Mavi boncuk kimde, benim gönlüm onda.

Ölüm var, dönüm yok.

Sayım suyum yok.

Sen ekilirken ben göcektim.

Umurumda değil.

Verilmiş sadakanız (mız) varmış.

Vurduğu çok ama öldürdüğü yok.

Yüzünde şeytan tüyü var.

Fiil Cümlesi:

Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister.
 Akıl dağıtılırken değırmene karpuz öğütmeye gitmiş.
 Battı balık yan gider.
 Burnunun yeli harman savuruyor.
 Dam üstünde saksagan, vur beline kazmaylan.
 Eşek kuyruğı gibi ne uzar ne kısılır.
 Hacı sandığımızın haçı koynunda çıktı.
 Her boyayı boyadık da fıstıkî mi kaldı?
 Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu.
 Öleceğim, sağ yanım yere gelecek.
 Sen giderken ben geliyordum.
 Talihim olsaydı, anamdan kız doğardım.
 Ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?
 Vursan ölecek, vurmazsan ekmeğini elinden alacak.

2.2.1.2. Eksiltili Cümle Biçimindeki Deyimler:

Ağızıyla kuş tutsa...
 Akşam ahıra, sabah nahıra(çayıra)...
 Allah bana ben de sana...
 Allah ne verdiyse...
 Ardından atlı (tatar) kovarcasına...
 Aydan arı, gündenduru.

Babana rahmet.
 Başı göl, ayağı sal.
 Başında torbası eksik.
 Bendeniz cennet kuşu.
 Bir eli balda bir eli yağda .
 Canı cehenneme.
 Çatlasa da patlasa da...
 Denizde kum, onda para.
 Elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi.
 Eski köye yeni adet.
 Evli evine, köylü köyüne.
 Mart içeri, pire dışarı.
 Ne dedim de...
 Sana yalan, bana gerçek.
 Şeytan kulağına kurşun.
 Tiği teber, şahı merdan.
 Üstüme iyilik sağlık.
 Ya devlet başa ya kuzgun leşe.

2.2.1.3. Karşılıklı Konuşma Biçimindeki Deyimler:

Karşılıklı konuşma biçimindeki deyimler tek bir cümleden oluşmayan daha çok cümle grubu olarak değerlendirebileceğimiz deyim kalıpları olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

- Adın ne?
- Mülayim.
- Sert olsan ne halt edersin?

- Akıllınız kim?
- Öndeki zincirli.
- Aman dayı ölüyorum.
- Valla yeğen sen bilirsin.

- Baba bir hırsız tuttum.
- Getir!
- Gelmiyor.
- Bırak!
- O beni bırakmıyor.

- Deveye “Karın ne?” demişler.
- Kazazlık.
- Yakışır ince bileklerine.
- Tencere dibin kara.
- Seninki benden kara.

Karşılıklı konuşma biçiminde yapılan deyimlerde bildirinin cümleden daha büyük yapıları içermesi nedeniyle bu tür deyimler için ‘sözce’ terimi de kullanılmıştır.⁴⁰

---

⁴⁰ SUBAŞI, Leyla, Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988, s. 103.

2.2.2. SÖZCÜK GRUBU BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER:

Cümle biçiminde olmayan deyimler yapı olarak kelime grubu şeklindedir. Bu deyimler; isim tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat tamlaması, sıfat fiil grubu, zarf-fiil grubu, ikileme, edat grubu, bağlama grubu, birleşik fiil grubu biçiminde yapılanmıştır.

2.2.2.1. İsim Tamlaması Biçimindeki Deyimler:

adam başı

adam(insan)sarrafi

ağız kalabalığı

ağzının yatımı

ahret kardeşi

akşam üstü

Allah'ın günü

anamın aşısı, tandırın başı

ananın örekesi

anasının kızı

arkadaş canlısı

ayakbastı parası

babasının çiftliği

baklava dilimi

boynunun borcu

can sağlığı

cehennem dibi

ciğerimin köşesi

Damokles'in kılıcı

el kapısı

elinin kiri, yüzünün karası
gönül eğlencesi
hamur işi
hükümet kapısı
insan evladı
işin püf noktası
işinin adamı
kabir suali
kaçın kurası
kahve dövücünün hınk deyicisi
kapı yoldaşı
kenarın dilberi
keyif hâli
kocakarı ilâcı
köprü başı
malın gözü
Marsıvan eşeği
meşe odunu
meydan dayağı
Miskinler tekkesi
neyin nesi, kimin fesi
öksüzler babası
ölünün körü
ömrümün varı
paranın üstü

post kavgası
 rahat döşeği
 sağdıç emeği
 sakalının tarağı
 sır küpü
 şeytanın art ayağı
 şunun şurası
 Tanrı'nın günü
 tımarhane kaçkını.
 toprak ananın bayramı
 yağ tulumu
 Yağma Hasan'ın böreği
 zemheri zurafası
 züğürt tesellisi

2.2.2.2. İsim Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler:

anadan doğma
 baştan savma
 cennetten çıkma
 çekirdekten yetişme
 kulaktan dolma
 Nuh Nebi'den kalma
 sonradan görme
 tepeden inme
 yerden bitme

2.2.2.3. Sıfat Tamlaması Biçimindeki Deyimler:

Deyimlerimiz arasında sıfat tamlaması şeklinde bir çok deyim bulunmaktadır. Bu deyimlerin bir kısmı sıfat+isim yapısında iken, bir kısmında tamlayanın isimden türemiş bir sıfat olduğunu bir kısmında ise sıfatın “-sız” ekiyle türemiş olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber sıfat tamlaması yapısındaki deyimlerde tamlayanın sıfat fiil de olabildiğini görmekteyiz.

acı soğuk

ağır hastalık

ağrısız baş

ak sakal, kara sakal

altın bilezik

asıklı surat

ateşten gömlek

ayaklı kütüphane

bir araba laf

canlı cenaze

çetin ceviz

çöpsüz üzüm

davetsiz misafir

deliksiz uyku

dipsiz kuyu

dünkü çocuk

Düttürü Leyla

eski kurt

fermanlı deli

fistikî makam
hazır yiyici
her aşın kaşığı
iğneli söz
iki ahbap çavuşlar
ince iş
işlek yazı
kapalı kutu
kara çalı
kestirme cevap
kuru kalabalık
kuyruklu yalan
okkalı kahve
öbür dünya
ölümlü dünya
püsküllü bela
sarı çizmeli Mehmet Ağa
taşsız kral
tatlı dil
yağlı kapı
yalancı pehlivan
yedi iklim dört bucak
yuvarlak hesap
zilzurna sarhoş

Bununla beraber sıfat tamlaması yapısındaki deyimlerde niteleyenin sıfat fiil de olabildiğini görmekteyiz.

ağza koyacak bir şey

altın yumurtlayan tavuk

bardağı taşıran son damla

bakar kör

biçilmiş kaftan

can alacak nokta (yer)

dilenemez dilenci

eğilmez baş

eli öpülecek adam

geçer akçe

gemisini kurtaran kaptan

gıcılamaz kağı

görünmez kaza

kapanmayan yara

pişmiş kelle

zurnanın zırt dediği yer

2.2.2.4. Kurallı Birleşik Sıfat Biçimindeki Deyimler:

açık sözlü

ağır elli

aslan yürekli

ayran gönüllü

buğday benizli

cin fikirli

çocuk ruhlu
dik başlı
eşek kafalı
fena kalpli
fidan boylu
geniş gönüllü
geri kafalı
horoz akıllı
iki canlı
kuş beyinli
leylek bacaklı
maymun iştahlı
muşmula suratlı
nur yüzlü
orta halli
örümcek kafalı
pabuç ağızlı
sivri akıllı
soğuk kanlı
şom ağızlı
tok gözlü
uymaca akıllı
yarım akıllı
yufka yürekli
Zebani kılıklı

2.2.2.5. Sıfat-Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler:

ağza alınmaz
ahmak ıslatan
akla gelmedik
Ali kıran, baş kesen
az gelişmiş
baş döndüren
boyu devrilesi
dediği dedik
elde bulunan
geride kalanlar
göbeği sokakta kesilmiş
görmüş geçirmiş
gün görmüş
Hacı yatmaz
helâl süt emmiş
ileri gelenler
ipe sapa gelmez
kendi gelen
mürekkep yalamış
olan biten
öksüz sevindiren
önüne gelen
saçı bitmedik
su (Söz) götürmez

su katılmamış
yakası açılmadık
yere bakan, yürek yakan
yılana ağı veren

2.2.2.6. Zarf-Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler:

Zarf-Fiil biçiminde kurulmuş deyimlere aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

balık kavağa çıkınca
bata çıka
ben yolcu, sen hancı iken (oldukça)
durup dinlenmeden
dünya durdukça
durup dururken
düşe kalka
giydiği yakışırken, eller bakışırken
göğsünü gere gere
göz kırpmadan
gözünü kırpmadan
gözünün çapağını silmeden
ha deyince
içini çeke çeke
ite kaka
kafasına vura vura
kargalar bok ymeden
kurbağa ağaca çıkınca

mürekkebi kurumadan
 ne yapıp yapıp
 saçına başına bakmadan
 Selamünaleyküm demeden
 üstüne basa basa
 ya Allah deyip
 yeri soğumadan

2.2.2.7. Tekrar Grubu (İkilemeler) Biçimindeki Deyimler:

İkileme biçimindeki deyimlerimiz farklı özellikler göstermektedir. Bu deyimlerimizin bir kısmı yansıma sözcüklerle oluşmuştur:

cangıl cungul
 çangıl çungul
 çat pat
 har hür
 palas pandıras
 paldır küldür
 şapır şupur
 vıcık vıcık

Bir kısmı yakın anlamlı, zıt anlamlı ya da aynı kelimenin tekrarı ile oluşmuştur:

açık seçik
 açık saçık
 ak pak
 akıllı uslu

alaca bulaca

alavere dalavere

alımlı çalımlı

apar topar

aşığı yukarı

az çok

bazı bazı

bilir bilmez

bir bir

borç harç

boy bos

börtü böcek

bölük pörçük

bugün yarın

cici bici

cümbür cemaat

çarpık çurpuk

çoluk çocuk

çürük çarık

dayalı döşeli

deli dolu

delik deşik

derli toplu

doğru dürüst

eciş bücüş

eđri bğđri

eksik gedik

er geę

etli butlu

evli barklı

gece gğndğz

giyim kuşam

giyimli kuşamlı

gizli kapaklı

hayal meyal

hele hele

ıvır zıvır

incik boncuk

ipsiz sapsız

ister istemez

kırık dğkğk

odsuz ocaksız

olur olmaz

paşpaşpa

sabah sabah

saęma sapan

senet sepet

sıkı fıkı

şimdi şimdi

tek tğk

ufak tefek

uyur uyanık

vakitli vakitsiz

yalan yanlış

yarım yamalak

yorgun argın

zaman zaman

zar zor

2.2.2.8. Edat Grubu Biçiminde Olan Deyimler:

Edat gruplarıyla kalıplaşmış olan deyimlerimizde; ile, kadar, göre, için edatlarının sık kullanımını görmek mümkündür:

açık alınla

A'dan Z'ye kadar

ağız tadıyla

akşama doğru

Allah için

alınının akıyla

avuç içi kadar

ayağının tozuyla

bacak kadar

bal gibi

baston yutmuş gibi

başı için

deli kızın çeyizi gibi

devekuşu gibi

deve nalbanta bakar gibi

dili döndüğü kadar

dişine göre

duvar gibi

dünya gözüyle

dünya kadar

el çabukluğu ile

ele güne karşı

el kadar
el yordamıyla
fitil gibi
gönlüne göre
gönül hoşluğu ile
göz yumup açıncaya kadar
gümrükten (yangından) mal kaçıırır gibi
gündüz gözüyle
hatır için
iğneden ipliğe kadar
imanına kadar
kalbine göre
Karınca duası gibi
kazık kadar
kazık yutmuş gibi
kedi ciğere bakar gibi
kelle götürür gibi
keyfi oluncaya kadar
kıtlıktan çıkmış gibi
kıyamet gibi (kadar)
mal bulmuş Mağribi gibi
ölü gözü gibi
sabaha doğru
sapına kadar
süt dökmüş kedi gibi

tepeden tırnağa kadar
 tımarhane kaçkını gibi
 turna gözü gibi
 turp gibi
 varıncaya kadar
 yerden göğe kadar
 yumruk kadar
 zerre kadar

Edat grubuyla kalıplaşmış mastarlı deyimlerimiz de bulunmaktadır:

Acem kılıcı gibi iki taraflı kesmek
 adı gibi bilmek
 ağızda sakız gibi çiğnemek
 arı kovanı gibi işlemek
 arpa boyu kadar yol gitmek
 Arpacı kumrusu gibi düşünmek
 bey (paşa) gibi yaşamak
 bülbül gibi ötmek
 cadı kazanı gibi kaynamak
 çorap söküşü gibi gitmek
 düdük gibi kalmak
 göz kuyruğuyla bakmak
 gözüyle yemek
 hallaç pamuğu gibi atmak
 Hızır gibi yetişmek

kabak çiçeđi gibi açılmak

kafası kazan gibi olmak

lök gibi oturmak

mum gibi olmak

su gibi ezberlemek

2.2.2.9. Bağlama Grubu Biçiminde Kurulmuş Deyimler:

ana ile kız, helva ile koz

aç ve çıplak

don yağı ile pekmez

evvel ve ahir

eyere de gelir, semere de

ha Ali Hoca, ha Hoca Ali

ha bugün, ha yarın

hem kel, hem fodul

hem suçlu, hem güçlü

Kırk katır mı kırk satır mı?

Ne arayan var, ne soran

ne benden selâm, ne senden kelâm

ne selâm, ne sabah

Ne tadı var, ne tuzu

ya deve, ya deveci

ya herrü, ya merrü

ya huyundan, ya suyundan

2.2.2.10. Birleşik Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler:

Deyimlerimizin bir kısmı da kaynaşıp kalıplaşarak oluşan bileşik fiil yapısındadır. Her iki unsur arasındaki gramer ve kuruluş özelliklerinin açıklanması gerektiğini belirten Roza Yusipova “eline bakmak, meydan okumak” gibi örnekleri vererek bu tip deyimlere “Fiili deyim” adını vermektedir.⁴¹

adam olmak

ah almak

akıl etmek

akıl vermek

başını yemek

burnundan gelmek

canına okumak

çam devirmek

dalga geçmek

dil dökmek

duman olmak

emek çekmek

fikir almak

gözüne batmak

güçlük çekmek

hatırını kırmak

içi gitmek

kanına girmek

kazık yemek

---

⁴¹ YUSİPOVA, Roza “Türkçede Deyimler ve Birleşik Fiiller”, *XI.Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1966*, TDK Yay. , Ankara, 1968 ,s. 249-250

köşeyi dönmek

küplere binmek

makas almak

meydan okumak

pay biçmek

selam vermek

sıkıntıya düşmek

şakaya vurmak

tetikte olmak

yol etmek

KISALTMALAR

- B. : Baskı
C. : Cilt
Çev. :Çeviren
F. : Frekans
Ort. : Ortalama
s. : Sayfa
S. : Sayı
SS. : Standart Sapma
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : ve benzeri
Yay. :Yayımları

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ SAYFASI.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xviii
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
III. ARAŞTIRMA SORULARI.....	3
IV. PROBLEM.....	3
V. DENENCELER (HİPOTEZ).....	4
VI. VARSAYIMLAR.....	5
VII. SINIRLILIKLAR.....	5
VIII. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE ARAÇLARI.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

DEYİM KAVRAMI-SINIRLARI

ANLAMSAL VE BİÇİMSEL AÇIDAN DEYİMLER

1. DEYİM KAVRAMI ÜZERİNE GENEL BİLGİLER.....	8
1.1. DEYİM TANIMLARI.....	8
1.2. DEYİMLERİN DİĞER SÖZ GRUPLARIYLA İLİŞKİSİ VE SINIRLARI.....	12
1.2.1. Deyim ve Atasözü.....	12
1.2.2. Deyim ve Birleşik Sözcük.....	14
1.2.3. Deyim ve Terim.....	15
1.2.4. Deyim ve Argo.....	16
1.2.5. Deyim ve Dua-Beddua	17
1.3. DEYİMLER ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	19

2. DEYİM YAPILARI.....	21
2.1. ANLAMSAL YAPI BAKIMINDAN DEYİMLER.....	21
2.1.1. Deyim Aktarması (Metaphor).....	21
2.1.2. Ad Aktarması Mecaz-ı Mürsel (Metonymy).....	24
2.1.3. Benzetme / Teşbih (Simile).....	25
2.1.4. Telmih /(Allusion).....	26
2.1.5. Kinaye.....	28
2.1.6. Abartma (Mübalağa).....	29
2.2. BİÇİMSEL YAPI BAKIMINDAN DEYİMLER.....	30
2.2.1. Cümle Biçimindeki Deyimler.....	30
2.2.1.1. Tam Cümle Biçimindeki Deyimler.....	30
2.2.1.1.1. Yalın Cümle Biçimindeki Deyimler.....	30
2.2.1.1.2. Bileşik Cümle Biçimindeki Deyimler.....	31
2.2.1.1.3. Sıralı Cümle Biçimindeki Deyimler.....	31
2.2.1.1.4. Bağlı Cümle Biçimindeki Deyimler.....	32
2.2.1.2. Eksilteli Cümle Biçimindeki Deyimler.....	34
2.2.1.3. Karşılıklı Konuşma Biçimindeki Deyimler.....	35
2.2.2. Sözcük Grubu Biçimindeki Deyimler.....	37
2.2.2.1. İsim Tamlaması Biçimindeki Deyimler.....	37
2.2.2.2. İsim-Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler.....	39
2.2.2.3. Sıfat Tamlaması Biçimindeki Deyimler.....	40
2.2.2.4. Kurallı Birleşik Sıfat Biçimindeki Deyimler.....	42
2.2.2.5. Sıfat- Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler.....	44
2.2.2.6. Zarf-Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler.....	45
2.2.2.7. Tekrar Grubu (İkileme) Biçimindeki Deyimler.....	46
2.2.2.8. Edat Grubu Biçimindeki Deyimler.....	50
2.2.2.9. Bağlama Grubu Biçimindeki Deyimler.....	54
2.2.2.10. Birleşik Fiil Grubu Biçimindeki Deyimler.....	55

İKİNCİ BÖLÜM
İLKÖĞRETİM 8.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI ANLATIMDA DEYİMLERİ
KULLANMA BECERİLERİ

BULGULAR VE YORUMLARI.....	57
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA.....	112
EKLER.....	118

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.	İlköğretim 8. Sınıfa Giden Alt,Orta ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Öğrencilerin Cinsiyetlere göre Dağılımları.....	57
Tablo 2.	İlköğretim 8. Sınıfa Giden Kız ve Erkek Öğrencilerin Kullandıkları Deyim Sayılarına Göre Dağılımları.....	58
Tablo 3.	Kullanılan Deyim Sayısının Cinsiyet Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	59
Tablo 4.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdukları Yerlere Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	59
Tablo 5.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Oturdukları Yer Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	59
Tablo 6.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerin Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	60
Tablo 7.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	60
Tablo 8.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	61
Tablo 9.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Annelerinin Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	62
Tablo 10.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	62
Tablo 11.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Babalarının Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	63
Tablo 12.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdukları Evin Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	63
Tablo 13.	Kullanılan Deyim Sayısının Oturdukları Evin Kime Ait Olduğu Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	64
Tablo 14.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdukları Ev Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	64
Tablo 15.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Oturdukları Ev Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	65
Tablo 16.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	65

Tablo 17.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencinin Kiminle Yaşadığı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	66
Tablo 18.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Sağ Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	66
Tablo 19.	Kullanılan Deyim Sayısının Anne-Babalarının Sağ Olma Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	67
Tablo 20.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Beraber Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	67
Tablo 21.	Kullanılan Deyim Sayısının Anne-Babanın Birlikte Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	68
Tablo 22.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	68
Tablo 23.	Kullanılan Deyim Sayısının Sahip Oldukları Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	69
Tablo 24.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin 1. Kademedeki Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	69
Tablo 25.	Kullanılan Deyim Sayısının İlköğretim 1. Kademedeki Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	70
Tablo 26.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin 2. Kademedeki Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	70
Tablo 27.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Lisede Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	71
Tablo 28.	Kullanılan Deyim Sayısının Lisede Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	71
Tablo 29.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Üniversitede Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	72
Tablo 30.	Kullanılan Deyim Sayısının Üniversitede Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	72
Tablo 31.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İlkokul Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	73
Tablo 32.	Kullanılan Deyim Sayısının İlkokul Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	73
Tablo 33.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İlkokul 2. Kademe Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	74

Tablo 34.	Kullanılan Deyim Sayısının İlköğretim 2. Kademe Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	74
Tablo 35.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Lise Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	75
Tablo 36.	Kullanılan Deyim Sayısının Lise Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	75
Tablo 37.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	76
Tablo 38.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	77
Tablo 39.	Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Öğrenim Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	77
Tablo 40.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	78
Tablo 41.	Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Öğrenim Durumuna Göre Kruskall-Wallis ile Karşılaştırılması.....	78
Tablo 42.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	79
Tablo 43.	Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Meslek Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	79
Tablo 44.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	80
Tablo 45.	Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Meslek Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	80
Tablo 46.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	81
Tablo 47.	Kullanılan Deyim Sayısının Ailenin Aylık Gelir Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	81
Tablo 48.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	82
Tablo 49.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerine Ait Odalarının Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	83
Tablo 50.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencinin Kendine Ait Odası Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	83
Tablo 51.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Masal Anlatılıp Anlatılmama Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	84

Tablo 52.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrenciye Masal Anlatılıp Anlatılmama Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	85
Tablo 53.	Kullanılan Deyim Sayısının Öğrenciye Çocukken Masalın Kim Tarafından Anlatıldığı Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	85
Tablo 54.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Evlerinde Kitaplık Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	86
Tablo 55.	Kullanılan Deyim Sayısının Evde Kitaplık Olup Olmama Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	86
Tablo 56.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	87
Tablo 57.	Kullanılan Deyim Sayısının Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	87
Tablo 58.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kütüphaneye Gidiş Amaçlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	88
Tablo 59.	Kullanılan Deyim Sayısının Kütüphaneye Gidiş Amacı Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	89
Tablo 60.	Kullanılan Deyim Sayısının Okunan Kitap Türü Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	89
Tablo 61.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Evlerine Gazete Alınma Sıklıklarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	90
Tablo 62.	Kullanılan Deyim Sayısının Eve Gazete Alınma Sıklığı Bakımından Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	90
Tablo 63.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	91
Tablo 64.	Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Kitap Okuması Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	91
Tablo 65.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	92
Tablo 66.	Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Kitap Okuması Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	92
Tablo 67.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Abi ve Ablalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	93
Tablo 68.	Kullanılan Deyim Sayısının Abla-Abinin Kitap Okuma Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	93

Tablo 69.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kardeşlerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	94
Tablo 70.	Kullanılan Deyim Sayısının Kardeşin Kitap Okuma Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	94
Tablo 71.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Büyükanne ve Büyükbabalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	95
Tablo 72.	Kullanılan Deyim Sayısının Büyükanne-Büyükbabanın Kitap Okuması Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması.....	95
Tablo 73.	Kullanılan Deyim Sayısının Kitap Dışında Alınan Yardım Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları.....	96
Tablo 74.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayarının Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	97
Tablo 75.	Kullanılan Deyim Sayısının Evde Bilgisayar Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	97
Tablo 76.	İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Atasözü Kullanımına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	98
Tablo 77.	Kullanılan Deyim Sayısının Kullanılan Atasözü Sayısı Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	98
Tablo 78.	İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Özdeyiş Kullanımına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları.....	99
Tablo 79.	Kullanılan Deyim Sayısının Kullanılan Özdeyiş Sayısı Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması.....	99
Tablo 80.	Öğrencilerin Kompozisyonlarında Yazdıkları Konuların Yüzde(%) ve Frekans Dağılımı.....	100-101

ÖZGEÇMİŞ SAYFASI

Handan Burak NALCI

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 2003 Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü

Lise: 1999 Aydın Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise

İş/İstihdam

2003 Türkçe Öğretmenliği. Milli Eğitim Bakanlığı Karaağaç İlköğretim Okulu

2005 Türkçe Öğretmenliği Milli Eğitim Bakanlığı Ganime Özadam İlköğretim Okulu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı:7 Mart 1981

Cinsiyet: Bayan

Yabancı dil: İngilizce

ÖZET

UŞAK İL MERKEZİNDEKİ 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI ANLATIMDA DEYİMLERİ KULLANMA BECERİSİ

Handan Burak NALCI

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2006

Danışman: Yard. Doç. Dr. Celal DEMİR

Bu araştırma Uşak il merkezindeki 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin deyimleri kullanma becerileri; sosyo-ekonomik düzeyin, ailelerin öğrenim durumunun, öğrencilerin okudukları edebi türlerin, masal ile olan bağlarının, gazete okuma alışkanlıklarının, kitap okumaya ilişkin görüşlerinin etkileri açısından incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini Alt sosyo-ekonomik düzeyden, Orta sosyo-ekonomik düzeyden, Üst sosyo-ekonomik düzeyden, 200'er öğrenci olmak üzere üç farklı sosyo-ekonomik düzeyden 600 öğrenci olarak belirledik.

Öğrencilerin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini ve bunu etkileyen faktörleri incelemek amacıyla 31 soruluk bir anket hazırlayarak bunu öğrencilere bizzat kendimiz uyguladık. Anketin 31 sorusu paralelinde birer kompozisyon yazmalarını isteyerek, kullanılan deyim sayısını bu kompozisyonlardan tespit ettik. Öğrencilerin

deyim kullanımlarına ilişkin verilerin yüzde ve frekans değerlerini tablolar hâlinde verdik ve yorumladık. Öğrencilerin deyim kullanımlarında farklılık oluşturabilecek iki değişkenin test edilmesinde “bağımsız gruplar için t-testi”, ikiden fazla değişkenin test edilmesinde ise “Tek Yönlü Varyans Analizi” (One Way Anova) ni kullandık. Gruplar arasında fark bulunması durumunda ise gruplar arası farkın kaynağını “Tukey” tekniği ile test ettik. Parametrik testlerin kullanımının mümkün olmadığı durumlarda Tek Yönlü Varyans Analizinin (ANOVA) yerine de Kruskal-Wallis testlerini kullandık ve elde edilen bulguları tablolar hâlinde verdik ve yorumladık.

Araştırmanın sonunda ise sonuçlara bağlı olarak anne-babalara, öğretmenlere, programa ve yayın evlerine yönelik önerilerde bulunduk.

ABSTRACT

THE 8TH CLASSES' STUDENTS' ABILITIES OF USING THE IDIOMS IN THEIR
WRITTEN EXPRESSIONS IN THE CENTRE OF UŞAK

Handan Burak NALCI

Department of Turkish Education

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

May 2006

Advisor: Asist.Prof. Dr. Celal DEMİR

This research is planned in order to examine the 8th classes' students' abilities of using the idioms in their written expressions in the centre of Uşak. In this research 8th class' students' ability of using idioms are examined from the view point of the affects of their socioeconomic levels, education levels of their families, literary types read by the students, their connection with fairy tales , their habits of reading daily newspapers and their opinions about reading books.

We determined the samples of this research as 200 students from each of the three socioeconomic levels as low, middle and high and 600 students from both of them.

In order to investigate the 8th class' students' abilities of using idioms and the factors those influence their abilities, we have prepared a survey which has 31 questions in it and applied them by ourselves. Immediately afterwards this survey we required students to write a composition and determined the number of idioms used from this compositions. Percentages and frequency values related to data of students' idiom usages are given and explained. In order to test two variables those could create difference at the idiom usage of students we used "T-test for independent groups" and "One Way Anova" to test more than two variables. When there is difference between the groups, we tested the source of the difference between groups with "Tukey" technique. At the situations those usage of

parametric tests are impossible, we used Kruskal-Wallis tests instead of “One Way Anova” and we gave the obtained findings as tables and explained them.

At the end, due to the results of the research we made recommendations to the parents, teachers, programmes, program developers and publishers.

İKİNCİ BÖLÜM

UŞAK İL MERKEZİNDEKİ 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI ANLATIMDA DEYİMLERİ KULLANMA BECERİLERİ

Bulgular ve Yorumları

Tablo 1. İlköğretim 8. Sınıfı Giden Alt, Orta ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımları

			Sosyo-Ekonomik Düzey			Toplam
			ALT Sosyo-Ekonomik Düzey	ORTA Sosyo-Ekonomik Düzey	ÜST Sosyo-Ekonomik Düzey	
CINSİYET	Erkek	Sayı	104	111	105	320
	% CINSİYET		32,5%	34,7%	32,8%	100,0%
	% GELİR		52,0%	55,5%	52,5%	53,3%
	% Toplam		17,3%	18,5%	17,5%	53,3%
	Kız	Sayı	96	89	95	280
	% CINSİYET		34,3%	31,8%	33,9%	100,0%
	% GELİR		48,0%	44,5%	47,5%	46,7%
	% Toplam		16,0%	14,8%	15,8%	46,7%
Toplam		Sayı	200	200	200	600
	% CINSİYET		33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
...	% GELİR		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam		33,3%	33,3%	33,3%	100,0%

Ankete katılan erkek öğrencilerin %32,5'i Alt S.E.D., %34,7'si Orta S.E.D., %32,8'i Üst S.E.D.'de bulunurken, kız öğrencilerin %34,3'ünün Alt S.E.D., %31,8'inin Orta S.E.D., %33,9'unun Üst S.E.D.'de bulunduğu görülmektedir.

Tabloya göre ankete katılan öğrencilerin %54'ü erkek, %46'sı kızdır. Toplam 600 öğrenci sosyo-ekonomik düzeylerine göre eşit bir dağılım göstermektedir.

Tablo 2. İlköğretim 8. Sınıfa Giden Kız ve Erkek Öğrencilerin Kullandıkları Deyim Sayılarına Göre Dağılımları

Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	Cinsiyet		Toplam
			Erkek	Kız	
		Sayı	82	53	135
		% *	60,7%	39,3%	100,0%
		% **	25,6%	18,9%	22,5%
	1	Sayı	82	65	147
	1	% *	55,8%	44,2%	100,0%
	1	% **	25,6%	23,2%	24,5%
	2	Sayı	55	59	114
	2	% *	48,2%	51,8%	100,0%
	2	% **	17,2%	21,1%	19,0%
	3	Sayı	45	36	81
	3	% *	55,6%	44,4%	100,0%
	3	% **	14,1%	12,9%	13,5%
	4	Sayı	35	29	64
	4	% *	54,7%	45,3%	100,0%
	4	% **	10,9%	10,4%	10,7%
	5	Sayı	15	19	34
	5	% *	44,1%	55,9%	100,0%
	5	% **	4,7%	6,8%	5,7%
	6	Sayı	4	10	14
	6	% *	28,6%	71,4%	100,0%
	6	% **	1,3%	3,6%	2,3%
	7	Sayı	2	5	7
	7	% *	28,6%	71,4%	100,0%
	7	% **	,6%	1,8%	1,2%
	8	Sayı		4	4
	8	% *		100,0%	100,0%
	8	% **		1,4%	,7%
Toplam		Sayı	320	280	600
		% *	53,3%	46,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Deyim

**Cinsiyet

Tablo 2 incelendiğinde kullanılan deyim sayısının artışı ile deyim kullanan öğrenci sayısı arasında ters orantı olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin %25,6'sı hiç deyim kullanmazken kızlarda bu oran %18,9'a düşmektedir. Kullanılan deyim sayısı arttıkça kızların bu oran içindeki oranı da artmaktadır. En fazla kullanılan deyim sayısı 8'dir ve yazılı anlatımlarında 8'er deyim kullanan 4 öğrenci de kız öğrencidir.

Tablo 3. Kullanılan Deyim Sayısının Cinsiyet Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ort	SS	t	p
Erkek	320	1.81	1.62	2.986	0.03
Kız	280	2.25	2.25		

Tablo 3'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının cinsiyet durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş cinsiyetler arası bir farklılık bulunmuştur ($p=0.03<0.05$). Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla deyim kullandıkları görülmüştür.

Tablo 4. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdıkları Yerlere Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

	Hiç Kullanmayan	Sayı	OTURULAN YER				Toplam
			İl	İlçe	Kasaba	Köy	
Kullanılan Deyim Sayısı	1	Sayı	116	5	1	13	135
		% *	85,9%	3,7%	,7%	9,6%	100,0%
		% **	21,7%	45,5%	50,0%	25,0%	22,5%
2	2	Sayı	126	2	1	18	147
		% *	85,7%	1,4%	,7%	12,2%	100,0%
		% **	23,6%	18,2%	50,0%	34,6%	24,5%
3	3	Sayı	109			5	114
		% *	95,6%			4,4%	100,0%
		% **	20,4%			9,6%	19,0%
4	4	Sayı	69	3		9	81
		% *	85,2%	3,7%		11,1%	100,0%
		% **	12,9%	27,3%		17,3%	13,5%
5	5	Sayı	60	1		3	64
		% *	93,8%	1,6%		4,7%	100,0%
		% **	11,2%	9,1%		5,8%	10,7%
6	6	Sayı	32			2	34
		% *	94,1%			5,9%	100,0%
		% **	6,0%			3,8%	5,7%
7	7	Sayı	14				14
		% *	100,0%				100,0%
		% **	2,6%				2,3%
8	8	Sayı	6			1	7
		% *	85,7%			14,3%	100,0%
		% **	1,1%			1,9%	1,2%
Toplam	8	Sayı	3			1	4
		% *	75,0%			25,0%	100,0%
		% **	,6%			1,9%	,7%
Toplam	Toplam	Sayı	535	11	2	52	600
		% *	89,2%	1,8%	,3%	8,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim Sayısı İçindeki Dağılım

**Oturulan Yer İçindeki Dağılım

Tablo 5. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Oturdıkları Yer Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Oturdukları Yer	N	Ort.	SS	F	p
1-İl	535	2,06	1,77	1,43	0,2
2-İlçe-Kasaba	13	1,36	1,57		
3- Köy	52	1,77	1,81		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının oturdukları yere göre değişmediği anlaşılmıştır ($p=0.2>0.05$). Anlamlılık düzeyi 0.05 den büyük olduğu bulunup oturdukları yere göre kullanılan deyim sayısı bakımından farklılığın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. (Kasabada yaşayan sadece 2 öğrenci olduğu için bu değerler ilçe grubuna dahil edilmiştir.)

Tablo 6. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			DOĞUM YERİ				Toplam
			İl	İlçe	Kasaba	Köy	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	97	17	2	19	135
		% *	71,9%	12,6%	1,5%	14,1%	100,0%
		% **	21,3%	21,0%	18,2%	36,5%	22,5%
1		Sayı	113	21	3	10	147
		% *	76,9%	14,3%	2,0%	6,8%	100,0%
		% **	24,8%	25,9%	27,3%	19,2%	24,5%
2		Sayı	91	17	1	5	114
		% *	79,8%	14,9%	,9%	4,4%	100,0%
		% **	20,0%	21,0%	9,1%	9,6%	19,0%
3		Sayı	55	14	3	9	81
		% *	67,9%	17,3%	3,7%	11,1%	100,0%
		% **	12,1%	17,3%	27,3%	17,3%	13,5%
4		Sayı	47	10	2	5	64
		% *	73,4%	15,6%	3,1%	7,8%	100,0%
		% **	10,3%	12,3%	18,2%	9,6%	10,7%
5		Sayı	29	2		3	34
		% *	85,3%	5,9%		8,8%	100,0%
		% **	6,4%	2,5%		5,8%	5,7%
6		Sayı	14				14
		% *	100,0%				100,0%
		% **	3,1%				2,3%
7		Sayı	6			1	7
		% *	85,7%			14,3%	100,0%
		% **	1,3%		1,9%		1,2%
8		Sayı	4				4
		% *	100,0%				100,0%
		% **	,9%				,7%
Toplam		Sayı	456	81	11	52	600
		% *	76,0%	13,5%	1,8%	8,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Kullanılan Deyim Sayısı İçindeki Dağılım

** Doğum Yeri İçindeki Dağılım

Tablo 7. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Öğrencilerin Doğduğu Yer	N	Ort.	SS	F	p
1-İl	456	2,09	1,83	1,1	0,35
2-İlçe	81	1,81	1,41		
3-Kasaba	11	2,00	1,48		
4- Köy	52	1,71	1,79		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 7’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının doğdukları yere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($p=0.349>0.05$).

Tablo 8. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ANNENİN DOĞUM YERİ				Toplam
			İl	İlçe	Kasaba	Köy	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	43	25	8	59	135
		% *	31,9%	18,5%	5,9%	43,7%	100,0%
		% **	20,0%	20,0%	38,1%	24,7%	22,5%
1		Sayı	55	27	1	64	147
		% *	37,4%	18,4%	,7%	43,5%	100,0%
		% **	25,6%	21,6%	4,8%	26,8%	24,5%
2		Sayı	36	29	5	44	114
		% *	31,6%	25,4%	4,4%	38,6%	100,0%
		% **	16,7%	23,2%	23,8%	18,4%	19,0%
3		Sayı	27	15	2	37	81
		% *	33,3%	18,5%	2,5%	45,7%	100,0%
		% **	12,6%	12,0%	9,5%	15,5%	13,5%
4		Sayı	23	20	4	17	64
		% *	35,9%	31,3%	6,3%	26,6%	100,0%
		% **	10,7%	16,0%	19,0%	7,1%	10,7%
5		Sayı	17	7	1	9	34
		% *	50,0%	20,6%	2,9%	26,5%	100,0%
		% **	7,9%	5,6%	4,8%	3,8%	5,7%
6		Sayı	8	1		5	14
		% *	57,1%	7,1%		35,7%	100,0%
		% **	3,7%	,8%		2,1%	2,3%
7		Sayı	4			3	7
		% *	57,1%			42,9%	100,0%
		% **	1,9%			1,3%	1,2%
8		Sayı	2	1		1	4
		% *	50,0%	25,0%		25,0%	100,0%
		% **	,9%	,8%		,4%	,7%
Toplam		Sayı	215	125	21	239	600
		% *	35,8%	20,8%	3,5%	39,8%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Kullanılan Deyim Sayısı İçindeki Dağılım

**Annelerinin Doğum Yeri İçindeki Dağılım

Annelerin doğum yerlerinin deyim kullanımına etkisi bakımından Tablo 8 incelendiğinde annesi köyde doğan öğrencilerin yazılı anlatımlarında 1, 2 veya 3 deyim kullanımının annesi il, ilçe ve kasabada yaşayanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu durum kullanılan deyim sayısının artışıyla değişmektedir.

Tablo 9. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Annelerinin Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Annenin Doğduğu Yer	N	Ort.	SS	F	p
1-İl	215	2,22	1,92	2,06	0,1
2-İlçe	125	2,07	1,65		
3-Kasaba	21	1,81	1,72		
4- Köy	239	1,82	1,68		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 9’da kullanılan deyim sayısının annenin doğduğu yer durumuna göre KruskalWallis testi sonuçları verilmiştir. Yukarıda verilen sonuçlar itibariyle öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının annelerinin doğum yeri bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p=0.1>0.05$).

Tablo 10. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Doğum Yerlerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı % * % **	BABANIN DOĞUM YERİ				Toplam
			İl	İlçe	Kasaba	Köy	
1	1	Sayı	40	24	7	64	135
		% *	29,6%	17,8%	5,2%	47,4%	100,0%
		% **	18,7%	21,4%	33,3%	25,3%	22,5%
2	2	Sayı	43	29	4	71	147
		% *	29,3%	19,7%	2,7%	48,3%	100,0%
		% **	20,1%	25,9%	19,0%	28,1%	24,5%
3	3	Sayı	44	22	3	45	114
		% *	38,6%	19,3%	2,6%	39,5%	100,0%
		% **	20,6%	19,6%	14,3%	17,8%	19,0%
4	4	Sayı	26	15	2	38	81
		% *	32,1%	18,5%	2,5%	46,9%	100,0%
		% **	12,1%	13,4%	9,5%	15,0%	13,5%
5	5	Sayı	28	15	4	17	64
		% *	43,8%	23,4%	6,3%	26,6%	100,0%
		% **	13,1%	13,4%	19,0%	6,7%	10,7%
6	6	Sayı	18	6	1	9	34
		% *	52,9%	17,6%	2,9%	26,5%	100,0%
		% **	8,4%	5,4%	4,8%	3,6%	5,7%
7	7	Sayı	7	1		6	14
		% *	50,0%	7,1%		42,9%	100,0%
		% **	3,3%	,9%		2,4%	2,3%
8	8	Sayı	6			1	7
		% *	85,7%			14,3%	100,0%
		% **	2,8%			,4%	1,2%
8	8	Sayı	2			2	4
		% *	50,0%			50,0%	100,0%
		% **	,9%			,8%	,7%
Toplam		Sayı	214	112	21	253	600
		% *	35,7%	18,7%	3,5%	42,2%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Kullanılan Deyim Sayısı İçindeki Dağılım

**Babalarının Doğum Yeri İçindeki Dağılım

Babası ilde doğan öğrencilerin %29,6’sı, babası köyde doğan öğrencilerin %47,4’ü hiç deyim kullanmamıştır.

Tablo 11. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Babalarının Doğdukları Yer Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Babanın Doğ. Yer	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1-İl	214	2,39	1,94	5,21	0,01	1-4
2-İlçe	112	1,91	1,56			
3-Kasaba	21	1,76	1,70			
4- Köy	253	1,77	1,66			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 11’de hesaplanan p değerinin (0.005) anlamlılık düzeyi 0.05 den küçük olduğu görülmektedir.Bu sonuca göre öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının babalarının doğum yeri bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Babalarının doğum yeri il olan öğrenciler, babaları köyde doğan öğrencilere göre daha fazla deyim kullanmaktadırlar(p=0.01<0.05).

Tablo 12. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdukları Evin Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı %* %**	OTURDUĞU EV			Toplam
			Kira	Kendimize ait	Lojman	
1	1	Sayı	47	86	2	135
		% *	34,8%	63,7%	1,5%	100,0%
		% **	24,2%	21,9%	15,4%	22,5%
2	2	Sayı	45	101	1	147
		% *	30,6%	68,7%	,7%	100,0%
		% **	23,2%	25,7%	7,7%	24,5%
3	3	Sayı	40	70	4	114
		% *	35,1%	61,4%	3,5%	100,0%
		% **	20,6%	17,8%	30,8%	19,0%
4	4	Sayı	25	55	1	81
		% *	30,9%	67,9%	1,2%	100,0%
		% **	12,9%	14,0%	7,7%	13,5%
5	5	Sayı	25	37	2	64
		% *	39,1%	57,8%	3,1%	100,0%
		% **	12,9%	9,4%	15,4%	10,7%
6	6	Sayı	9	24	1	34
		% *	26,5%	70,6%	2,9%	100,0%
		% **	4,6%	6,1%	7,7%	5,7%
7	7	Sayı	3	9	2	14
		% *	21,4%	64,3%	14,3%	100,0%
		% **	1,5%	2,3%	15,4%	2,3%
8	8	Sayı		7		7
		% *		100,0%		100,0%
		% **		1,8%		1,2%
Toplam	Toplam	Sayı		4		4
		% *		100,0%		100,0%
		% **		1,0%		,7%
Toplam		Sayı	194	393	13	600
		% *	32,3%	65,5%	2,2%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Oturulan Eve Göre Dağılım

Tablo 13. Kullanılan Deyim Sayısının Oturdıkları Evin Kime Ait Olduğuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Oturulan Ev	N	Ort.	SS	F	p
1-Kira	194	1,87	1,58	2,21	0,11
2-Kendimizin	393	2,06	1,84		
3-Lojman	13	2,85	2,03		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 13'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı ile oturdıkları evin kime ait olduğu bakımından farklılıkları incelenmiş ve anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0.11>0.05$).

Tablo 14. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Oturdıkları Ev Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			OTURDUĞU EV		Toplam
			Müstakil	Apartman	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	72	63	135
		% *	53,3%	46,7%	100,0%
		% **	24,8%	20,3%	22,5%
	1	Sayı	80	67	147
		% *	54,4%	45,6%	100,0%
		% **	27,6%	21,6%	24,5%
	2	Sayı	53	61	114
		% *	46,5%	53,5%	100,0%
		% **	18,3%	19,7%	19,0%
	3	Sayı	38	43	81
		% *	46,9%	53,1%	100,0%
		% **	13,1%	13,9%	13,5%
	4	Sayı	25	39	64
		% *	39,1%	60,9%	100,0%
		% **	8,6%	12,6%	10,7%
	5	Sayı	16	18	34
		% *	47,1%	52,9%	100,0%
		% **	5,5%	5,8%	5,7%
	6	Sayı	2	12	14
		% *	14,3%	85,7%	100,0%
		% **	,7%	3,9%	2,3%
	7	Sayı	3	4	7
		% *	42,9%	57,1%	100,0%
		% **	1,0%	1,3%	1,2%
8	Sayı	1	3	4	
	% *	25,0%	75,0%	100,0%	
	% **	,3%	1,0%	,7%	
Toplam	Sayı	290	310	600	
	% *	48,3%	51,7%	100,0%	
	% **	100,0%	100,0%	100,0%	

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Oturulan Evin Özelliğine Dağılım

Tablo 15. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencilerin Oturdukları Ev Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Oturulan Ev	N	Ort.	SS	t	p
1-Müstakil	290	1.80	1.64	2.957	0.03
2-Apartman	310	2.22	1.86		

Tablo 15’te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının oturdukları ev durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.03<0.05$). Buna göre apartmanda oturan öğrencilerin, müstakil evlerde oturan öğrencilerden daha fazla deyim kullandıkları görülmektedir.

Tablo 16. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BİRLİKTE YAŞADIĞI KİŞİ					Toplam	
			Anne-Baba	Anne	Baba	Akraba	Yurt		Aile ve Diğer
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	117	4		1	1	12	135
		% *	86,7%	3,0%		,7%	,7%	8,9%	100,0%
		% **	22,6%	13,3%		33,3%	16,7%	29,3%	22,5%
	1	Sayı	123	10		1	1	12	147
		% *	83,7%	6,8%		,7%	,7%	8,2%	100,0%
		% **	23,7%	33,3%		33,3%	16,7%	29,3%	24,5%
	2	Sayı	98	7	2			7	114
		% *	86,0%	6,1%	1,8%			6,1%	100,0%
		% **	18,9%	23,3%	100,0%			17,1%	19,0%
	3	Sayı	70	5		1	3	2	81
		% *	86,4%	6,2%		1,2%	3,7%	2,5%	00,0%
		% **	13,5%	16,7%		33,3%	50,0%	4,9%	13,5%
	4	Sayı	58				1	5	64
		% *	90,6%				1,6%	7,8%	100,0%
		% **	11,2%				16,7%	12,2%	10,7%
	5	Sayı	31	2				1	34
		% *	91,2%	5,9%				2,9%	100,0%
		% **	6,0%	6,7%				2,4%	5,7%
	6	Sayı	12	1				1	14
		% *	85,7%	7,1%				7,1%	100,0%
		% **	2,3%	3,3%				2,4%	2,3%
	7	Sayı	5	1				1	7
		% *	71,4%	14,3%				14,3%	100,0%
		% **	1,0%	3,3%				2,4%	1,2%
8	Sayı	4						4	
	% *	00,0%						100,0%	
	% **	,8%						,7%	
Toplam	Sayı	518	30	2	3	6	41	600	
	% *	86,3%	5,0%	,3%	,5%	1,0%	6,8%	100,0%	
	% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Yaşadıkları Kişilere Göre Dağılım

Tablo 17. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencinin Kiminle Yaşadığı Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Kiminle Yaşadığı	N	Ort.	SS	F	p
1-Aile	518	2,04	1,78	0,45	0,72
2-Anne	30	2,07	1,76		
3-Baba-Akraba-Yurt	11	2,00	1,34		
4- Büyük Aile	41	1,71	1,79		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 17’de verilen sonuçlar itibariyle öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının birlikte yaşadıkları kişiler bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p=0.72>0.05$). (Sadece baba ile yaşayan 2 öğrenci, akraba ile yaşayan 3 öğrenci ve yurttan yaşayan 6 öğrenci olduğu için bunlar tek bir grup olarak değerlendirilmiştir.)

Tablo 18. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Sağ Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			Anne-Babanın Sağ Olup Olmadığı			Toplam
			Anne-Baba Sağ	Anne Sağ	Baba Sağ	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	132	3		135
		% *	97,8%	2,2%		100,0%
		% **	22,8%	15,8%		22,5%
	1	Sayı	141	5	1	147
		% *	95,9%	3,4%	,7%	100,0%
		% **	24,4%	26,3%	33,3%	24,5%
	2	Sayı	110	3	1	114
		% *	96,5%	2,6%	,9%	100,0%
		% **	19,0%	15,8%	33,3%	19,0%
	3	Sayı	78	2	1	81
		% *	96,3%	2,5%	1,2%	100,0%
		% **	13,5%	10,5%	33,3%	13,5%
	4	Sayı	63	1		64
		% *	98,4%	1,6%		100,0%
		% **	10,9%	5,3%		10,7%
	5	Sayı	31	3		34
		% *	91,2%	8,8%		100,0%
% **		5,4%	15,8%		5,7%	
6	Sayı	13	1		14	
	% *	92,9%	7,1%		100,0%	
	% **	2,2%	5,3%		2,3%	
7	Sayı	6	1		7	
	% *	85,7%	14,3%		100,0%	
	% **	1,0%	5,3%		1,2%	
8	Sayı	4			4	
	% *	100,0%			100,0%	
	% **	,7%			,7%	
Toplam	Sayı	578	19	3	600	
	% *	96,3%	3,2%	,5%	100,0%	
	% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Anne-Babanın Sağ Olup Olmadığına Göre Dağılım

Tablo 19. Kullanılan Deyim Sayısının Anne-Babalarının Sağ Olma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Anne-Babanın Sağ Olma Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-İkisi de Sağ	578	2,00	1,76	,998	,36
2-Baba Sağ	19	2,58	2,17		
3-Anne Sağ	3	2,00	1,00		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 19’da öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının anne-babalarının sağ olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,36>0,05$).

Tablo 20. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Beraber Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı % * % **	ANNE-BABANIN BERABERLİĞİ		Toplam
			Evet	Hayır	
1		Sayı	129	6	135
		% *	95,6%	4,4%	100,0%
		% **	23,0%	15,8%	22,5%
2		Sayı	136	11	147
		% *	92,5%	7,5%	100,0%
		% **	24,2%	28,9%	24,5%
3		Sayı	105	9	114
		% *	92,1%	7,9%	100,0%
		% **	18,7%	23,7%	19,0%
4		Sayı	75	6	81
		% *	92,6%	7,4%	100,0%
		% **	13,3%	15,8%	13,5%
5		Sayı	62	2	64
		% *	96,9%	3,1%	100,0%
		% **	11,0%	5,3%	10,7%
6		Sayı	32	2	34
		% *	94,1%	5,9%	100,0%
		% **	5,7%	5,3%	5,7%
7		Sayı	13	1	14
		% *	92,9%	7,1%	100,0%
		% **	2,3%	2,6%	2,3%
8		Sayı	6	1	7
		% *	85,7%	14,3%	100,0%
		% **	1,1%	2,6%	1,2%
Toplam		Sayı	4		4
		% *	100,0%		100,0%
		% **	,7%		,7%
Toplam		Sayı	562	38	600
		% *	93,7%	6,3%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Anne-Babanın Beraber Olup Olmadığına Göre Dağılım

Tablo 21. Kullanılan Deyim Sayısının Anne-Babanın Birlikte Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Anne-Baba Birliktelik	N	Ort.	SS	t	p
1-Beraber	562	2,01	1,77	0,18	0.90
2-Beraber değil	38	2,05	1,71		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 21’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının anne-babanın birlikte olup olmama durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0.90>0.05$).

Tablo 22. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KARDEŞ SAYISI							Toplam
			1	2	3	4	5	5'ten daha fazla	Yok	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	61	48	17	4	3	2		135
		% *	45,2%	35,6%	12,6%	3,0%	2,2%	1,5%		100,0%
		% **	22,1%	23,8%	27,4%	20,0%	23,1%	25,0%		22,5%
	1	Sayı	65	49	16	5	4	4	4	147
		% *	44,2%	33,3%	10,9%	3,4%	2,7%	2,7%	2,7%	100,0%
		% **	23,6%	24,3%	25,8%	25,0%	30,8%	50,0%	21,1%	24,5%
	2	Sayı	57	35	7	4	5	2	4	114
		% *	50,0%	30,7%	6,1%	3,5%	4,4%	1,8%	3,5%	100,0%
		% **	20,7%	17,3%	11,3%	20,0%	38,5%	25,0%	21,1%	19,0%
	3	Sayı	33	30	9	3	1		5	81
		% *	40,7%	37,0%	11,1%	3,7%	1,2%		6,2%	100,0%
		% **	12,0%	14,9%	14,5%	15,0%	7,7%		26,3%	13,5%
	4	Sayı	36	15	7	2			4	64
		% *	56,3%	23,4%	10,9%	3,1%			6,3%	100,0%
		% **	13,0%	7,4%	11,3%	10,0%			21,1%	10,7%
	5	Sayı	16	11	5	1			1	34
		% *	47,1%	32,4%	14,7%	2,9%			2,9%	100,0%
		% **	5,8%	5,4%	8,1%	5,0%			5,3%	5,7%
	6	Sayı	6	6	1	1				14
		% *	42,9%	42,9%	7,1%	7,1%				100,0%
		% **	2,2%	3,0%	1,6%	5,0%				2,3%
	7	Sayı	1	6						7
		% *	14,3%	85,7%						100,0%
		% **	,4%	3,0%						1,2%
8	Sayı	1	2					1	4	
	% *	25,0%	50,0%					25,0%	100,0%	
	% **	,4%	1,0%					5,3%	,7%	
Toplam	Sayı	276	202	62	20	13	8	19	600	
	% *	46,0%	33,7%	10,3%	3,3%	2,2%	1,3%	3,2%	100,0%	
	% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Kardeş Sayısına Göre Dağılım

4, 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının kardeşi olmayan ve 1, 2 veya 3 kardeşe sahip olan öğrencilerden daha az olduğu görülmektedir. Ancak kardeş sayısının deyim kullanımına önemli bir etkisi yoktur.

Tablo 23. Kullanılan Deyim Sayısının Sahip Oldukları Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	F	p
1-1 Kardeş	2,00	1,69	2,00	0,45	0,72
2-2 Kardeş	2,07	1,93	2,07		
3-3 Kardeş	1,87	1,72	1,87		
4-4 Kardeş	2,05	1,73	2,05		
5-5 Kardeş	1,31	,95	1,31		
6-5'ten Fazla	1,00	,76	1,00		
7- Yok	2,95	1,72	2,95		
Toplam	2,02	1,77	2,02		

Tablo 23'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı sahip oldukları kardeş sayısı bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve elde edilen p değeri neticesinde anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0.72>0.05$).

Tablo 24. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerin 1.Kademede Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı % * % **	1.BASAMAKTA OKUYAN KARDEŞ SAYISI			Toplam
			1	2	3	
1		Sayı	49	8	2	59
		% *	83,1%	13,6%	3,4%	100,0%
		% **	24,0%	32,0%	33,3%	25,1%
2		Sayı	48	9	1	58
		% *	82,8%	15,5%	1,7%	100,0%
		% **	23,5%	36,0%	16,7%	24,7%
3		Sayı	44	4	1	49
		% *	89,8%	8,2%	2,0%	100,0%
		% **	21,6%	16,0%	16,7%	20,9%
4		Sayı	25	2		27
		% *	92,6%	7,4%		100,0%
		% **	12,3%	8,0%		11,5%
5		Sayı	17	1		18
		% *	94,4%	5,6%		100,0%
		% **	8,3%	4,0%		7,7%
6		Sayı	12		2	14
		% *	85,7%		14,3%	100,0%
		% **	5,9%		33,3%	6,0%
7		Sayı	2	1		3
		% *	66,7%	33,3%		100,0%
		% **	1,0%	4,0%		1,3%
8		Sayı	5			5
		% *	100,0%			100,0%
		% **	2,5%			2,1%
Toplam		Sayı	204	25	6	235
		% *	86,8%	10,6%	2,6%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**1.Kademede Okuyan Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 25. Kullanılan Deyim Sayısının İlköğretim Birinci Kademe Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskall-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

1.Bas.Okuyan Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	F	p
1-1 kardeş.	204	1,97	1,82	2,21	0,11
2-2 kardeş.	25	1,32	1,46		
3-3 kardeş.	6	2,17	2,32		
Toplam	235	1,91	1,80		

İlköğretim birinci kademe okuyan kardeş sayısı bakımından öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı incelenmiş ve bu incelemenin sonuçları Tablo 25'te verilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde kullanılan deyim sayıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p=0.11>0.05$).

Tablo 26. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerin 2. Kademe Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

	Hiç Kullanmayan	Sayı % * % **	2.KADEMEDE OKUYAN KARDEŞ SAYISI		Toplam
			1	2	
Kullanılan Deyim Sayısı	1	Sayı	24		24
		% *	100,0%		100,0%
2	2	Sayı	23,5%		23,3%
		% **	26,5%		26,2%
3	3	Sayı	27		27
		% *	100,0%		100,0%
4	4	Sayı	19		19
		% *	100,0%		100,0%
5	5	Sayı	18,6%		18,4%
		% **	18,6%		18,4%
6	6	Sayı	9	1	10
		% *	90,0%	10,0%	100,0%
7	7	Sayı	8,8%	100,0%	9,7%
		% **	8,8%	100,0%	9,7%
8	8	Sayı	19		19
		% *	100,0%		100,0%
9	9	Sayı	18,6%		18,4%
		% **	18,6%		18,4%
10	10	Sayı	3		3
		% *	100,0%		100,0%
11	11	Sayı	2,9%		2,9%
		% **	2,9%		2,9%
12	12	Sayı	1		1
		% *	100,0%		100,0%
13	13	Sayı	1,0%		1,0%
		% **	1,0%		1,0%
Toplam		Sayı	102	1	103
		% *	99,0%	1,0%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**2.Kademe Okuyan Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Kullanılan deyim sayısının ilköğretim ikinci kademe okuyan kardeş sayısı durumuna göre t testi ile karşılaştırılması denenmiş ancak, 2. kademe okuyan 2 kardeşi olan öğrenci sayısının yalnızca 1 kişi olması nedeniyle karşılaştırma yapılamamıştır.

Tablo 27. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Lisede Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			LİSEDE OKUYAN KARDEŞ SAYISI		Toplam
			1	2	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	36	2	38
		% *	94,7%	5,3%	100,0%
		% **	28,6%	16,7%	27,5%
	1	Sayı	28	3	31
		% *	90,3%	9,7%	100,0%
		% **	22,2%	25,0%	22,5%
	2	Sayı	22	3	25
		% *	88,0%	12,0%	100,0%
		% **	17,5%	25,0%	18,1%
	3	Sayı	18	4	22
		% *	81,8%	18,2%	100,0%
		% **	14,3%	33,3%	15,9%
	4	Sayı	8		8
		% *	100,0%		100,0%
		% **	6,3%		5,8%
	5	Sayı	7		7
		% *	100,0%		100,0%
		% **	5,6%		5,1%
	6	Sayı	4		4
		% *	100,0%		100,0%
		% **	3,2%		2,9%
	7	Sayı	1		1
		% *	100,0%		100,0%
		% **	,8%		,7%
	8	Sayı	2		2
		% *	100,0%		100,0%
		% **	1,6%		1,4%
Toplam		Sayı	126	12	138
		% *	91,3%	8,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Lisede Okuyan Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 28. Kullanılan Deyim Sayısının Lisede Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Lisede Okuyan Kardeş	N	Ort.	SS	t	p
1-1 kardeş	126	1,90	1,89	0,08	0,7
2-2 kardeş	12	1,75	1,14		
Toplam	138	1,89	1,83		

Tablo 28’de p değeri 0.7 olarak hesaplanmış ve öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının lisede okuyan kardeş sayısı bakımında anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.7>0.05$).

Tablo 29. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Üniversitede Okuyan Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ÜNİVERSİTEDE OKUYAN KARDEŞ SAYISI		Toplam
			1	2	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	10		10
		% *	100,0%		100,0%
		% **	19,2%		17,2%
1		Sayı	11	3	14
		% *	78,6%	21,4%	100,0%
		% **	21,2%	50,0%	24,1%
2		Sayı	9		9
		% *	100,0%		100,0%
		% **	17,3%		15,5%
3		Sayı	5	2	7
		% *	71,4%	28,6%	100,0%
		% **	9,6%	33,3%	12,1%
4		Sayı	8	1	9
		% *	88,9%	11,1%	100,0%
		% **	15,4%	16,7%	15,5%
5		Sayı	4		4
		% *	100,0%		100,0%
		% **	7,7%		6,9%
6		Sayı	3		3
		% *	100,0%		100,0%
		% **	5,8%		5,2%
7		Sayı	1		1
		% *	100,0%		100,0%
		% **	1,9%		1,7%
8		Sayı	1		1
		% *	100,0%		100,0%
		% **	1,9%		1,7%
Toplam		Sayı	52	6	58
		% *	89,7%	10,3%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Üniversitede Okuyan Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 30. Kullanılan Deyim Sayısının Üniversitede Okuyan Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Üniversitede Okuyan Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	t	p
1-1 kardeş.	52	2,48	2,08	0,13	0,7
2-.2 kardeş.	6	2,17	1,33		
Toplam	58	2,45	2,01		

Tablo 30'da öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının üniversitede okuyan kardeş sayısı durumuna göre Kruskal-Wallis testi sonuçları verilmiştir. Elde edilen sonuçlar itibariyle üniversitede okuyan kardeş sayısına göre kullanılan deyim sayısının anlamlı bir şekilde değişmediği gözlemlenmektedir ($p=0.13>0.7$).

Tablo 31. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İlkokul Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			İLKOKUL MEZUNU KARDEŞ SAYISINA GÖRE					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	11	3	2	3		19
		% *	57,9%	15,8%	10,5%	15,8%		100,0%
		% **	19,0%	20,0%	40,0%	60,0%		22,1%
	1	Sayı	14	5		1	2	22
		% *	63,6%	22,7%		4,5%	9,1%	100,0%
		% **	24,1%	33,3%		20,0%	66,7%	25,6%
	2	Sayı	13	1	1		1	16
		% *	81,3%	6,3%	6,3%		6,3%	100,0%
		% **	22,4%	6,7%	20,0%		33,3%	18,6%
	3	Sayı	8	3		1		12
		% *	66,7%	25,0%		8,3%		100,0%
		% **	13,8%	20,0%		20,0%		14,0%
	4	Sayı	5	2	1			8
		% *	62,5%	25,0%	12,5%			100,0%
		% **	8,6%	13,3%	20,0%			9,3%
	5	Sayı	5					5
		% *	100,0%					100,0%
		% **	8,6%					5,8%
	6	Sayı	2		1			3
		% *	66,7%		33,3%			100,0%
		% **	3,4%		20,0%			3,5%
	7	Sayı		1				1
		% *		100,0%				100,0%
		% **		6,7%				1,2%
Toplam		Sayı	58	15	5	5	3	86
		% *	67,4%	17,4%	5,8%	5,8%	3,5%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**İlkokul Mezunu Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 32. Kullanılan Deyim Sayısının İlkokul Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

İlkokul Mezunu Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	F	p
1-1 kardeş.	58	2,09	1,69	0,80	0,53
2-2 kardeş.	15	2,07	1,94		
3-3 kardeş.	5	2,40	2,61		
4-4 kardeş.	5	,80	1,30		
5-5 kardeş.	3	1,33	,58		
Toplam	86	2,00	1,75		

Tablo 32’de ilköğretim mezunu kardeş sayısı durumuna göre kullanılan deyim sayısının anlamlı olarak değişmediği tespit edilmiştir ($p=0.53>0.05$).

Tablo 33. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İlkokul 2. Kademe Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			İLKOKUL 2.KADEME MEZUNU KARDEŞ SAYISI				Toplam
			1	2	3	4	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	10	4			14
		% *	71,4%	28,6%			100,0%
		% **	18,9%	40,0%			20,3%
1		Sayı	16	1	2	1	20
		% *	80,0%	5,0%	10,0%	5,0%	100,0%
		% **	30,2%	10,0%	50,0%	50,0%	29,0%
2		Sayı	13	1	1		15
		% *	86,7%	6,7%	6,7%		100,0%
		% **	24,5%	10,0%	25,0%		21,7%
3		Sayı	3	3		1	7
		% *	42,9%	42,9%		14,3%	100,0%
		% **	5,7%	30,0%		50,0%	10,1%
4		Sayı	6	1	1		8
		% *	75,0%	12,5%	12,5%		100,0%
		% **	11,3%	10,0%	25,0%		11,6%
5		Sayı	3				3
		% *	100,0%				100,0%
		% **	5,7%				4,3%
6		Sayı	2				2
		% *	100,0%				100,0%
		% **	3,8%				2,9%
Toplam		Sayı	53	10	4	2	69
		% *	76,8%	14,5%	5,8%	2,9%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**İlkokul 2.Kademe Mezunu Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 34. Kullanılan Deyim Sayısının İlköğretim 2. Kademe Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

İlköğretim 2.Kademe Mezunu Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	F	p
1-1 kardeş.	53	1,92	1,65	2,21	0,11
2-2 kardeş.	10	1,60	1,58		
3-3 kardeş.	6	2,00	1,41		
Toplam	69	1,88	1,6		

Tablo 34'de İlköğretim 2. kademe mezunu kardeş sayısı durumuna göre kullanılan deyim sayısının anlamlı olarak değişmediği tespit edilmiştir ($p=0.11>0.05$).

Tablo 35. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Lise Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			LİSE MEZUNU KARDEŞ SAYISI			Toplam
			1	2	3	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	16	2	1	19
		% *	84,2%	10,5%	5,3%	100,0%
		% **	28,6%	25,0%	50,0%	28,8%
	1	Sayı	13	2	1	16
		% *	81,3%	12,5%	6,3%	100,0%
		% **	23,2%	25,0%	50,0%	24,2%
	2	Sayı	9	1		10
		% *	90,0%	10,0%		100,0%
		% **	16,1%	12,5%		15,2%
	3	Sayı	7	2		9
		% *	77,8%	22,2%		100,0%
		% **	12,5%	25,0%		13,6%
	4	Sayı	4			4
		% *	100,0%			100,0%
		% **	7,1%			6,1%
	5	Sayı	3	1		4
		% *	75,0%	25,0%		100,0%
		% **	5,4%	12,5%		6,1%
	6	Sayı	3			3
		% *	100,0%			100,0%
		% **	5,4%			4,5%
7	Sayı	1			1	
	% *	100,0%			100,0%	
	% **	1,8%			1,5%	
Toplam		Sayı	56	8	2	66
		% *	84,8%	12,1%	3,0%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Lise Mezunu Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 36. Kullanılan Deyim Sayısının Lise Mezunu Kardeş Sayısı Durumuna Göre t Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Lise Mezunu Kardeş Sayısı	N	Ort.	SS	t	p
1-1 kardeş.	56	1,93	1,91	0,56	0,57
2-2 ve Üzeri kardeş.	10	1,88	1,73		
Toplam	66	1,88	1,8		

Tablo 36'da lise mezunu kardeş sayısı durumuna göre kullanılan deyim sayısının anlamlı olarak değişmediği tespit edilmiştir ($p=0.57>0.05$).

Tablo 37. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Mezunu Kardeş Sayılarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ÜNİVERSİTE MEZUNU KARDEŞ SAYISI		Toplam
			1	2	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	4	2	6
		% *	66,7%	33,3%	100,0%
		% **	16,0%	66,7%	21,4%
1	1	Sayı	5		5
		% *	100,0%		100,0%
		% **	20,0%		17,9%
2	2	Sayı	3		3
		% *	100,0%		100,0%
		% **	12,0%		10,7%
3	3	Sayı	5		5
		% *	100,0%		100,0%
		% **	20,0%		17,9%
4	4	Sayı	5		5
		% *	100,0%		100,0%
		% **	20,0%		17,9%
5	5	Sayı	2	1	3
		% *	66,7%	33,3%	100,0%
		% **	8,0%	33,3%	10,7%
6	6	Sayı	1		1
		% *	100,0%		100,0%
		% **	4,0%		3,6%
Toplam		Sayı	25	3	28
		% *	89,3%	10,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Üniversite Mezunu Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Kullanılan deyim sayısının üniversite mezunu kardeş sayısı durumuna göre t Testi ile karşılaştırılması yapılmış, ancak üniversite mezunu iki kardeş olanların sayısının 3 kişi olması nedeniyle karşılaştırma yapılamamıştır.

Tablo 38. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ANNENİN ÖĞRENİM DURUMU					Toplam
			Okuma-Yazması Yok	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	16	76	15	18	10	135
		% *	11,9%	56,3%	11,1%	13,3%	7,4%	100,0%
		% **	24,2%	23,8%	22,7%	18,8%	19,2%	22,5%
	1	Sayı	18	80	17	23	9	147
		% *	12,2%	54,4%	11,6%	15,6%	6,1%	100,0%
		% **	27,3%	25,0%	25,8%	24,0%	17,3%	24,5%
	2	Sayı	17	60	7	17	13	114
		% *	14,9%	52,6%	6,1%	14,9%	11,4%	100,0%
		% **	25,8%	18,8%	10,6%	17,7%	25,0%	19,0%
	3	Sayı	6	51	7	8	9	81
		% *	7,4%	63,0%	8,6%	9,9%	11,1%	100,0%
		% **	9,1%	15,9%	10,6%	8,3%	17,3%	13,5%
	4	Sayı	5	29	9	16	5	64
		% *	7,8%	45,3%	14,1%	25,0%	7,8%	100,0%
		% **	7,6%	9,1%	13,6%	16,7%	9,6%	10,7%
	5	Sayı	3	15	7	4	5	34
		% *	8,8%	44,1%	20,6%	11,8%	14,7%	100,0%
		% **	4,5%	4,7%	10,6%	4,2%	9,6%	5,7%
	6	Sayı	1	5	3	4	1	14
		% *	7,1%	35,7%	21,4%	28,6%	7,1%	100,0%
		% **	1,5%	1,6%	4,5%	4,2%	1,9%	2,3%
	7	Sayı		3		4		7
		% *		42,9%		57,1%		100,0%
		% **		,9%		4,2%		1,2%
	8	Sayı		1	1	2		4
		% *		25,0%	25,0%	50,0%		100,0%
		% **		,3%	1,5%	2,1%		,7%
Toplam		Sayı	66	320	66	96	52	600
		% *	11,0%	53,3%	11,0%	16,0%	8,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Annelerin Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Öğrencilerin deyim kullanma sıklıkları annelerinin öğrenim durumuyla paralellik göstermektedir. Buna göre annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin diğer öğrencilerden daha az deyim kullandıkları görülmektedir. Annelerin öğrenim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin deyim kullanma alışkanlıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 39. Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Annenin Öğrenim Durumu	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1- Okuma-yazması yok	66	1,68	1,49	2,78	0,03	4-1 5-1 3-1
2- İlkokul mezunu	320	1,88	1,65			
3- Ortaokul mezunu	66	2,26	2,01			
4- Lise mezunu	96	2,43	2,11			
5- Üniversite mezunu	52	2,17	1,64			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 39 incelendiğinde annesi lise, üniversite ve ortaokul mezunu olanların annesi okuma-yazma bilmeyenlere göre daha fazla deyim kullandıkları görülmektedir ($p=0.03<0.05$).

Tablo 40. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BABANIN EĞİTİM DURUMU					Toplam
			Okuma-Yazması Yok	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	3	58	27	35	12	135
		% *	2,2%	43,0%	20,0%	25,9%	8,9%	100,0%
		% **	16,7%	23,4%	26,0%	28,0%	11,5%	22,5%
1		Sayı	7	55	29	31	25	147
		% *	4,8%	37,4%	19,7%	21,1%	17,0%	100,0%
		% **	38,9%	22,2%	27,9%	24,8%	24,0%	24,5%
2		Sayı	4	52	16	20	21	113
		% *	3,5%	46,0%	14,2%	17,7%	18,6%	100,0%
		% **	22,2%	21,0%	15,4%	16,0%	20,2%	18,9%
3		Sayı	3	35	16	10	17	81
		% *	3,7%	43,2%	19,8%	12,3%	21,0%	100,0%
		% **	16,7%	14,1%	15,4%	8,0%	16,3%	13,5%
4		Sayı		26	7	14	17	64
		% *		40,6%	10,9%	21,9%	26,6%	100,0%
		% **		10,5%	6,7%	11,2%	16,3%	10,7%
5		Sayı	1	15	3	7	8	34
		% *	2,9%	44,1%	8,8%	20,6%	23,5%	100,0%
		% **	5,6%	6,0%	2,9%	5,6%	7,7%	5,7%
6		Sayı		5	4	5		14
		% *		35,7%	28,6%	35,7%		100,0%
		% **		2,0%	3,8%	4,0%		2,3%
7		Sayı		2	1	2	2	7
		% *		28,6%	14,3%	28,6%	28,6%	100,0%
		% **		,8%	1,0%	1,6%	1,9%	1,2%
8		Sayı			1	1	2	4
		% *			25,0%	25,0%	50,0%	100,0%
		% **			1,0%	,8%	1,9%	,7%
Toplam		Sayı	18	248	104	125	104	599
		% *	3,0%	41,4%	17,4%	20,9%	17,4%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Babaların Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin yazılı anlatımlarında babası okuma-yazma bilmeyen, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ya da lise mezunu olan öğrencilerden daha fazla deyim kullandıkları görülmektedir. Ancak bu farklılık deyim kullanımında babaların öğrenim durumunun etkili olduğunu söyleyebilmek için yeterli değildir.

Tablo 41. Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi İle Karşılaştırılması

Babanın Öğrenim Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1- Okuma-yazması yok	18	1,61	1,29	2,3	0,06
2- İlkokul mezunu	248	1,96	1,67		
3- Ortaokul mezunu	104	1,84	1,79		
4- Lise mezunu	125	1,95	1,94		
5- Üniversite mezunu	104	2,46	1,79		
Toplam	599	2,02	1,77		

Öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının babalarının öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmanın incelendiği Tablo 41’de ($p=0.06>0.05$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının babalarının öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 42. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ANNELERİN MESLEK DURUMLARI						Toplam
			Devlet Memuru	Özel Sektör	Çiftçi	Serbest	Emekli	Ev hanımı	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	9	10		4		112	135
		% *	6,7%	7,4%		3,0%		83,0%	100,0%
		% **	18,0%	38,5%		9,8%		23,8%	22,6%
	1	Sayı	12	4	1	15	2	112	146
		% *	8,2%	2,7%	,7%	10,3%	1,4%	76,7%	100,0%
		% **	24,0%	15,4%	100,0%	36,6%	20,0%	23,8%	24,4%
	2	Sayı	11	9		9	3	81	113
		% *	9,7%	8,0%		8,0%	2,7%	71,7%	100,0%
		% **	22,0%	34,6%		22,0%	30,0%	17,2%	18,9%
	3	Sayı	6	1		7	3	64	81
		% *	7,4%	1,2%		8,6%	3,7%	79,0%	100,0%
		% **	12,0%	3,8%		17,1%	30,0%	13,6%	13,5%
	4	Sayı	5	1		2	2	54	64
		% *	7,8%	1,6%		3,1%	3,1%	84,4%	100,0%
		% **	10,0%	3,8%		4,9%	20,0%	11,5%	10,7%
	5	Sayı	5			4		25	34
		% *	14,7%			11,8%		73,5%	100,0%
		% **	10,0%			9,8%		5,3%	5,7%
	6	Sayı	1	1				12	14
		% *	7,1%	7,1%				85,7%	100,0%
		% **	2,0%	3,8%				2,6%	2,3%
	7	Sayı						7	7
		% *						100,0%	100,0%
		% **						1,5%	1,2%
	8	Sayı	1					3	4
		% *	25,0%					75,0%	100,0%
		% **	2,0%					,6%	,7%
Toplam		Sayı	50	26	1	42	10	470	598
		% *	8,4%	4,3%	,2%	7,1%	1,7%	78,6%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Annelerin Meslek Durumuna Göre Dağılım

Tablo 43. Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Annelerin Meslek Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Devlet memuru	50	2,22	1,85	1,1	0,36
2-Özel sektör	26	1,35	1,47		
3-Serbest	42	2,00	1,43		
4-Emekli	10	2,50	1,08		
5- Ev hanımı	470	2,03	1,81		
Toplam	598	2,02	1,77		

Tablo 43'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı annelerinin meslek durumuna göre incelenmiştir. Yukarıda verilen sonuçlar itibariyle kullanılan deyim sayısının öğrencilerin annelerinin meslek durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.36>0.05$). (Annesi çiftçi olan öğrenci sayısı sadece 1 olduğu için serbest meslek grubuna dahil edilmiştir.)

Tablo 44. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BABALARIN MESLEK DURUMLARI						Toplam
			Devlet Memuru	Özel Sektör	Çiftçi	Serbest	Emekli	Çalışmıyor	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	21	29	10	58	10	4	132
		% *	15,9%	22,0%	7,6%	43,9%	7,6%	3,0%	100,0%
		% **	19,3%	23,6%	25,6%	23,1%	22,2%	25,0%	22,6%
	1	Sayı	28	27	12	62	7	6	142
		% *	19,7%	19,0%	8,5%	43,7%	4,9%	4,2%	100,0%
		% **	25,7%	22,0%	30,8%	24,7%	15,6%	37,5%	24,4%
	2	Sayı	20	27	4	49	9	1	110
		% *	18,2%	24,5%	3,6%	44,5%	8,2%	,9%	100,0%
		% **	18,3%	22,0%	10,3%	19,5%	20,0%	6,3%	18,9%
	3	Sayı	14	17	8	36	3	2	80
		% *	17,5%	21,3%	10,0%	45,0%	3,8%	2,5%	100,0%
		% **	12,8%	13,8%	20,5%	14,3%	6,7%	12,5%	13,7%
	4	Sayı	14	11	1	27	9	2	64
		% *	21,9%	17,2%	1,6%	42,2%	14,1%	3,1%	100,0%
		% **	12,8%	8,9%	2,6%	10,8%	20,0%	12,5%	11,0%
	5	Sayı	7	7	2	8	7	1	32
		% *	21,9%	21,9%	6,3%	25,0%	21,9%	3,1%	100,0%
		% **	6,4%	5,7%	5,1%	3,2%	15,6%	6,3%	5,5%
	6	Sayı	3	4		6			13
		% *	23,1%	30,8%		46,2%			100,0%
		% **	2,8%	3,3%		2,4%			2,2%
	7	Sayı	1		1	4			6
		% *	16,7%		16,7%	66,7%			100,0%
		% **	,9%		2,6%	1,6%			1,0%
	8	Sayı	1	1	1	1			4
		% *	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%			100,0%
		% **	,9%	,8%	2,6%	,4%			,7%
Toplam		Sayı	109	123	39	251	45	16	583
		% *	18,7%	21,1%	6,7%	43,1%	7,7%	2,7%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Babaların Meslek Durumuna Göre Dağılım

Tablo 45. Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Babanın Meslek Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Devlet memuru	109	2,15	1,80	0,68	0,6
2- Özel sektör	123	1,98	1,73		
3- Çiftçi	39	1,87	1,94		
4-Serbest	251	1,94	1,72		
5-Emekli	45	2,33	1,81		
6-Çalışmıyor	16	1,69	1,62		
Toplam	583	2,01	1,76		

Tablo 45’te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı babalarının meslek durumuna göre incelenmiştir. Yukarıda verilen sonuçlar itibariyle kullanılan deyim sayısının öğrencilerin babalarının meslek durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.6>0.05$).

Tablo 46. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			GELİR DÜZEYLERİ			Toplam
			ALT	ORTA	ÜST	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	34	63	38	135
		% *	25,2%	46,7%	28,1%	100,0%
		% **	17,0%	31,5%	19,0%	22,5%
1		Sayı	49	51	47	147
		% *	33,3%	34,7%	32,0%	100,0%
		% **	24,5%	25,5%	23,5%	24,5%
2		Sayı	47	32	35	114
		% *	41,2%	28,1%	30,7%	100,0%
		% **	23,5%	16,0%	17,5%	19,0%
3		Sayı	34	20	27	81
		% *	42,0%	24,7%	33,3%	100,0%
		% **	17,0%	10,0%	13,5%	13,5%
4		Sayı	19	17	28	64
		% *	29,7%	26,6%	43,8%	100,0%
		% **	9,5%	8,5%	14,0%	10,7%
5		Sayı	11	9	14	34
		% *	32,4%	26,5%	41,2%	100,0%
		% **	5,5%	4,5%	7,0%	5,7%
6		Sayı	4	5	5	14
		% *	28,6%	35,7%	35,7%	100,0%
		% **	2,0%	2,5%	2,5%	2,3%
7		Sayı	2	2	3	7
		% *	28,6%	28,6%	42,9%	100,0%
		% **	1,0%	1,0%	1,5%	1,2%
8		Sayı		1	3	4
		% *		25,0%	75,0%	100,0%
		% **		,5%	1,5%	,7%
Toplam		Sayı	200	200	200	600
		% *	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Ailelerin Gelir Durumlarına Göre Dağılım

Tablo 47. Kullanılan Deyim Sayısının Ailenin Aylık Gelir Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Gelir Durumu	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1- ALT	200	2,07	1,60	5,51	0,00	3-2 3-1
2- ORTA	200	1,70	1,77			
3-ÜST	200	2,28	1,89			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 47’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının ailelerinin gelir düzeyi durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p = 0.00 < 0.05$). Buna göre üst sosyo-ekonomik gelir grubundaki öğrencilerin, alt gelir grubu ve orta gelir grubundaki öğrencilere göre daha fazla deyim kullandıkları görülmüştür. Ancak alt gelir grubundaki öğrencilerin de orta gelir grubundaki öğrencilerden daha fazla deyim kullandığı görülmektedir.

Tablo 48. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BİRLİKTE YAŞANAN KİŞİ SAYISI									Toplam	
			2	3	4	5	6	7	8	9	10		10'un üstü
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı % * % **		11 8,1% 20,0%	57 42,2% 21,5%	44 32,6% 24,7%	14 10,4% 23,7%	6 4,4% 25,0%	1 ,7% 14,3%		2 1,5% 66,7%		135 100,0% 22,5%
	1	Sayı % * % **	2 1,4% 40,0%	9 6,1% 16,4%	62 42,2% 23,4%	43 29,3% 24,2%	17 11,6% 28,8%	9 6,1% 37,5%	2 1,4% 28,6%	1 ,7% 33,3%	1 ,7% 33,3%	1 ,7% 100,0%	147 100,0% 24,5%
	2	Sayı % * % **		12 10,5% 21,8%	55 48,2% 20,8%	29 25,4% 16,3%	9 7,9% 15,3%	4 3,5% 16,7%	3 2,6% 42,9%	2 1,8% 66,7%			114 100,0% 19,0%
	3	Sayı % * % **	3 3,7% 60,0%	9 11,1% 16,4%	33 40,7% 12,5%	28 34,6% 15,7%	5 6,2% 8,5%	3 3,7% 12,5%					81 100,0% 13,5%
	4	Sayı % * % **		6 9,4% 10,9%	35 54,7% 13,2%	13 20,3% 7,3%	8 12,5% 13,6%	1 1,6% 4,2%	1 1,6% 14,3%				64 100,0% 10,7%
	5	Sayı % * % **		5 14,7% 9,1%	14 41,2% 5,3%	9 26,5% 5,1%	5 14,7% 8,5%	1 2,9% 4,2%					34 100,0% 5,7%
	6	Sayı % * % **		1 7,1% 1,8%	6 42,9% 2,3%	7 50,0% 3,9%							14 100,0% 2,3%
	7	Sayı % * % **		1 14,3% 1,8%	1 14,3% ,4%	4 57,1% 2,2%	1 14,3% 1,7%						7 100,0% 1,2%
	8	Sayı % * % **		1 25,0% 1,8%	2 50,0% ,8%	1 25,0% ,6%							4 100,0% ,7%
	Toplam	Sayı % * % **	5 ,8% 100,0%	55 9,2% 100,0%	265 44,2% 100,0%	178 29,7% 100,0%	59 9,8% 100,0%	24 4,0% 100,0%	7 1,2% 100,0%	3 ,5% 100,0%	3 ,5% 100,0%	1 ,2% 100,0%	600 100,0% 100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Birlikte Yaşanılan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Birlikte yaşanan kişi sayısı bakımından deyim kullanımına baktığımızda öğrencilerin büyük bir bölümünün 4 kişiyle yaşadığını ve bu öğrencilerin diğer gruplardan daha fazla deyim kullandığını görmekteyiz.

Tablo 49. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerine Ait Odalarının Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KENDİLERİNE AİT ODA		Toplam
			Evet,var	Hayır,yok	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	78	57	135
		% *	57,8%	42,2%	100,0%
		% **	20,6%	25,8%	22,5%
1		Sayı	95	52	147
		% *	64,6%	35,4%	100,0%
		% **	25,1%	23,5%	24,5%
2		Sayı	70	44	114
		% *	61,4%	38,6%	100,0%
		% **	18,5%	19,9%	19,0%
3		Sayı	53	28	81
		% *	65,4%	34,6%	100,0%
		% **	14,0%	12,7%	13,5%
4		Sayı	40	24	64
		% *	62,5%	37,5%	100,0%
		% **	10,6%	10,9%	10,7%
5		Sayı	26	8	34
		% *	76,5%	23,5%	100,0%
		% **	6,9%	3,6%	5,7%
6		Sayı	9	5	14
		% *	64,3%	35,7%	100,0%
		% **	2,4%	2,3%	2,3%
7		Sayı	5	2	7
		% *	71,4%	28,6%	100,0%
		% **	1,3%	,9%	1,2%
8		Sayı	3	1	4
		% *	75,0%	25,0%	100,0%
		% **	,8%	,5%	,7%
Toplam		Sayı	379	221	600
		% *	63,2%	36,8%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kendilerine Ait Odalarının Olup Olmama Özelliğine Göre Dağılım

Tablo 50. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrencinin Kendine Ait Odası Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Kendine Ait Odası Olma Durumu	N	Ort.	SS	t	p
1-Evet,var	379	2.10	1.80	1.597	0.111
2-Hayır,yok	221	1.86	1.70		

Tablo -50' de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının kendilerine ait odası olma durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0.111>0.05$).

Tablo 51. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Masal Anlatılıp Anlatılmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			MASAL ANLATILMA DURUMU				Toplam
			Hiç	Birkaç kez	Çoğu zaman	Her zaman	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	57	35	10	33	135
		% *	42,2%	25,9%	7,4%	24,4%	100,0%
		% **	25,0%	22,6%	21,3%	19,5%	22,5%
1	1	Sayı	67	35	12	32	146
		% *	45,9%	24,0%	8,2%	21,9%	100,0%
		% **	29,4%	22,6%	25,5%	18,9%	24,4%
2	2	Sayı	47	29	6	32	114
		% *	41,2%	25,4%	5,3%	28,1%	100,0%
		% **	20,6%	18,7%	12,8%	18,9%	19,0%
3	3	Sayı	30	20	7	24	81
		% *	37,0%	24,7%	8,6%	29,6%	100,0%
		% **	13,2%	12,9%	14,9%	14,2%	13,5%
4	4	Sayı	14	22	6	22	64
		% *	21,9%	34,4%	9,4%	34,4%	100,0%
		% **	6,1%	14,2%	12,8%	13,0%	10,7%
5	5	Sayı	11	8	2	13	34
		% *	32,4%	23,5%	5,9%	38,2%	100,0%
		% **	4,8%	5,2%	4,3%	7,7%	5,7%
6	6	Sayı	1	3	2	8	14
		% *	7,1%	21,4%	14,3%	57,1%	100,0%
		% **	,4%	1,9%	4,3%	4,7%	2,3%
7	7	Sayı		2	2	3	7
		% *		28,6%	28,6%	42,9%	100,0%
		% **		1,3%	4,3%	1,8%	1,2%
8	8	Sayı	1	1		2	4
		% *	25,0%	25,0%		50,0%	100,0%
		% **	,4%	,6%		1,2%	,7%
Toplam		Sayı	228	155	47	169	599
		% *	38,1%	25,9%	7,8%	28,2%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilere Masal Anlatılıp Anlatılmama Özelliğine Göre Dağılım

Deyim kullanmayan öğrencilerin %25'ini hiç masal anlatılmayan öğrenciler, %22,6'sını birkaç kez masal anlatılan öğrenciler, %21,3'ünü çoğu zaman masal anlatılan öğrenciler, %19,5'ini her zaman masal anlatılan öğrenciler oluşturmaktadır. Deyim kullanma alışkanlığı masal anlatılma sıklığıyla doğru orantılı olarak gelişmektedir. Masal anlatımı sıklaştıkça deyim kullanma sıklığı da artmaktadır.

Tablo 52. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrenciye Çocukken Masal Anlatılması Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Masal Anlatılması Durumu	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1- Hiç Anlatılmadı	228	1,65	1,49	6,4	0,00	4-1 4-2 4-3
2- Birkaç kez	155	2,07	1,78			
3- Çoğu zaman	47	2,23	1,98			
4- Her zaman	169	2,40	1,95			
Toplam	599	2,02	1,77			

Tablo 52’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının öğrenciye çocukken masal anlatılması durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p=0.00<0.05$). Kendisine her zaman masal anlatılan çocukların deyim kullanım sıklığı hiç masal anlatılmayan öğrencilerden anlamlı derecede daha fazladır.

Tablo 53. Kullanılan Deyim Sayısının Öğrenciye Çocukken Masalın Kim Tarafından Anlatıldığı Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Masalın Kimin Anlatıldığına Göre	N	Ort.	SS	F	p
1-Büyük Baba	32	1,81	1,47	1,14	0,3
2-Büyük Anne	83	2,18	1,82		
3-Baba	59	2,56	1,84		
4-Anne	201	2,22	1,98		
Toplam	375	2,23	1,89		

Tablo 53’te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı çocukken masalın kim tarafından anlatıldığı durumuna göre incelenmiştir. Yukarıda verilen sonuçlar itibariyle kullanılan deyim sayısının öğrencilere masalın kim tarafından anlatıldığı durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.3>0.05$). Bir önceki tabloyla birlikte düşünüldüğünde çocuğun masalı dinlediği kaynak değil, masal dinleyip dinlememenin önem kazandığı görülmektedir.

Tablo 54. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Evlerinde Kitaplık Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KITAPLIK DURUMU		Toplam
			Evet,var	Hayır,yok	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	73	62	135
		% *	54,1%	45,9%	100,0%
		% **	22,2%	22,9%	22,5%
	1	Sayı	72	75	147
		% *	49,0%	51,0%	100,0%
		% **	21,9%	27,7%	24,5%
	2	Sayı	62	52	114
		% *	54,4%	45,6%	100,0%
		% **	18,8%	19,2%	19,0%
	3	Sayı	48	33	81
		% *	59,3%	40,7%	100,0%
		% **	14,6%	12,2%	13,5%
	4	Sayı	38	26	64
		% *	59,4%	40,6%	100,0%
		% **	11,6%	9,6%	10,7%
	5	Sayı	21	13	34
		% *	61,8%	38,2%	100,0%
		% **	6,4%	4,8%	5,7%
	6	Sayı	8	6	14
		% *	57,1%	42,9%	100,0%
		% **	2,4%	2,2%	2,3%
	7	Sayı	4	3	7
		% *	57,1%	42,9%	100,0%
		% **	1,2%	1,1%	1,2%
	8	Sayı	3	1	4
		% *	75,0%	25,0%	100,0%
		% **	,9%	,4%	,7%
Toplam		Sayı	329	271	600
		% *	54,8%	45,2%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Evlerinde Kitaplık Olup Olmama Özelliğine Göre Dağılım

Deyim kullanmayan öğrencilerin %22,2'sini evinde kitaplık olan öğrenciler, %22,9'unu evinde kitaplık olmayan öğrenciler oluşturmaktadır. Tablonun tamamını incelediğimizde evinde kitaplık olan ve olmayan öğrencilerin deyim kullanma alışkanlıklarında önemli farklar olmadığı görülmektedir.

Tablo 55. Kullanılan Deyim Sayısının Evde Kitaplık Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Kitaplık Durumu	N	Ort.	SS	t	p
1-Evet,var	329	2.12	1.82	1.582	0.114
2-Hayır,yok	271	1.89	1.70		

Tablo 55'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının evde kitaplık olma durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=0.114>0.05$).

Tablo 56. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KİTAP OKUMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ			Toplam
			Çok severim	Severim	Sevmem	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	28	90	17	135
		% *	20,7%	66,7%	12,6%	100,0%
		% **	16,9%	23,4%	34,0%	22,5%
1		Sayı	33	100	14	147
		% *	22,4%	68,0%	9,5%	100,0%
		% **	19,9%	26,0%	28,0%	24,5%
2		Sayı	33	69	12	114
		% *	28,9%	60,5%	10,5%	100,0%
		% **	19,9%	18,0%	24,0%	19,0%
3		Sayı	28	51	2	81
		% *	34,6%	63,0%	2,5%	100,0%
		% **	16,9%	13,3%	4,0%	13,5%
4		Sayı	24	39	1	64
		% *	37,5%	60,9%	1,6%	100,0%
		% **	14,5%	10,2%	2,0%	10,7%
5		Sayı	9	22	3	34
		% *	26,5%	64,7%	8,8%	100,0%
		% **	5,4%	5,7%	6,0%	5,7%
6		Sayı	5	9		14
		% *	35,7%	64,3%		100,0%
		% **	3,0%	2,3%		2,3%
7		Sayı	3	3	1	7
		% *	42,9%	42,9%	14,3%	100,0%
		% **	1,8%	,8%	2,0%	1,2%
8		Sayı	3	1		4
		% *	75,0%	25,0%		100,0%
		% **	1,8%	,3%		,7%
Toplam		Sayı	166	384	50	600
		% *	27,7%	64,0%	8,3%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kitap Okumaya İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Öğrencilerin kitap okumayı çok severim şeklinde görüş bildirenlerinin %16,9'u, severim diyen öğrencilerin %23,4'ü, sevmem diyen öğrencilerin %34'ü hiç deyim kullanmamıştır. Deyim kullanma sıklığının kitap okumayı sevme alışkanlığı ile arttığı görülmektedir.

Tablo 57 Kullanılan Deyim Sayısının Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Kitap Okumayı Sevme	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1-Çok severim	166	2,40	1,88	7,68	0,0	1-2 1-3
2-Severim	384	1,93	1,71			
3- Sevmem	50	1,40	1,58			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 57'de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı kitap okumayı sevme bakımından incelenmiş ve kullanılan deyim sayısının kitap okumayı sevme durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p=0.00<0.05$). Kitap okumayı çok

sevdiğini söyleyen öğrencilerin diğer iki gruba göre anlamlı derecede daha fazla deyim kullandıkları görülmüştür.

Tablo 58. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kütüphaneye Gidiş Amaçlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KÜTÜPHANEYE GİDİŞ AMAÇLARI				Toplam
			Gitmiyorum	Ödünç kitap almak için	Ödev yapmak için	Ödünç kitap almak ve Ödev yapmak için	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	35	7	63	30	135
		% *	25,9%	5,2%	46,7%	22,2%	100,0%
		% **	29,2%	14,3%	23,4%	18,5%	22,5%
1		Sayı	27	14	72	34	147
		% *	18,4%	9,5%	49,0%	23,1%	100,0%
		% **	22,5%	28,6%	26,8%	21,0%	24,5%
2		Sayı	24	11	48	31	114
		% *	21,1%	9,6%	42,1%	27,2%	100,0%
		% **	20,0%	22,4%	17,8%	19,1%	19,0%
3		Sayı	17	7	36	21	81
		% *	21,0%	8,6%	44,4%	25,9%	100,0%
		% **	14,2%	14,3%	13,4%	13,0%	13,5%
4		Sayı	6	5	24	29	64
		% *	9,4%	7,8%	37,5%	45,3%	100,0%
		% **	5,0%	10,2%	8,9%	17,9%	10,7%
5		Sayı	7	4	17	6	34
		% *	20,6%	11,8%	50,0%	17,6%	100,0%
		% **	5,8%	8,2%	6,3%	3,7%	5,7%
6		Sayı	1	1	5	7	14
		% *	7,1%	7,1%	35,7%	50,0%	100,0%
		% **	,8%	2,0%	1,9%	4,3%	2,3%
7		Sayı	2		3	2	7
		% *	28,6%		42,9%	28,6%	100,0%
		% **	1,7%		1,1%	1,2%	1,2%
8		Sayı	1		1	2	4
		% *	25,0%		25,0%	50,0%	100,0%
		% **	,8%		,4%	1,2%	,7%
Toplam		Sayı	120	49	269	162	600
		% *	20,0%	8,2%	44,8%	27,0%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kütüphaneye Gidiş Amaçlarına Göre Dağılım

Kütüphaneye gitmeyen öğrencilerin %29,2'si, kütüphaneye ödünç kitap almak için giden öğrencilerin %14,3'ü, kütüphaneye ödev yapmak için giden öğrencilerin %23,4'ü, kütüphaneye hem ödünç kitap almak için hem de ödev yapmak için giden öğrencilerin %18,5'i hiç deyim kullanmamıştır.

Tablo 59. Kullanılan Deyim Sayısının Kütüphaneye Gidiş Amacı Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Kütüphaneye Gidiş Amacı	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1- Gitmiyorum	120	1,78	1,76	2,75	0,04	4-1
2- Ödünç kitap almak için	49	2,10	1,58			
3- Ödev yapmak için	269	1,92	1,73			
4- Hem ödünç kitap almak hem de ödev yapmak için	162	2,33	1,87			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 59’da öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı kütüphaneye gidiş amacı bakımından incelenmiş ve kullanılan deyim sayısının kütüphaneye gidiş amacı durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p=0.04<0.05$). Bu sonuçlara göre kütüphaneye çok amaçlı giden yani hem ödünç kitap almak hem de ödev yapmak için giden öğrenciler, kütüphaneye hiç gitmeyen öğrencilerden anlamlı derecede daha fazla deyim kullanmaktadırlar.

Tablo 60. Kullanılan Deyim Sayısının Okunan Kitap Türü Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Okunan Kitap Türü	N	Ort.	SS	F	p
1-Hikaye-Roman	188	1,86	1,86	1,7	0,06
2-Şiir	41	1,66	1,54		
3-Bilim-Teknik	27	1,67	1,49		
4-Biyografi-Anı	13	1,31	1,38		
5-Hik.-Rom.-Şiir	98	2,06	1,71		
6-Hik.-Rom.-Bil.Tek.	65	2,14	1,60		
7-Hik.-Rom.-Ş.-Bil.-Tek.-Biy.-Anı	25	2,44	1,58		
8-Hik.-Rom.-Ş.-Biy.-Anı	45	2,24	1,80		
9-Ş.-Bil.-Tek.-Biy.-Anı	10	2,30	1,64		
10-Hik.-Rom.-Ş.-Bil.-Tek	21	1,43	1,69		
11-Hik.-Rom.-Biy.-Anı	48	2,69	1,96		
12-Bil.-Tek.-Biy.-Anı	19	2,32	2,06		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 60’ta öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı okunan kitap türü bakımından incelenmiş ve kullanılan deyim sayısının okunan kitap türü durumuna göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir ($p=0.127>0.05$).

Ağırlıklı olarak hikâye, roman, biyografi ve anı okuyan öğrencilerde deyim kullanma alışkanlığı, ağırlıklı olarak diğer türleri okuyan öğrencilere göre daha fazla gelişmiştir.

Tablo 61. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Evlerine Gazete Alma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			GAZETE ALINMA DURUMU			Toplam
			Hergün	Bazen	Alınmıyor	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	34	71	30	135
		% *	25,2%	52,6%	22,2%	100,0%
		% **	20,7%	21,6%	27,8%	22,5%
1	1	Sayı	37	77	33	147
		% *	25,2%	52,4%	22,4%	100,0%
		% **	22,6%	23,5%	30,6%	24,5%
2	2	Sayı	31	64	19	114
		% *	27,2%	56,1%	16,7%	100,0%
		% **	18,9%	19,5%	17,6%	19,0%
3	3	Sayı	20	50	11	81
		% *	24,7%	61,7%	13,6%	100,0%
		% **	12,2%	15,2%	10,2%	13,5%
4	4	Sayı	23	33	8	64
		% *	35,9%	51,6%	12,5%	100,0%
		% **	14,0%	10,1%	7,4%	10,7%
5	5	Sayı	9	19	6	34
		% *	26,5%	55,9%	17,6%	100,0%
		% **	5,5%	5,8%	5,6%	5,7%
6	6	Sayı	4	10		14
		% *	28,6%	71,4%		100,0%
		% **	2,4%	3,0%		2,3%
7	7	Sayı	4	3		7
		% *	57,1%	42,9%		100,0%
		% **	2,4%	,9%		1,2%
8	8	Sayı	2	1	1	4
		% *	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
		% **	1,2%	,3%	,9%	,7%
Toplam		Sayı	164	328	108	600
		% *	27,3%	54,7%	18,0%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Evlerine Gazete Alınış Durumlarına Göre Dağılım

Deyim kullanmayan öğrencilerin %20,7'sinin evine her gün gazete alınırken, %21,6'sının evine ara sıra gazete alınmakta, %27,8'inin evine ise hiç gazete alınmamaktadır. Evlerine gazete alım sıklığı arttıkça öğrencilerin deyim kullanma sıklıklarının arttığı görülmektedir.

Tablo 62. Kullanılan Deyim Sayısının Eve Gazete Alınma Sıklığı Bakımından Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Eve Gazete Alınması	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1-Her gün	164	2,22	1,91	4	0,01	1-3
2-Bazen	328	2,05	1,73			
3-Alınmıyor	108	1,61	1,59			
Toplam	600	2,02	1,77			

Tablo 62'de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı eve gazete alınması bakımından incelenmiş ve kullanılan deyim sayısının gazete alınmasına göre anlamlı bir

farklılaştığı tespit edilmiştir ($p=0.01<0.05$). Evine her gün gazete giren öğrenciler gazete alınmayan öğrencilere göre daha fazla deyim kullanmaktadırlar.

Tablo 63. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ANNELEİN KİTAP OKUMA DURUMLARI			Toplam
			Okur	Bazen	Okumaz	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	22	41	72	135
		% *	16,3%	30,4%	53,3%	100,0%
		% **	18,3%	22,0%	24,7%	22,6%
1		Sayı	24	42	80	146
		% *	16,4%	28,8%	54,8%	100,0%
		% **	20,0%	22,6%	27,4%	24,4%
2		Sayı	17	40	56	113
		% *	15,0%	35,4%	49,6%	100,0%
		% **	14,2%	21,5%	19,2%	18,9%
3		Sayı	22	21	38	81
		% *	27,2%	25,9%	46,9%	100,0%
		% **	18,3%	11,3%	13,0%	13,5%
4		Sayı	19	20	25	64
		% *	29,7%	31,3%	39,1%	100,0%
		% **	15,8%	10,8%	8,6%	10,7%
5		Sayı	8	11	15	34
		% *	23,5%	32,4%	44,1%	100,0%
		% **	6,7%	5,9%	5,1%	5,7%
6		Sayı	4	5	5	14
		% *	28,6%	35,7%	35,7%	100,0%
		% **	3,3%	2,7%	1,7%	2,3%
7		Sayı	3	3	1	7
		% *	42,9%	42,9%	14,3%	100,0%
		% **	2,5%	1,6%	,3%	1,2%
8		Sayı	1	3		4
		% *	25,0%	75,0%		100,0%
		% **	,8%	1,6%		,7%
Toplam		Sayı	120	186	292	598
		% *	20,1%	31,1%	48,8%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Annelerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılım

Anneleri kitap okumayan öğrencilerin %24,7'si, annesi ara sıra kitap okuyan öğrencilerin %22'si, annesi kitap okuyan öğrencilerin ise %18,3'ü deyim kullanmamıştır. Annelerin kitap okuma sıklıkları arttıkça öğrencilerin deyim kullanma sıklıklarının arttığı görülmektedir.

Tablo 64. Kullanılan Deyim Sayısının Annenin Kitap Okuması Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Annenin Kitap Okuması	N	Ort.	SS	F	p	Gruplar Arası Fark
1-Okur	120	2,44	1,91	6,66	,00	1-3
2-Bazen	186	2,12	1,90			
3-Okumaz	292	1,77	1,59			
Toplam	598	2,02	1,77			

Tablo 64'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının annelerinin kitap okuma durumuna anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p=0.005<0.05$). Annesi kitap okuyan öğrenciler annesi kitap okumayan öğrencilere göre anlamlı derecede daha fazla deyim kullanmaktadır.

Tablo 65. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BABALARIN KİTAP OKUMA DURUMLARI			Toplam
			Okur	Bazen	Okumaz	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	27	46	58	131
		% *	20,6%	35,1%	44,3%	100,0%
		% **	23,5%	22,1%	22,6%	22,6%
1		Sayı	22	54	66	142
		% *	15,5%	38,0%	46,5%	100,0%
		% **	19,1%	26,0%	25,7%	24,5%
2		Sayı	20	31	59	110
		% *	18,2%	28,2%	53,6%	100,0%
		% **	17,4%	14,9%	23,0%	19,0%
3		Sayı	17	32	30	79
		% *	21,5%	40,5%	38,0%	100,0%
		% **	14,8%	15,4%	11,7%	13,6%
4		Sayı	14	28	22	64
		% *	21,9%	43,8%	34,4%	100,0%
		% **	12,2%	13,5%	8,6%	11,0%
5		Sayı	7	13	11	31
		% *	22,6%	41,9%	35,5%	100,0%
		% **	6,1%	6,3%	4,3%	5,3%
6		Sayı	2	4	7	13
		% *	15,4%	30,8%	53,8%	100,0%
		% **	1,7%	1,9%	2,7%	2,2%
7		Sayı	4		2	6
		% *	66,7%		33,3%	100,0%
		% **	3,5%		,8%	1,0%
8		Sayı	2		2	4
		% *	50,0%		50,0%	100,0%
		% **	1,7%		,8%	,7%
Toplam		Sayı	115	208	257	580
		% *	19,8%	35,9%	44,3%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Babalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılım

Tablo 66. Kullanılan Deyim Sayısının Babanın Kitap Okuması Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Babanın Kitap Okuması	N	Ort.	SS	F	p
1-Okur	115	2,26	2,01	1,7	1,9
2-Bazen	208	1,99	1,65		
3-Okumaz	257	1,90	1,71		
Toplam	580	2,00	1,75		

Tablo 66’da öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının babalarının kitap okuma durumuna anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=1,9>0.05$).

Tablo 67. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Abi ve Ablalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			ABİ –ABLALARIN KİTAP OKUMA DURUMLARI			Toplam
			Okur	Bazen	Okumaz	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	42	27	16	85
		% *	49,4%	31,8%	18,8%	100,0%
		% **	22,6%	24,1%	32,0%	24,4%
	1	Sayı	47	30	11	88
		% *	53,4%	34,1%	12,5%	100,0%
		% **	25,3%	26,8%	22,0%	25,3%
	2	Sayı	24	23	13	60
		% *	40,0%	38,3%	21,7%	100,0%
		% **	12,9%	20,5%	26,0%	17,2%
	3	Sayı	31	11	4	46
		% *	67,4%	23,9%	8,7%	100,0%
		% **	16,7%	9,8%	8,0%	13,2%
	4	Sayı	22	10	4	36
		% *	61,1%	27,8%	11,1%	100,0%
		% **	11,8%	8,9%	8,0%	10,3%
	5	Sayı	10	7	1	18
		% *	55,6%	38,9%	5,6%	100,0%
		% **	5,4%	6,3%	2,0%	5,2%
	6	Sayı	6	3	1	10
		% *	60,0%	30,0%	10,0%	100,0%
		% **	3,2%	2,7%	2,0%	2,9%
	7	Sayı	3			3
		% *	100,0%			100,0%
		% **	1,6%			,9%
	8	Sayı	1	1		2
		% *	50,0%	50,0%		100,0%
		% **	,5%	,9%		,6%
Toplam		Sayı	186	112	50	348
		% *	53,4%	32,2%	14,4%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Abi ve Ablalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılım

Tablo 68. Kullanılan Deyim Sayısının Abla-Abinin Kitap Okuma Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Abla-Abinin Kitap Okuma Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Okur	186	2,10	1,84	2,3	1,1
2-Bazen	112	1,88	1,74		
3-Okumaz	50	1,52	1,49		
Toplam	348	1,95	1,77		

Tablo 68'de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının abla-abinin boş zamanlarında kitap okuması bakımından incelenmiştir. Elde edilen $p=1,1>0,05$ şeklinde olup kullanılan deyim sayısının abla-abinin kitap okuması durumuna göre farklılaşması anlamlı bulunamamıştır.

Tablo 69. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kardeşlerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KARDEŞLERİN KİTAP OKUMA DURUMLARI			Toplam
			Okur	Bazen	Okumaz	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	40	30	13	83
		% *	48,2%	36,1%	15,7%	100,0%
		% **	23,3%	26,8%	23,2%	24,4%
	1	Sayı	48	25	12	85
		% *	56,5%	29,4%	14,1%	100,0%
		% **	27,9%	22,3%	21,4%	25,0%
	2	Sayı	30	22	15	67
		% *	44,8%	32,8%	22,4%	100,0%
		% **	17,4%	19,6%	26,8%	19,7%
	3	Sayı	22	13	6	41
		% *	53,7%	31,7%	14,6%	100,0%
		% **	12,8%	11,6%	10,7%	12,1%
	4	Sayı	18	12	4	34
		% *	52,9%	35,3%	11,8%	100,0%
		% **	10,5%	10,7%	7,1%	10,0%
	5	Sayı	8	6	5	19
		% *	42,1%	31,6%	26,3%	100,0%
		% **	4,7%	5,4%	8,9%	5,6%
	6	Sayı	1	2	1	4
		% *	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
		% **	,6%	1,8%	1,8%	1,2%
	7	Sayı	3	2		5
		% *	60,0%	40,0%		100,0%
		% **	1,7%	1,8%		1,5%
	8	Sayı	2			2
		% *	100,0%			100,0%
		% **	1,2%			,6%
Toplam		Sayı	172	112	56	340
		% *	50,6%	32,9%	16,5%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kardeşlerinin Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılım

Tablo 70. Kullanılan Deyim Sayısının Kardeşin Kitap Okuma Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Kardeşin Kitap Okuma Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Okur	172	1,91	1,77	0,1	0,9
2-Bazen	112	1,89	1,75		
3-Okumaz	56	1,91	1,63		
Toplam	340	1,91	1,74		

Tablo 70’te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının kardeşin boş zamanlarında kitap okuması bakımından incelenmiştir. Elde edilen ($p=0,9>0,05$) şeklinde olup kullanılan deyim sayısının kardeşin kitap okuması durumuna göre farklılaşması anlamlı bulunamamıştır.

Tablo 71. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Büyükanne ve Büyükbabalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BÜYÜKANNE-BÜYÜKBABALARIN KİTAP OKUMA DURUMLARI			Toplam
			Okur	Bazen	Okumaz	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	7	8	45	60
		% *	11,7%	13,3%	75,0%	100,0%
		% **	24,1%	33,3%	22,0%	23,3%
	1	Sayı	5	2	58	65
		% *	7,7%	3,1%	89,2%	100,0%
		% **	17,2%	8,3%	28,3%	25,2%
	2	Sayı	3	2	36	41
		% *	7,3%	4,9%	87,8%	100,0%
		% **	10,3%	8,3%	17,6%	15,9%
	3	Sayı	4	5	28	37
		% *	10,8%	13,5%	75,7%	100,0%
		% **	13,8%	20,8%	13,7%	14,3%
	4	Sayı	5	3	18	26
		% *	19,2%	11,5%	69,2%	100,0%
		% **	17,2%	12,5%	8,8%	10,1%
	5	Sayı	1	2	13	16
		% *	6,3%	12,5%	81,3%	100,0%
		% **	3,4%	8,3%	6,3%	6,2%
	6	Sayı	3	1	4	8
		% *	37,5%	12,5%	50,0%	100,0%
		% **	10,3%	4,2%	2,0%	3,1%
	7	Sayı			2	2
		% *			100,0%	100,0%
		% **			1,0%	,8%
	8	Sayı	1	1	1	3
		% *	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		% **	3,4%	4,2%	,5%	1,2%
Toplam		Sayı	29	24	205	258
		% *	11,2%	9,3%	79,5%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Büyükanne ve Büyükbabalarının Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılım

Tablo 72. Kullanılan Deyim Sayısının Büyükanne-Büyükbabanın Kitap Okuması Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi ile Karşılaştırılması

Büyükanne-Büyükbabanın Kitap Okuma Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Okur	29	2,55	2,25	1,84	0,16
2-Bazen	24	2,38	2,26		
3-Okumaz	205	1,94	1,72		
Toplam	258	2,05	1,85		

Tablo 72’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının büyükanne-büyükbabanın boş zamanlarında kitap okuma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.16>0.05$).

Tablo 73. Kullanılan Deyim Sayısının Kitap Dışında Alınan Yardım Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Alınan Yardım Durumu	N	Ort.	SS	F	p
1-Öğretmen	63	2,17	1,94	1,4	0,16
2-Aile	44	1,84	1,79		
3-Bilgisayar	9	1,44	1,33		
4-Arkadaş	56	1,95	1,57		
5-Kimse Yok	95	1,60	1,42		
6-Öğretmen-Aile	50	1,66	1,81		
7-Aile-Arkadaş	35	2,14	2,05		
8-Öğr.-Aile-Bil.-Arkadaş	55	2,58	1,80		
9-Öğr.-Aile-Arkadaş	68	2,21	1,73		
10-Öğr.-Bil.-Arkadaş	17	2,12	2,23		
11-Öğr.-Arkadaş	46	1,91	1,72		
12-Öğr.-Bil.	12	2,42	1,78		
13-Öğr.-Aile-bil.	26	2,23	2,05		
14-Aile-Bil.-Arkadaş	24	2,33	1,79		
Toplam	600	2,02	1,77		

Tablo 73’te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı ile kitap dışında yardım alınan kaynakların anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p=0.16>0.05$).

Tablo 74. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayarının Olup Olmama Özelliğine Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			BILGISAYAR		Toplam
			Evet,var	Hayır,yok	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	29	106	135
		% *	21,5%	78,5%	100,0%
		% **	19,7%	23,4%	22,5%
1		Sayı	31	116	147
		% *	21,1%	78,9%	100,0%
		% **	21,1%	25,6%	24,5%
2		Sayı	20	94	114
		% *	17,5%	82,5%	100,0%
		% **	13,6%	20,8%	19,0%
3		Sayı	26	55	81
		% *	32,1%	67,9%	100,0%
		% **	17,7%	12,1%	13,5%
4		Sayı	22	42	64
		% *	34,4%	65,6%	100,0%
		% **	15,0%	9,3%	10,7%
5		Sayı	7	27	34
		% *	20,6%	79,4%	100,0%
		% **	4,8%	6,0%	5,7%
6		Sayı	5	9	14
		% *	35,7%	64,3%	100,0%
		% **	3,4%	2,0%	2,3%
7		Sayı	4	3	7
		% *	57,1%	42,9%	100,0%
		% **	2,7%	,7%	1,2%
8		Sayı	3	1	4
		% *	75,0%	25,0%	100,0%
		% **	2,0%	,2%	,7%
Toplam		Sayı	147	453	600
		% *	24,5%	75,5%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Bilgisayarlarının Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılım

Deyim kullanmayan öğrencilerin %19,7'si kendilerine ait bir bilgisayara sahip değilken,%23,4'ünün kendilerine ait bir bilgisayara sahip olmadıkları görülmektedir. Bilgisayara sahip olma ile deyim kullanma alışkanlığı arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir..

Tablo 75. Kullanılan Deyim Sayısının Evde Bilgisayar Olma Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Evde Bilgisayar Olma Durumu	N	Ort.	SS	t	p
1-Evet,var	147	2.41	2.01	2.845	0.005
2-Hayır,yok	453	1.89	1.67		

Tablo 75'te öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının evde bilgisayar olma durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit

edilmiştir ($p=0.005<0.05$). Buna göre evinde bilgisayar olan öğrencilerin deyim kullanımlarının evinde bilgisayar olmayan öğrencilere göre anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür.

Tablo 76. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atasözü Kullanımına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KULLANILAN ATASÖZÜ SAYISI					Toplam
			Yok	1	2	3	7	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	128	4	1	1	1	135
		% *	94,8%	3,0%	,7%	,7%	,7%	100,0%
		% **	22,8%	12,5%	20,0%	100,0%	100,0%	22,5%
	1	Sayı	139	8				147
		% *	94,6%	5,4%				100,0%
		% **	24,8%	25,0%				24,5%
	2	Sayı	104	8	2			114
		% *	91,2%	7,0%	1,8%			100,0%
		% **	18,5%	25,0%	40,0%			19,0%
	3	Sayı	74	6	1			81
		% *	91,4%	7,4%	1,2%			100,0%
		% **	13,2%	18,8%	20,0%			13,5%
	4	Sayı	61	3				64
		% *	95,3%	4,7%				100,0%
		% **	10,9%	9,4%				10,7%
	5	Sayı	31	2	1			34
		% *	91,2%	5,9%	2,9%			100,0%
		% **	5,5%	6,3%	20,0%			5,7%
	6	Sayı	13	1				14
		% *	92,9%	7,1%				100,0%
		% **	2,3%	3,1%				2,3%
	7	Sayı	7					7
		% *	100,0%					100,0%
		% **	1,2%					1,2%
	8	Sayı	4					4
		% *	100,0%					100,0%
		% **	,7%					,7%
Toplam		Sayı	561	32	5	1	1	600
		% *	93,5%	5,3%	,8%	,2%	,2%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kullandıkları Atasözü Sayısına Göre Dağılım

Tablo 77. Kullanılan Deyim Sayısının Kullanılan Atasözü Sayısı Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Kullanılan Atasözü Sayısı	N	Ort.	SS	t	p
1-0	561	2.01	1.78	0.310	0.749
2-1	39	2.10	1.60		

Tablo 77’de öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının atasözü kullanma durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir ($p=0.749>0.05$).

Tablo 78. İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Özdeyiş Kullanımına Göre Kullandıkları Deyim Sayılarının Dağılımları

			KULLANILAN ÖZDEYİŞ SAYISI			Toplam
			Yok	1	2	
Kullanılan Deyim Sayısı	Hiç Kullanmayan	Sayı	124	8	3	135
		% *	91,9%	5,9%	2,2%	100,0%
		% **	21,6%	38,1%	50,0%	22,5%
	1	Sayı	140	7		147
		% *	95,2%	4,8%		100,0%
		% **	24,4%	33,3%		24,5%
	2	Sayı	110	3	1	114
		% *	96,5%	2,6%	,9%	100,0%
		% **	19,2%	14,3%	16,7%	19,0%
	3	Sayı	79	1	1	81
		% *	97,5%	1,2%	1,2%	100,0%
		% **	13,8%	4,8%	16,7%	13,5%
	4	Sayı	63	1		64
		% *	98,4%	1,6%		100,0%
		% **	11,0%	4,8%		10,7%
	5	Sayı	33	1		34
		% *	97,1%	2,9%		100,0%
		% **	5,8%	4,8%		5,7%
	6	Sayı	14			14
		% *	100,0%			100,0%
		% **	2,4%			2,3%
	7	Sayı	7			7
		% *	00,0%			100,0%
		% **	1,2%			1,2%
	8	Sayı	3		1	4
		% *	75,0%		25,0%	100,0%
		% **	,5%		16,7%	,7%
Toplam		Sayı	573	21	6	600
		% *	95,5%	3,5%	1,0%	100,0%
		% **	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Kullanılan Deyim İçindeki Dağılım

**Öğrencilerin Kullandıkları Özdeyiş Sayısına Göre Dağılım

Tablo 79. Kullanılan Deyim Sayısının Kullanılan Özdeyiş Sayısı Durumuna Göre t-Testi Analizi ile Karşılaştırılması

Kullanılan Özdeyiş Sayısı	N	Ort.	SS	t	p
1-0	573	2.04	1.76	1.831	0068
2-1	27	1.41	1.89		

Tablo 79’da öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının özdeyiş kullanma durumuna göre değişip değişmediği incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir ($p=0.068>0.05$).

Tablo 80. Öğrencilerin Kompozisyonda Yazdıkları Konuların Yüzde(%) ve Frekans Dağılımı

	Frekans	Yüzde(%)
YAŞAM	28	4,7
AİLE	27	4,5
BIYOĞRAFİ	4	0,7
SEVGİ	14	2,3
İŞSİZLİK	10	1,7
ÇEVRE	30	5,0
DOĞA	40	6,7
TARİHİ YERLER	2	0,3
ÇALIŞMAK	8	1,3
TEKNOLOJİ-BİLİM	17	2,8
İYİLİK VE KÖTÜLÜK	6	1,0
SEVİNÇ	1	0,2
İNSAN VE İNSANLAR ARASI İLİŞKİLER	23	3,8
ARKADAŞLIK	32	5,3
YOKSULLUK	3	0,5
BİLGİ-BİLGİSİZLİK	3	0,5
SPOR	43	7,2
SAĞLIK	8	1,3
GENÇLİK	5	0,8
MUTLULUK	18	3,0
DİL-TÜRKÇE	2	0,3
ÜLKE SORUNLARI	10	1,7
HEDEFLER	8	1,3
ATATÜRK	9	1,5
MİLLET	1	0,2
HAYVANLAR	14	2,3
ATASÖZÜ	7	1,2
KİTAPLAR	16	2,7
OKUMAK	5	0,8
KARDEŞLİK	1	0,2
ÖZÜRLÜLER	13	2,2
KOMŞULUK	3	0,5
DOĞAL AFETLER	6	1,0
KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR	10	1,7
TRAFİK KAZALARI	3	0,5
SAVAŞ-BARIŞ	13	2,2
KONUŞMA-YAZMA	3	0,5
ÖĞRETMENLER	1	0,2
EĞİTİM	37	6,2
KİMSESİZ ÇOCUKLAR	3	0,5
KONUŞMA	2	0,3
SAYGI	5	0,8
SÖMÜRGEÇİLİK	1	0,2
MÜZİK	5	0,8
YASAQLAR	1	0,2
MUTSUZLUK	2	0,3
PARA	1	0,2
SINAV	6	1,0
DOSTLUK	11	1,8
KAVGA	1	0,2
VATAN SEVGİSİ	16	2,7
UŞAK	2	0,3
KİŞİLİK	1	0,2
AB	1	0,2
TELEVİZYON-MEDYA-İLETİŞİM	3	0,5
TIYATRO	2	0,3

BASIN	1	0,2
RİSK	1	0,2
GÜVEN	1	0,2
SATRANÇ	1	0,2
SU-İSRAF	1	0,2
DAYANIŞMA	5	0,8
MEKTUP	1	0,2
OTOBİYOGRAFİ	2	0,3
HİKAYE	3	0,5
TUTUMLULUK	3	0,5
ANNE	1	0,2
GEZİ	1	0,2
ŞİİR	1	0,2
ÇANAKKALE	1	0,2
EVİRİM	1	0,2
ANI	5	0,8
İMAN	1	0,2
KADIN HAKLARI	2	0,3
ZAMAN	2	0,3
TATİL	1	0,2
YALAN	1	0,2
ÖZGÜRLÜK	1	0,2
ÇOCUKLAR	1	0,2
TERÖR	2	0,3
GÖRGÜ KURALLARI	1	0,2
REŞİM	1	0,2
PIŞMANLIK	1	0,2
SORUMLULUK	2	0,3
DÜRÜSTLÜK	1	0,2
ÖZLEM	1	0,2
BAŞARI	3	0,5
MASAL	3	0,5
TOPLAM	600	100,0

ÖNSÖZ

Hayatımız boyunca kullandığımız temel becerilerden birisi olan yazılı anlatım gün geçtikçe artan bir hızla önem kazanmaktadır. Ancak bireylerin kendilerini yazılı olarak ifade etmeleri ve anlatmak istediklerini net ve etkili şekilde ortaya koymaları konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımlarda deyimlerimizin anlatım gücünden en üst seviyede yararlanılması yaşanan sorunların hafiflemesini sağlayacaktır. Yazılı anlatım becerisinin küçük yaşlarda kişiye kazandırılması, ona kendini geliştirerek daha zengin bir anlatım tekniğine ulaşma imkanı sağlayacaktır.

Araştırmamıza konu olan ilköğretim 8. sınıf öğrencileri psikolojik ve fizyolojik olarak içinde buldukları gelişim süreci dolayısıyla oldukça önemli bir dönemdedirler. Yazılı anlatımlarda kendilerini doğru ve etkili bir şekilde ifade edebilmeleri bu dönemde daha çok ön plâna çıkmaktadır. İlköğretimin ikinci kademesi, çocukların kültürel değerleri idrak etmeye başladığı bir süreç olarak bilinmektedir. Bu dönemlerde kazanılan alışkanlıklar da kalıcı nitelikte olmaktadır.

Bu araştırma ile Uşak il merkezindeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerileri ve bu durumu etkileyen faktörler tespit edilmekle birlikte, çocuklarımızın deyimlerin anlatım gücünden faydalanabilmeleri ve deyimleri kullanmayı alışkanlık hâline getirebilmek için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmamda değerli katkıları ve teşviki dolayısıyla tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Celal DEMİR'e, bana her zaman destek olan babam İsmail NALCI ve annem Berna NALCI'ya; okullarda yaptığım anket uygulamalarındaki yardımlarından dolayı okul müdürlerine, anket formlarındaki bilgilerin doğruluğunu onaylayan değerli meslektaşlarıma ve örneklem grubunu oluşturan tüm öğrencilere teşekkür ediyorum ve bu çalışmanın yazılı anlatımda deyimleri kullanma alışkanlığının kazanılması için bir temel oluşturmasını temenni ediyorum.

Handan Burak NALCI

SONUÇ VE ÖNERİLER

I. SONUÇ

Deyim kullanımı yazılı ve sözlü anlatımlarda oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak anlatımlarımızda deyim kullanmak için özel bir çaba içine girmeyiz. Türkçe'nin söz varlığı içinde önemli bir yeri olan deyimlerimizin kısaca bizim kültürümüzü yansıtır oluşu bunun kayda değer sebeplerinden birisidir.

Ancak anlatımda deyimlerin gücünden yararlanabilmek özel bir yetenek gibi algılanmamalıdır. Deyim kullanımını etkileyen unsurlar ve bunların olumlu etkilerini sağlamak amaçlı olarak yaptığımız araştırmamız, ilköğretim 8. sınıfa giden öğrencilerin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini incelemek amacıyla planlanmış ve uygulanmıştır. Elde ettiğimiz bulgular doğrultusunda şu bilgilere ulaşılmıştır:

Öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı cinsiyete göre incelendiğinde, deyim kullanmayan 82 erkek öğrenci varken kızlarda bu sayının 53'e kadar düştüğü görülmüştür. Buna göre erkek öğrencilerin %25,6'sı, kız öğrencilerin ise %18,9'u deyim kullanmamıştır. Bununla birlikte kız öğrencilerin kullandıkları deyim sayısı erkek öğrencilerden oldukça fazladır. Deyim kullanma sıklığı arttıkça kızların kullandıkları deyim sayısı da artmaktadır.

Öğrencilerin il, ilçe, kasaba ya da köyde yaşıyor olmalarının yazılı anlatımda deyim kullanma becerilerine etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. İlde yaşayan öğrencilerin %21,7'si, ilçede oturan öğrencilerin %45,5'i, köyde yaşayan öğrencilerin %25'i yazılı anlatımlarında hiç deyim kullanmamıştır. Ancak genel olarak ilde yaşayan öğrenciler, ilçe, kasaba ya da köyde yaşayan öğrencilere oranla daha fazla deyim kullanmaktadırlar.

Öğrencinin ve anne-babanın doğum yeri bakımından inceleme yapıldığında öğrencilerin doğum yerlerinin ve annelerinin doğum yerinin deyim kullanımına etki etmediği ancak babaların doğum yerinin deyim kullanımında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Babası ilde doğan öğrencilerin %18,7'si, babası ilçede doğan öğrencilerin %21,4'ü, babası kasabada doğan öğrencilerin %33,3'ü, babası köyde doğan

öğrencilerin %25,3'ü yazılı anlatımlarında hiç deyim kullanmamıştır. Buna göre, babaları ilde doğan öğrenciler babaları köyde doğan öğrencilerden daha fazla deyim kullanmaktadırlar. Deyim kullanımındaki artış köy-kasaba-ilçe-il şeklinde gelişmektedir.

Yaşanan evin apartman ya da müstakil oluşunun da deyim kullanımını etkilediği görülmektedir. Apartmanda yaşayanlar müstakil evde yaşayanlardan daha fazla deyim kullanmaktadır. Müstakil evde yaşayan öğrencilerin %24,8'i, apartmanda yaşayan öğrencilerin %20,3'ü yazılı anlatımlarında hiç deyim kullanmamışlardır. Farklı yapılarda insanlarla ve daha geniş bir çevrede yaşamının deyim kullanma sıklığını arttırdığı gözlenmiştir.

Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilerin deyim kullanımına etkisi incelendiğinde aileleriyle, sadece anneyle yada sadece babayla, yurttan veya akraba yanında yaşıyor olmalarının etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak sadece anneyle yaşayanların diğer gruplardan az da olsa daha fazla deyim kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Ailenin bir arada oluşu, çocuğun anne ya da babasının varlığı veya yokluğu onun için oldukça önemlidir. Ancak elde ettiğimiz sonuçlara göre ailenin dağılmış olmasının ya da anne-babadan birini kaybetmiş olmanın da deyim kullanımına etkisi yoktur.

Çocuğu ev ortamında etkileyen bir diğer unsur olarak kardeşliliği değerlendirebiliriz. Sahip olunan kardeş sayısı kardeşlerin öğrenim durumu gibi etmenler deyim kullanımını etkilememektedir.

Anne ve babanın öğrenim durumu açısından bakıldığında babanın öğrenim durumu ile deyim kullanımı arasında ilişki olmazken annenin öğrenim durumunun etkili olduğu görülmektedir. Annesi okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin %24,2'si, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin %23,8'i, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin %22,7'si, annesi lise mezunu olan öğrencilerin %18,8'i, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin %19,2'si hiç deyim kullanmamıştır. Buna göre annesi ilkokul, ortaokul, lise veya üniversite mezunu olanların annesi okuma-yazma bilmeyenlere göre daha fazla deyim kullandığı görülmektedir.

Ailenin sosyal statüsünün çocuğu doğrudan etkileyeceğinden hareketle anne ve babanın mesleklerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerisine etkisi

incelenmiş ancak anne ve babanın mesleğinin deyim kullanımını etkilemediği görülmüştür.

Ailenin gelir düzeyi ile deyim kullanımı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan incelemeye göre alt gelir düzeyindeki öğrencilerin deyim kullanma ortalaması 2.07 iken orta gelir düzeyindeki öğrencilerin deyim kullanma ortalaması 1.70 ve üst gelir düzeyindeki öğrencilerin deyim kullanma ortalaması 2.28'dir. Üst gelir düzeyindeki öğrencilerin alt ve orta gelir düzeyindeki öğrencilerden daha fazla deyim kullandığı ortaya çıkmıştır. Bununla beraber alt gelir düzeyindeki öğrenciler de orta gelir düzeyindeki öğrencilerden daha fazla deyim kullanmıştır. Gelir düzeyinin yüksekliği arttıkça deyim kullanma sıklığının arttığı gözlenmiş olmakla birlikte gelir düzeyinin ortanın altında olması da yazılı anlatımda deyimlerin kullanılmasına olumlu etki etmektedir.

Öğrencilerin kendilerine ait bir odalarının olup olmaması onların çalışma ortamlarına doğrudan etki eden unsurlardan birisidir. Yazılı anlatımlarında deyimlerin anlatım gücünden yararlanmayan öğrencilerin %20,6'sının kendisine ait bir odasının olduğu, %25,8'inin kendisine ait bir odasının olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin kendilerine ait bir odalarının olup olmaması deyim kullanımlarına etki etmemektedir.

Masalın deyimler ile olan yakın ilişkisini incelediğimizde kendilerine sürekli masal anlatılan öğrencilerin hiç anlatılmayanlara oranla çok daha fazla deyim kullandıkları görülmüştür. Kendilerine hiç masal anlatılmamış olan öğrencilerin %25'i, birkaç kez masal anlatılmış olan öğrencilerin %22,6'sı, çoğu zaman masal anlatılan öğrencilerin %21,3'ü, her zaman masal anlatılan öğrencilerin %19,5'i hiç deyim kullanmamıştır. Bu da bize masalın deyim kullanımı açısından önemini gösteren önemli bir sonuçtur. Masallar sözlü edebiyatımız içinde önemli bir yer tutmaktadır ve masalların içinde sıkça deyimlere ve atasözlerine rastlanmaktadır. Öğrencilerin masal dinleme sıklığı arttıkça kullanılan deyim sayısı da artmaktadır. Ancak masalı kimden ve ne şekilde dinlediklerinin etkisi yoktur.

Öğrencilerin evlerinde kitaplık olup olmaması deyim kullanımını etkilemezken, kitap okumaya bakış açıları yazılı anlatımda deyimlere başvurmaları yönünde oldukça etki etmektedir. Kitap okuma alışkanlığının kazanılması ile yazılı anlatımın zenginliği arasındaki ilişki göz önüne alındığında okunan her kitabın bireye yeni bir

şeyler katacağı ve bunun yazılı ve sözlü ifadelerine yansıtacağı da kuşkusuzdur. Kitap okumaya ilişkin görüşlerini değerlendirdiğimizde kitap okumayı çok sevdiğini belirten öğrencilerin %16,9'u, kitap okumayı sevdiğini belirten öğrencilerin %23,4'ü, kitap okumayı hiç sevmediğini belirten öğrencilerin %34'ü yazılı anlatımlarında hiç deyim kullanmamıştır. Kitap okumayı çok seven öğrenciler kitap okumayı sevmeyen ve kitap okumaya daha az ilgi gösteren öğrencilerden daha fazla deyim kullanmaktadırlar. Kitap okumaya ilişkin görüşlerde olumluluk arttıkça kullanılan deyim sayısının arttığı görülmektedir.

Kütüphaneler bilgiye ulaşmak için sıkça başvurulmuş yerler olma itibarıyla öğrenciler açısından da önem taşımaktadır. Ancak öğrencilerin kütüphaneye gidişinde farklı amaçların olması mümkündür. Yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerisine kütüphaneye gidip gitmemenin ve kütüphaneye gidiş amacının etkisini incelediğimizde kütüphaneye gidişi çok amaçlı olan öğrencilerin yani hem ödev yapmak hem de ödünç kitap almak için giden öğrencilerin hiç gitmeyen veya tek amaçlı giden öğrencilere göre daha çok deyim kullandıkları görülmüştür. Okumaya ve araştırmaya yönelik faaliyetler içinde bulunmak, yazılı anlatımda deyimleri kullanma alışkanlığının kazanılmasına önemli ölçüde etki etmektedir.

Okunan edebî türlerin ise deyim kullanımına etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak hikâye, roman, biyografi, anı, türlerinin tamamını okuyan öğrencilerin diğer türleri özellikle de şiir ve bilim-teknik ile ilgili kitapları okuyan öğrencilerden daha fazla deyim kullandıkları tespit edilmiştir.

Düzenli gazete alımı ile deyim kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında evine her gün gazete alınan öğrencilerin %20,7'sinin, evine bazen gazete alınan öğrencilerin %21,6'sının, evine gazete alınmayan öğrencilerin ise %27,8'inin hiç deyim kullanmadığı görülmüştür. Düzenli gazete alımı ve süreli bir yayını takip etme sıklığı arttıkça öğrencilerin kullandıkları deyim sayısının arttığı görülmektedir.

Aile fertlerinin kitap okuma alışkanlıkları ile öğrencilerin deyim kullanımları arasındaki ilişkide babanın, kardeşlerin, büyükanne ve büyükbabanın etkisi olmamasına karşın annenin kitap okuma alışkanlığı öğrencilerin deyim kullanımına etki etmektedir. Annesi kitap okuyan öğrencilerin %18,3'ü, annesi bazen kitap okuyan öğrencilerin %22'si, annesi kitap okumayan öğrencilerin %24,7'si hiç deyim kullanmamıştır. Buna göre annesi boş zamanlarında kitap

okuyan öğrenciler diğerlerinden daha fazla deyim kullanmaktadır. Anne çocuğun anlatım becerisi üzerinde daha etkili bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yararlanılan kaynaklar açısından deyim kullanım sıklığında bir farklılık yoktur. Öğrencilerin öğretmen, aile ya da arkadaşlarından yardım alıyor olması deyim kullanımları üzerinde etkili değildir.

Çağımızın iletişim ve teknoloji çağı olduğunu düşünerek bilgisayar ile yazılı anlatımın zenginliği dolayısıyla deyim kullanma alışkanlığı arasındaki ilişkiyi incelediğimizde bilgisayarı olan öğrencilerin %19,7'sinin ve bilgisayarı olmayan öğrencilerin % 23,4'ünün hiç deyim kullanmadığı görülmektedir. Evde kendine ait bilgisayarı olan öğrenciler bilgisayarı olmayan öğrencilerden daha fazla deyim kullanmıştır. Teknolojiden yararlanma imkânı olan öğrencilerin bu imkânları arttıkça kullandıkları deyim sayısı da artmaktadır.

II. ÖNERİLER

Uşak il merkezindeki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerilerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular, öğrencilerin yazılı anlatımda deyimleri kullanmalarını cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, masal dinleme durumları, kitap okumaya bakış açıları, kütüphaneye gidiş amaçları, gazete okuma alışkanlıkları, bilgisayardan yararlanma durumları etkilemektedir. Çalışmamızın bu bölümünde, araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulardan yola çıkarak eğitim-öğretim çalışmalarında temel faktörler olarak kabul edilen anne-babalara, öğretmenlere, kütüphanelere, programa ve yayın evlerine yönelik önerilerimiz yer alacaktır.

A) ANNE-BABALARA YÖNELİK ÖNERİLER

Çocukların ilk defa iletişim kurmaya başladıkları insanlar anne ve babalarıdır. Bu iletişim süreci bireyin hayatında artarak devam eder. Dolayısıyla model alınan, bireyi en fazla etkileyen kavram olarak karşımıza aile çıkar. Bireye kültürel unsurları ilk aşılaman doğal olarak ailedir. Araştırmamızda da anne ve babaların eğitim düzeyinin, okuma alışkanlıklarının ve sosyo-ekonomik düzeylerinin öğrencilerin yazılı anlatımda deyimleri kullanma alışkanlığını etkilediğinin tespit edilmiş olması ailenin önemini bir kez daha doğrulamaktadır.

Araştırmamızda ortaya çıkan önemli sonuçlardan birisi öğrencilere masal anlatılıp anlatılmama durumunun yazılı anlatımda deyimlerin anlatım gücünden yararlanma düzeylerini etkiliyor olmasıdır. Çocuğu masalla ilk tanıştıran kurum olarak aile karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bulgulardan hareketle anne ve babaların üzerine düşen önemli görevler olduğunu söyleyebiliriz.

Her şeyden önce öğrencinin okuma alışkanlığını geliştirmek gerekmektedir. Ancak ailelerin ders çalışma yönünde ısrarlarıyla birlikte kitap okumalarını sınırlamaları okuma alışkanlığının gelişmesini engellemektedir. “Kız ve erkek öğrencilerin büyük

çoğunluğu, ailesinin ‘*kitap okuma yerine ders çalışmasını istemesinden dolayı*’, yeteri kadar kitap okuyamadığını belirtmiştir.”⁴²

Öncelikle ailelerin okuma alışkanlığı konusunda bilinçlendirilmesi bu durumda önem kazanmaktadır. Eğitim kurumlarıyla sürekli iletişim hâlinde olmalarının bu bilinçlenme aşamasında etkili olacağı kanaatindeyiz.

Anne ve babaların okuma alışkanlıklarının da model alınabilecek ölçüde olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuklarıyla birlikte geçirecekleri okuma saatleri belirleyip olumlu modeller oluşturmaları mümkündür.

Okuma-yazmayı öğrenmeden önce çocuk kitapla tanıştırılmalı ve kitabı sevmesi için çocukla birlikte farklı etkinlikler yapılmalıdır. Resimli kitaplar çocukların ilgisini her zaman çekmektedir ve çocuğa resimli kitaplar alınarak resimlerden kendisine hayal dünyasından ifadeler kurması sağlanmalıdır. Yine çocuğa masal anlatılması hem hayal dünyasının gelişmesi hem de içinde atasözleri ve deyimler sıkça yer aldığı için kültürel değerleri öğrenmesi bakımından oldukça yararlı olacaktır.

Okuma ve araştırma yapmak için uygun ortamların hazırlanması da aileye düşen görevlerden birisidir. Bunun için çocuk hazır bilgiye alıştırmadan sürekli araştırmaya yönlendirilmelidir.

Çocuğun model alarak öğrenme yönünden hareketle aileler konuşmalarında deyimlere yer vererek deyim kullanma alışkanlığının geliştirilmesinde büyük rol oynayabilirler.

Gazete alım sıklığının da yazılı anlatımda deyimlere başvurma sıklığını arttırdığı sonucundan hareketle ailelerin eve gazete alması ve süreli yayınları takip etmesi de önem kazanmaktadır.

---

⁴² ÇETİNKAYA, ÇİÇEK, Songül, Afyon Merkezindeki İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yöneten: Celal DEMİR), Afyon Kocatepe Ünv., Sosyal Bil. Ens., Afyon, 2004

B) ÖĞRETMENLERE YÖNELİK ÖNERİLER

Çocuğun ailesinden sonra en fazla iletişim kurduğu birey öğretmendir. Öğretmenler çoğu zaman aileden daha etkili olmaktadır. Özellikle ilköğretim çağındaki öğrenciler öğretmenlerinin her şeyi bildiğini ve onların söylediği her şeyin doğru olduğunu düşünerek hareket ederler.

Öğretmenler her şeyden önce öğrencilerdeki bireysel farklılıkları tespit ederek farklı yaklaşımlar geliştirmek zorundadırlar. Okuma alışkanlığının geliştirilebilmesi için de geliştirilen yaklaşımlar önemlidir. Öğrencilerin seviyelerine ve bireysel özelliklerine uygun kitapların tanıtılması ve okumanın bireye kazandıracakları konusunda öğrencilerin bilinçlendirilmesi öğretmenlerin üzerine düşen önemli görevlerdir. Araştırmamızda hikâye ve roman okuyan öğrencilerin yazılı anlatımda deyimlerin anlatım gücünden daha fazla faydalandıkları ortaya çıkmıştır. Bu da bize okuma alışkanlığının önemini bir kez daha göstermektedir. Ancak, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının farklılığı kitap okuma konusunda fırsat eşitliğine imkân tanımamaktadır. Sınıf ve okul kütüphanelerinin gelişiminin sağlanarak öğrencilerin sürekli kullanımına açık olması fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için önemlidir.

Yazılı ifade yeteneğinin geliştirilmesi için önce serbest konulu, daha sonra çeşitli yöntemlerle belirlenen konularla ilgili yazılar yazdırılması basit ama etkili bir yöntemdir. Yazılı anlatımların öğretmen ve sınıf arkadaşları tarafından değerlendirilmesi öğrenciyi yazma çalışmalarını için teşvik edecektir.

Yazılı ve sözlü ifadelerinde öğrencilerin deyimlerden faydalanma alışkanlığının geliştirilmesi için öğrencinin deyim ne olduğunu ve deyim kullanmanın avantajlarını bilmesi gerekmektedir. Bu bilinç kazandırıldıktan sonra öğretmenin de deyim kullanması önem kazanmaktadır. Öğrencilerin deyimler sözlüğüne sahip olması ve bu sözlüğü kullanmayı öğrenmeleri de yine öğretmenin yönlendirmesi ile oldukça kolay olacaktır.

Masal ve deyim kullanımı arasındaki yakın ilişki ile ilgili olarak sınıf içinde masal okuma çalışmaları hatta öğrencilere masal yazdırma çalışmaları yaptırılmalıdır.

Hazırlanacak çalışma kâğıtlarında cümlelerde bırakılan boşlukları deyimlerle doldurmalarını istemek öğrenciler için hem eğlenceli hem de deyim kullanım sıklığını arttırmaya yönelik bir çalışma olacaktır. Hikâye tamamlama ve resimlerden hareketle

yazma çalışmaları yaptırmak da yazma becerisini geliştirme konusunda yardımcı olabilecek etkinliklerdir.

Öğrencileri araştırmaya yönlendirmek, süreli yayınları ve gazete okuma alışkanlığını kazandırmak yine öğretmenlerin üzerine düşen görevlerdir. Bu alışkanlık sınıf panosunda hazırlanacak sınıf dergisi ve sınıf gazetesi çıkarma etkinlikleriyle oldukça kolay kazandırılabilir.

Her şeyden önemlisi, öğretmen yetiştiren fakültelerin ve Milli Eğitim bünyesinde açılan hizmet içi eğitim kurslarının kişisel gelişim sürecinin sürekli olmasını sağlaması gerekmektedir.

C) PROGRAMLARA YÖNELİK ÖNERİLER

Türkçe eğitiminde dört temel beceriden biri olan *yazma becerisinin* öğrencilere daha sistemli ve ayrıntılı olarak kazandırılması gerekmektedir. Yazma becerisinin ilişkili olduğu tüm beceriler bir bütün olarak öğrencilere kazandırılmalıdır. Okuma, dinleme, anlama, gözlem yapma gibi beceriler yazma becerisinin gelişmesi için gerekli bir altyapı sayılabilir. Okuma, dinleme, okuduğunu ve dinlediğini idrak etme yetisi gelişmemiş olan bireylerin yazma becerisinin de gelişmesi zordur.

Eğitim sistemimiz içinde her kademede yer alan sınavlar öğrencilerin araştıran ve düşünen bireyler olarak değil ezberci ve kalıplaşmış ifadelerle düşünen bireyler olarak yetişmelerine sebep olmaktadır. Bu sınavların özellikle test şeklinde oluşu öğrencileri yazma eğiliminden gittikçe uzaklaştırmaktadır. Bu yüzden eğitim sisteminde Türkçe eğitiminin dört temel becerisi olan “okuma, dinleme, yazma ve konuşma” becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Yazma becerisi ile ilgili olarak detaylı bilgilerin verilebilmesi için, öğrencileri yazmaya yönlendirmeye yönelik etkinliklerin artırılması gerekmektedir. Ancak sürekli ezber bilgiye yönelik müfredat programlarının ağırlığı okullarda beceri gelişiminin önüne geçmektedir. Türkçe derslerinde “yazma etkinlikleri saati” adı altında belirlenecek bir ders saati bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için gereklidir.

Öğrencilerin seviyelerine ve bireysel farklılıklarına uygun yöntemlerin kullanımı için gerekli şartların da sağlanması gerekmektedir.

Türkçe'nin zengin söz varlığı içinde yer alan deyimlerin kullanımı ve öğretimi için etkinliklere yer verilmeli ve kültürel unsurlar dil yoluyla öğrencilere kazandırılmalıdır.

D) YAYIN EVLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER

Yayın evlerinin öğrencilerin farklı bireysel özelliklerini, farklı sosyo-ekonomik durumlarını ve seviyeleri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Özellikle çeviri kitaplarda bize ait millî unsurların varlığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Tekdüze cümlelerle ifade edilen birçok duygu ve düşüncenin deyimlerle zenginleştirilebileceği göz ardı edilmemelidir.

Yayın evleri okullarla işbirliği içinde hareket ederek sosyo-ekonomik durumu zayıf olan öğrencilerin de kitaplardan ve gerekli yayınlardan faydalanabilmeleri için okul kütüphanelerine kitap yardımı yaparak eğitim-öğretim faaliyetleri içinde yer almalıdırlar.

Yazılı anlatımda deyimleri kullanma becerisinin geliştirilmesi ile bireylerin kendilerini ifade etmeleri kolaylaşacak, duygu ve düşüncelerini daha net, daha kalıcı ve etkili biçimde aktarmaları sağlanacaktır. Türkçe'nin sahip olduğu zengin söz varlığı içinde yer alan en millî ögesi olan deyimlerimizi kullanmalı ve kullanımının sağlanması için anne-babalar, öğretmenler, program geliştiriciler ortak amaç doğrultusunda birlikte hareket etmelidirler.

KAYNAKÇA

- ADALI, Oya, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, TDK Yay, Ankara, 1979.
- AKAR, Yaşar, “Deyimlerde Güçlü ve Etkili Anlatım”, *Dil Dergisi*, Nisan, 1994.
- ALİEFENDİOĞLU, Hanife “Konuşma Dilinde Cinsiyete Dayalı Farklılaşma: Kadın ve Erkek Dili”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1994.
- AKSAN, Doğan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yay, Ankara, 2002.
- AKSAN, Doğan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, DTCF Yay, Ankara, 1971.
- AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay, Cilt 3, Ankara, 2000.
- AKSAN, Doğan, “Deyimlerimiz ve Kaynakları”, *Türk Dili* C.8, nr, 90, Mart 1959.
- AKSAN, Doğan, “Sözcükbilim”, *Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları I*, TDK Yay, Ankara, 1980.
- AKSAN, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Be-Ta Baskı Yay. A.Ş, İstanbul, 1993.
- AKSAN, Doğan, “Türk Anlam Bilimine Giriş – Anlam Değişmeleri I” *TDAY – Belleten*, 1966 TDK Yay, Ankara, 1969.
- AKSAN, Doğan, *Türkçenin Söz Varlığı*, Engin Yay, Ankara, 1996.
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995.
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yay, Ankara, 1965.
- AKSOY, Ömer Asım, “Atasözleri ve Deyimler ve Bileşik Sözcükler”, *Türk Dili*, C.15, nr-175, Ankara, 1966.
- AKSOY, Ömer Asım, “Atasözleri ve Deyimler Hakkında I”, *Türk Dili*, C.II, nr14, Ankara, 1952.
- AKSOY, Ömer Asım, “Atasözleri ve Deyimler Hakkında II”, *Türk Dili*, C.II, nr15, Ankara, 1952.
- AKSOY, Ömer Asım, “Atasözleri ve Deyimler Hakkında III”, *Türk Dili*, C.II, nr15, Ankara, 1953.
- AKSOY, Ömer Asım, “Atasözleri ve Deyimler Hakkında IV”, *Türk Dili* C II, nr17, Ankara, 1953.
- AKSOY, Ömer Asım, *Bölge Ağzlarından Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yay, Ankara, 1969.

- AKSOY, Ömer Asım, “Deyim, Takım Söz, Meşhur Söz, Atalar Sözü”, *Türk Dili Belleten*, Seri II, nr. 5-6, Ankara, 1940.
- BAHADINLI, Yusuf Ziya, *Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları*, Yuva Yay, İstanbul, 1975.
- BALCI, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegema Yay, Ankara, 2004
- BANARLI, Nihat Sami, *Türkçe'nin Sırları*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2002.
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Dil Bahisleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 1987.
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay, 3. baskı, Ankara, 1980.
- BAŞ, Türker, *Anket*, Seçkin Yay, Ankara, 2005.
- BAYRAM, Nuran, *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2004.
- BAYRI, Mehmet Halit, *İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri*, 1934.
- BELENLİ, Mahmut, *Bazı Tabirlerimizin Tarihi ve Hikayesi*, Ercan Matbaası, İstanbul, 1966.
- BEZİRCİ, Asım, “Deyimlerimiz Üstüne”, *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, Ocak, 1991.
- BEZİRCİ, Asım, *Deyimlerimizin Sözlüğü*, Gendaş A.Ş., İstanbul (Tarihsiz).
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Atatürk Üniversitesi Yay, Ankara, 1980.
- ÇETİNKAYA, Bayram, “Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2001.
- ÇETİNKAYA, ÇİÇEK, Songül, “Afyon Merkezindeki İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2004.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, *Atasözlerimiz*, Özgül Yay, 5. Baskı, İstanbul, 1992.
- DAĞPINAR, Aydın, *Tıpkı ve Benzer Türk-İngiliz, İngiliz-Türk Atasözleri ve Deyimleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Türk Argosu*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1980.
- Dil Bilim Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay, Ankara, 1949.
- DİLÇİN, Cem, *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yay, Ankara, 1996.
- DİLÇİN, Cem, “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı ve Tarihsel Sözlüğü”, *TDAY – Belleten 1980-1981*, TDK Yay, Ankara, 1983.

- DİZDAROĞLU, Hikmet, *Tümcebilgisi*, TDK Yay, Ankara, 1976.
- DOĞAN, Ahmet, *Açıklamaları ve Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Akçağ Yay, İstanbul, 1992.
- ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatı'na Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara, 1981.
- EMİR, Sabahat, *Türk Piyeslerinden Derlenen Türk Halk Deyimleri*, Çınar Matbaası, İstanbul, 1968.
- ERGIN, Muharrem, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Yay, İstanbul, 1998.
- ESENTÜRK, Emel, *Türkçe Sözlük ve Kâmüs-ı Türki'de Bulunan Deyimlerin Karşılaştırılması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2000.
- EYÜBOĞLU, E Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, II. Kitap, Doğan Kardeş, İstanbul, 1975.
- GENCAN, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, TDK Yay, 4. Baskı, Ankara, 1979
- GÖKŞEN, Enver Naci, *Açıklamalar ve Hikayelerle Atasözleri ve Deyimler*, Nurdan Yay, 4. Baskı, İstanbul, 1985.
- GÖZLER, H Fethi, *Türkçe Deyimler Türkçe ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1991.
- GÜVEN, Mine, "Properties of Verbal Idioms in Turkish", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Türk Dili Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- HATİBOĞLU, Vecihe, "Atasözleri ve Deyimler", *Türk Dili*, C.XIII, nr. 152, Mayıs 1964, Ankara, 1964.
- HATİBOĞLU, Vecihe, "Kelime grupları ve Kuralları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963* 2. Basım, TDK. Yay., Ankara, 1988.
- HATİBOĞLU, Vecihe, *Türk Dilinde İkileme*, TDK Yay, 2. Baskı, Ankara, 1982.
- HENGİRMEN, Mehmet, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yay, Ankara, 1999.
- HENGİRMEN, Mehmet, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yay. Ankara, 1998.
- IŞIK, A. Zeynep, "İletişim Becerileri Konusunda Ebeveynlere Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1993.

- KARAHAN, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçadağ Yay, Ankara, 1998.
- KARASAR, Niyazi, *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Senem Matbaası, Ankara, 1991.
- KAVAS, Yakup, *Açıklamalı Örneklî Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü*, Ötüken Yay, İstanbul, 1991.
- KORKMAZ, Zeynep, "Sammlung Türkischer Redensarten", *DTCF Türkoloji Dergisi*, C.VIII, nr.1, Ankara, 1979.
- KORKMAZ, Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay, Ankara, 1992.
- KORKMAZ, Zeynep, "Türkçede Bileşik Fiiller ve Anlam Kaymaları", *Türk Dili*, S.559, Ankara, 1998.
- KÖNİĞ, Güray Çağlar, "Dil ve Cins; Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı", *Dilbilim Araştırmaları*, Hitit Yayınevi, Ankara, 1963.
- MALTEPE, Sadet, "Deyimlerimizin Yapısal Özellikleri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 1997.
- MASKALİ – GÜRSOY, Emine, *Türk Dünyası Grammer Terimleri Kılavuzu*, TDK Yay, Ankara, 1997.
- ORDULU, M. Akif, *Açıklamalı Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Erdem Yay, 2. Baskı, İstanbul, 1993.
- OY, Aydın, "Deyimler Üzerine" *Türk Folklor Araştırmaları*, C.6, nr. 124, İstanbul, 1959.
- ÖZDEMİR, Emin, "Deyimlerimiz", *Türk dili*, C.33, nr. 295, Ankara, 1976.
- ÖZDEMİR, Emin, *Açıklamalı Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 1997.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Türkçe Tâbirler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943.
- ÖZTÜRK, Ali, *Türk Anonim Edebiyatı*, Bayrak Yay, İstanbul, 1985.
- PAR, Arif Hikmet, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Serhat Yay, İstanbul, 1993.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Arkadaş Yay, İstanbul, 1995.
- SALAN, Zeynep Pınar, *Açıklamalı Örneklî Deyimler Sözlüğü*, Salan Yay, İstanbul, 1998.
- SAMARDOJİEVA, Vera, "Türkçede Deyimlerin Bir Özelliği Üstüne", *III. Milletlerarası Türkoloji Kongreleri Bildirileri*, İstanbul, 1979.
- SAUSSURE, Ferdinand de, *Genel Dilbilim Dersleri 2*, (Çev-Berke Vardar), TDK Yay, Ankara, 1978.

- SEYİDOĞLU, Halil, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Güzem Yay, İstanbul, 1995.
- SİNAN, Ahmet Turan, “Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2000.
- SOYKUT, İ. Hilmi, *Türk Atalar Sözü Hazinesi*, Ülker Yay, İstanbul, 1974.
- SUBAŞI UZUN, Leylâ, “Deyim Sınırlaması, Sorunu ve Deyimbilimsel Yaklaşım Hakkında”, *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, Nisan, 1991.
- SUBAŞI, Leylâ, “Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1988.
- SUBAŞI UZUN, Leylâ, “Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları* 1991, Ankara, 1991.
- SUBAŞI UZUN, Leylâ, “Türkçedeki Deyim Yapılarında Biçimbilimsel ve Sözdizimsel Özellikler”, *Dilbilim Yazıları* 1991, Hitit Yay, Ankara, 1991.
- TANYERİ, M. Ali, *Örnekleriyle Türk Halk Şiirlerinde Deyimler*, Özgür Yay, İstanbul, 1996.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri*, C.I.II (Milli Kütüphane Genel Müdürlüğünce Hazırlanmıştır), Ankara, 1971.
- TÜRKHAN, Aysan, (Ediskun), *Konuşan Deyimler ve Atasözleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Türkçe sözlük I – II*, TDK Yay, Ankara, 1988.
- TOKMAK, A. Naci, *Bazı Atasözleri, Deyimler ve Tekerlemelerin Kaynakları*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Yay, İstanbul, 1999.
- UĞUR, Nizamettin, “Deyim Nedir, Deyim Aktarımı Yerinde Bir Adlandırma mıdır?”, *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, Mart 1996.
- UZUN, N. Engin, “Atasözlerinin Kısılgı ya da Dilbilimsel Eksiltisi Sorunu”, *DTCF Dergisi*, C. XXXII/ 1-2, Ankara, 1988.
- ÜSTÜNER, Ahat, “XV Yüzyıl Sonuna Kadar Türk Edebiyatında Atasözleri ve Deyimler”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 1989.
- VARDAR, Berke, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, TDK Yay, Ankara, 1982.

- VYGOTSKY, L.S, *Düşünce ve Dil* (Çev.S. Koray), Toplumsal Dönüşüm Yay, İstanbul, 1998.
- YAVUZ, Behçet – Sönmezoğlu, Yaşar, *Yeni Deyimler Sözlüğü*, Emel Yay, Ankara, 1993.
- YETİŞ, Kâzım, *Bir İstanbul Hanımefendisi Sâmîha Ayverdi'den Türkçe'nin Nakışları; Atasözleri – Deyimler – Tekerlemeler – Bilmeceler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1993.
- YUSİPOVA, Roza, “Türkçede Deyimler ve Birleşik Fiiller”, *Bilimsel Bildiriler 1966*, TDK Yay, Ankara, 1968.
- ZÜLFİKAR, Hamza, *Terim Soruları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yay, Ankara, 1991.

EKLER:

Ek 1. Anket Formu

Ek 2. Araştırma İzni

Öğrencinin Adı-Soyadı:
Okulun Adı-Sınıfı:

ANKET SORULARI

1. Cinsiyet:	Kız ☐	Erkek ☐				
2. Oturduğunuz yer:	İl ☐	İlçe ☐	Kasaba ☐	Köy ☐		
3. Doğum yeriniz:	İl ☐	İlçe ☐	Kasaba ☐	Köy ☐		
4. Annenizin doğum yeri:	İl ☐	İlçe ☐	Kasaba ☐	Köy ☐		
5. Babanızın doğum yeri:	İl ☐	İlçe ☐	Kasaba ☐	Köy ☐		
6. Oturduğunuz ev:	Kira ☐	Kendimize ait ☐	Lojman ☐			
7. Oturduğunuz ev:	Müstakil ☐	Apartman ☐	(Oturduğunuz binada başka kimse yoksa müstakili işaretleyiniz.)			
8. Kiminle Yaşıyorsunuz?	Anne-baba ☐	Anne ☐	Baba ☐	Akraba ☐	Yurt ☐	Aile ve diğer (Büyükanne, Büyükbaba) ☐
9. Anne-baba sağ mı?	Evet ☐	Anne sağ ☐	Baba sağ ☐			
10. Anne-baba beraber mi?	Evet ☐	Hayır ☐				
11. Kaç kardeşiniz var?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	Daha fazla ☐
12. Okula giden kardeşiniz var mı?		1	2	3	4	5 (Kardeş sayısı)
	İlköğretim 1. basamak	☐	☐	☐	☐	☐
	İlköğretim 2. basamak	☐	☐	☐	☐	☐
	Lise	☐	☐	☐	☐	☐
	Üniversite	☐	☐	☐	☐	☐
13. Okulu bitiren kardeşlerinizin eğitim durumu?		1	2	3	4	5 (Kardeş sayısı)
	İlkokul mezunu	☐	☐	☐	☐	☐
	Ortaokul mezunu	☐	☐	☐	☐	☐
	Lise mezunu	☐	☐	☐	☐	☐
	Üniversite mezunu	☐	☐	☐	☐	☐
14. Annenizin eğitim düzeyi?	Okuma-yazması yok ☐					
	İlkokul mezunu ☐					
	Ortaokul mezunu ☐					
	Lise mezunu ☐					
	Üniversite mezunu ☐					
15. Babanızın eğitim düzeyi?	Okuma-yazması yok ☐					
	İlkokul mezunu ☐					
	Ortaokul mezunu ☐					
	Lise mezunu ☐					
	Üniversite mezunu ☐					
16. Annenizin mesleği?	Devlet memuru ☐					
	Özel sektör ☐					
	Çiftçi ☐					
	Serbest ☐					
	Emekli ☐					
	Ev hanımı ☐					

17. Babanızın mesleği?	Devlet memuru ☐	Özel sektör ☐	Çiftçi ☐	Serbest ☐	Emekli ☐	Çalışmıyor ☐			
18. Ailenizin aylık geliri?	200-500 ☐	500-800 ☐	800-1100 ☐	1400-1700 ☐	2 milyar ve üstü ☐				
19. Evinizde toplam kaç kişi var?(Siz dahil)	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	7 ☐	8 ☐	9 ☐	10 ☐
20. Kendinize ait odanız var mı?	Evet,var ☐	Hayır,yok ☐							
21. Çocukken size masal anlatıldı mı?	Hayır ☐	Çok az anlatıldı ☐	Çok anlatıldı ☐	Yeteri kadar anlatıldı ☐					
22. Size kim masal anlatırdı?	Büyükbabam ☐	Büyükannem ☐	Babam ☐	Annem ☐					
23. Evinizde kitaplık var mı?	Evet,var ☐	Hayır,yok ☐							
24. Kitap okumayı sever misiniz?	Çok severim ☐	Severim ☐	Sevmem ☐						
25. Kütüphaneye ne amaçla gidiyorsunuz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Gitmiyorum ☐	Ödünç kitap almak için ☐	Ödev yapmak için ☐						
26. Ne tür kitaplar okumayı sever misiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Hikaye-Roman ☐	Şiir ☐	Bilim-Teknik ☐	Biyografi-Anı ☐					
27. Evinize gazete alıyor musunuz?	Her gün ☐	Bazen ☐	Alınmıyor ☐						
28. Aileniz boş zamanlarında kitap okuyor mu?	Annem ☐	Babam ☐	Ablam-Abim ☐	Kardeşim ☐	Büyükanne-Büyükbaba ☐				
Okur	☐	☐	☐	☐	☐				
Bazen	☐	☐	☐	☐	☐				
Okumaz	☐	☐	☐	☐	☐				
29. Kitaplar dışında yardım aldığınız başka bir yardımcı var mı? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)	Öğretmen ☐	Aile ☐	Bilgisayar ☐	Arkadaş ☐	Kimse yok ☐				
30. Evinizde bilgisayarınız var mı?	Evet,var ☐	Hayır,yok ☐							
31. Ödüllü bir yarışmaya katılacak olsanız hangi konuda kompozisyon yazmak isterdiniz?	----- -----								
Aşağıdaki iki soru öğretmen tarafından doldurulacaktır.									
Öğrencinin verdiği bilgiler doğru mudur?	Evet ☐	Hayır ☐							
Öğrencinin sosyo-ekonomik düzeyi nedir?	Alt düzey ☐	Orta düzey ☐	Üst düzey ☐						

TEŞEKKÜR EDERİZ.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

Sayı : B.08.0.APK.0.03.05.01-01/ 375

25/01/2005

Konu : Araştırma İzni

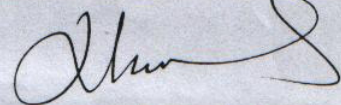
UŞAK VALİLİĞİNE
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi : Uşak Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 23.12.2004 tarih ve 19185 sayılı yazısı.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans programı öğrencisi Handan Burak NALCI'nın "8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımda Deyimleri kullanma Becerileri" konulu tez anketini ilköğretim okullarında uygulama izin talebi incelenmiştir.

Araştırma sonucunun bir örneğinin Bakanlığımıza verilmesi kaydıyla araştırmanın yapılması uygundur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Nurettin KONAKLI
Bakan a.
Kurul Başkanı V.

EK :

EK 1 Anket (1 Adet – 2 Sayfa)

04 Şubat 2005
2165
Dosya No:

00911
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
VALİLİĞİ

EĞİTİM
%100
DESTEK

ÜCRETSİZ
444 0 632
DANIŞMA HATTI

Atatürk Bulvarı Nu: 98 Kızılay 06650 ANKARA
Telefon: 425 00 86 - 425 33 67 Faks : 418 64 01
e - posta : apk @ meb.gov.tr Elektronik ağ : www.meb.gov.tr

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.08.4.MEM.4.64.00.09/019-
KONU : Araştırma İzni

04.02.05*001844

Sayın: *Handan Burak NALCI*
Akü Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından "8. sınıf öğrencilerinin Yazılı Anlatımda Deyimleri Kullanma Becerileri" konulu tez anketinizin uygulanması isteğiniz incelenmiştir. Araştırma sonucunun bir örneğinin Bakanlığımıza verilmesi kaydıyla araştırmanızın yapılmasının uygun bulunduğu Bakanlık yazısı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Kemalettin ÖZKAN
Müdür a.

Milli Eğitim Müdür Yrd.

Ekler: 1 adet Bakanlık Yazısı

Milli Eğitim Müdürlüğü
UŞAK

Tel : 0 276 22 33 990
Faks : 0 276 22 33 989

E-posta : istatistik64@meb.gov.tr
int.adres : <http://usak.meb.gov.tr>

DANIŞMA
444 0 632
HATTI

EĞİTİM
%100
DESTEK